

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

MÁJ
MAJ 1999

Č. 5 (492)
CENA 1,50 ZL

LÁSKA, BOŽE, LÁSKA... STAVIAME VÁM MÁJE...



ORAVSKÉ ZAMYSLENIA
OBEC POD SOKOL'OU
SKALOU

JÁN SMREK SAMÁ LÁSKA

O láske chceme básne!
Hovoria ženy nádherné a hrdé,
kým oči ich a srdcia mäkké sú
a prsia zase tvrdé.

O láske chceme básne!
O desať, dvadsať rokov vravia znova.
Nezvädne žena
kým slovo láska obopína ju
jak obruč oceľová.

O láske chceme básne!
To ženy nikdy hovoriť neprestanú.
Dcéry im narastú a vedno s nimi
ony jak ruže nehynúce planú.

(úryvok)



Spolok Slovákov v Poľsku vydal v poslednom období ďalšie dielo zo slovenskej literatúry - tentoraz výber poézie Vlastimila Kovalčíka preložený do poľštiny pod názvom Klucz światła (Kľúč svetla). Slávnostnej prezentácie novovydanej knihy sa zúčastnil aj sám autor (na snímke). Foto: J. Špernoga

V ČÍSLE:

Oravské zamyslenia	3
K práci s krajaňskou mládežou	4
Stavíme vám máje... ..	6-7
Malolipnickí fajermani	8-9
Naši zlatí jubilanti	10
Láska, Bože, láska... ..	10
Harkabuzskí gontaže	12
Obec pod Sokolou skalou	13
Nedeca sa rozrastá	14
„Kotlík“ kultúr	16
Z práce jablonskej polície	17
Prezentácia slovenskej poézie v Krakove	18-19
Povedky na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Balónom okolo sveta	28
Móda	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Stáva sa.....	34

NA OBÁLKE: členovia folklórneho súboru Zelený javor v Krempacech.
Foto: J. Pivovarčík

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁEK SŁOWAKÓV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Společne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačrková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčrk, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Żivot

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następný;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocznie - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

K ŠEŠŤDESIATKE PROF. JOZEFA ČONGVA

VEĽVYSLANECTVO SR V POĽSKU

Varšava, 16.3.1999

Vážený pán
Prof. dr.hab. Jozef Čongva
ul. B. Chrobrego 25/21
Katowice

Vážený pán profesor,
dožívate sa okrúhleho jubilea, kedy sa zvykne robiť i bilancia životných aktivít. Tie Vaše sú veľmi bohaté a plodné, tvoriace prospech nielen Vašej rodine, ale predovšetkým mládeži a verejnosti. Vaša činnosť je znásobená ešte tou skutočnosťou, že ste sa zamerali hlavne na slovenskú verejnosť žijúcu v zahraničí, ktorá potrebuje mimoriadnu starostlivosť v mimoriadnych podmienkach. Vy ste svojou osobnosťou vytvorili to pozitívne ohnisko, ktoré spájalo našich krajanov s domovinou a vedeli ste citlivo reagovať na predstavy obidvoch strán.

Vážený pán profesor, milý jubilant,
za celú túto záslužnú prácu, ale aj za dielo pedagogické a vedecké, ktoré Vy ako Slovák prezentujete v Poľsku a na medzinárodnej úrovni vôbec, chcem Vám vzdať hold vďaka za celé Slovensko, za naše veľvyslanectvo a za svoju osobu.

Prajem Vám ešte ďalšie plodné roky, mladistvého elánu a spokojnosti ako v práci a verejnej činnosti, tak aj v osobnom živote.

Za Veľvyslanectvo SR v PR s úctou

Ondrej Nemčok
veľvyslanec

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR

Sekcia bilaterálnej spolupráce

Bratislava, 19. marec 1999

Vážený pán
Jozef Čongva
predseda Spolku Slovákov v Poľsku
K r a k o v

Vážený pán Čongva,
pri príležitosti Vášho životného jubilea Vám srdečne blahoželám a vyjadrujem poďakovanie za prácu, ktorú ste zodpovedne a svedomito vykonávali a naďalej vykonávate vo funkcii predsedu Spolku Slovákov v Poľsku.

Do ďalších rokov Vám prajem veľa zdravia, príjemnú pohodu v kruhu Vašich blízkych, veľa osobných i pracovných úspechov, veľa tvorivých síl pri zabezpečovaní práv a záujmov Slovákov v Poľsku a pri rozvíjaní mnohostrannej spolupráce so Slovenskou republikou.

S pozdravom

František Dlhopolček
generálny riaditeľ

DOM ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV

Bratislava, marec 1999

Prof. Jozef Čongva
ul. B. Chrobrego 25/21
40-881 Katowice

Vážený pán profesor,
dovoľte nám pri vzácnej príležitosti Vašich 60-tych narodenín srdečne Vás pozdraviť a zaželať Vám dobrého zdravia a úspešných liet, ktoré máte ešte pred sebou.

Vyjadrujeme Vám touto cestou našu úprimnú vďaku a uznanie za Vašu dôstojnú reprezentáciu krajanskej organizácie Spolku Slovákov v Poľsku v pozícii jej predsedu a za dlhoročnú obetavú prácu pri uchovávaní národného povedomia a zveľadovaní kultúrneho dedičstva Slovákov v Poľsku. Vysoko oceňujeme, s akou vervou sa zastávate práv svojich rodákov.

Obzvlášť vyzdvihujeme Vašu publikačnú činnosť o histórii a súčasnosti Spiša, ktorá je mimoriadnym prínosom nielen pre odbor-



níkov a ktorá výrazne napomáha udržiavať národnú tradíciu a slovenského ducha poľských Slovákov.

S úctou

**PhDr. Claude Baláž, riaditeľ
a pracovník DZS**

ÚNIA SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
UMELCOV A KULTÚRNYCH TVORCOV
ŽIJÚCICH MIMO SLOVENSKA

Bratislava, marec 1999

Pán Jozef Čongva
Spolok Slovákov v Poľsku
ul. B. Chrobrego 25, m.21
40-881 Katowice

Dovoľte mi, aby som Vám pri príležitosti Vašich vzácnych šesťdesiatin v mene Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska i v mene svojom úprimne zblahoželal, poďakoval sa Vám za dosiaľ vykonanú prácu v prospech slovenskej spoločnosti žijúcej v Poľsku a zaželať Vám mnoho ďalšej sily pre práce, ktoré Vás pre dobro slovenského národa a Slovenska ešte očakávajú.

Boh Vám žehnaj!

Ráďte prijat', ctený priateľ, vzácny nám profesor, moje zdvorilé pozdravy

J. M. Rydlo, predseda
predseda

Imrich Kružliak
Hana Ponická
Viliam Jablonický
Ladislav Vančo

SPOLOK PRIATEĽOV SLOVÁKOV V POĽSKU

Bratislava, 12. marca 1999

Milý Jožko, prijmi úprimné a srdečné blahoželania k Tvoju mu významnému životnému jubileu, akým 60-te narodeniny nesporne sú. No časy sa akosi predsa len pomenili a neviem si Ťa predstaviť ako „velebného“ kmeťa, najmä keď si Ťa predstavím ako beháš po Gerlachu! Takže veľa zdravia a tvorivých síl do ďalších rokov, a to na všetkých úsekoch Tvojej pracovnej aktivity, Ti želáme aj s manželkou Žofiou a pochopiteľne s členmi Spolku priateľov Slovákov v Poľsku.

Dúfam, že Ťa čoskoro budeme mať možnosť uvítať medzi nami v Bratislave, aby sme to mohli aj „zaliat“!

Srdečne Ťa objíma Tvoj

Matej Andráš

SPIŠSKÝ DEJEPISNÝ SPOLOK

Levoča, 14.3.1999

Vážený pán profesor,
k Vášmu peknému jubileu úprimne blahoželám v svojom mene i v mene SDS a želim Vám mnoho milosti od Darcu života do budúcich rokov.

Ivan Chalupecký

Spišská Belá, 16.3.1999

Milý Jozef,
z príležitosti Tvojho vzácneho jubilea a milého sviatku Tvojho milého patróna Ti želim dobré zdravie a pomoc sv. Cyrila a Metoda pri Tvojej obetavej životnej borbe - a srdečne Teba a Tvojich drahých, ktorí sa tešia s Tebou, úprimne pozdravujem.

Tvoj

Michal Griger

STAROBA?

19. marca 1999 som dovŕšil 60 rokov svojho života. Plne si uvedomujem, že som už vstúpil do sveta starých ľudí. V tejto súvislosti mi prišiel na um murársky majster z románu Petra Jaroša Tisícročná včela, a najmä deň, keď tento hrdina románu, ktorého vo filme stvárnil Jozef Króner, zapísal v kalendári krátku vetu: *Dnes som dovŕšil šesťdesiat rokov*. Spomínam si aj to, s akým optimizmom pozeral tento človek do budúcnosti. Ja si tiež myslím, že aj pre šesťdesiatnika má ešte svet svoje čaro. Navyše aj starý človek má právo žiť plným životom. Slávny poľský moreplavec Leonid Teliga zrealizoval svoj sen samotnej plavby okolo sveta na malej lodi Opty, keď mal 55 rokov. Vtedy som aj ja - ako mladý človek - trochu hundral: - Čo hľadá tento starec v nedohľadných diaľavách oceánov? Dnes, keď aj ja som v pokročilom veku, sa mi tento môj postoj zdá neopodstatnený, ba až smiešny. Akoby som presúval starobu do neurčita.

Dnes si myslím, že aj šesťdesiatnik má určité možnosti realizácie svojich plánov a životné skúsenosti mu pri ich uskutočnení dokonca veľa pomôžu. Vyzerá to teda tak, že otázka veku človeka je dosť relatívna. Pamätám sa napríklad, že syn môjho priateľa, ktorý je teraz veľvyslancom Poľskej republiky v Laose, mi ako mladý, 18-ročný študent práva kedysi povedal: - Vieš, ja potrebujem veľa peňazí, ale už teraz a nie vtedy, keď budem starý a budem mať tridsať rokov.

Nuž teda nemienim sa ešte vzdávať, najmä preto, že na rôznych úsekoch mojej práce mám toľko roboty. Aj na krajanskom poli. Celkom správne to podčiarkol v krásnom dopise môj priateľ Jožko Rydlo.

Z rozprávania mojej mamy viem, že jeden náš spišský farník z Čiernej Hory, údajne veľmi nábožný, si už ako štyridsiatnik spravil rakvu. Veľmi sa tomu začudoval správca jurgovskej farnosti, kňaz Antoni Sikora, a preto vždy počas koledy mal prianie uvidieť tú rakvu. Mama mi už nevedela povedať, či nábožného Čiernohorca pochovali v jeho vlast-

nej rakve, alebo mu dali urobiť celkom novú.

Ja si zatiaľ nemienim kupovať rakvu. Nielen preto, že iste nie som taký nábožný ako spomínaný obyvateľ Čiernej Hory, ale najmä preto, že ten pozemský život sa mi zdá oveľa príťažlivejší, ako život v nebi. (Navyše je ešte otázka, či sa tam vôbec dostanem!). A ešte toľko chcem urobiť pre mojich najbližších, pre krajanov a pre moje drahé Slovensko.

V mojom dlhom živote som stretol mnoho dobrých ľudí. Mám veľa priateľov na celom svete. Najviac na Slovensku. Viacerí ma oslovili pozdravmi, telegramami, listami a gratuláciami, poslanými pri príležitosti môjho životného jubilea. Potešil som sa, že na mňa nezabudli, že si občas na mňa spomenú. A to je vlastne určitý druh nesmrteľnosti.

Všetkým mojim vzácnym, drahým priateľom zo srdca ďakujem za dôveru, priazeň a priateľstvo. Tým všetkým krásnym ľuďom vďačím, že sa cítim dobre aj vo svete starých ľudí, ku ktorým patríam už niekoľko rokov.

JOZEF ČONGVA

ORAVSKÉ ZAMYSLLENIA

*Čím som ja? ... hľa sa spytujem -
kto ma chce, kto ma z Vás? ...
Ty si sa ozval, národ môj,
nuž tvoj som, ty ma máš!*

(P. O. Hviezdoslav)

Opäť máme máj, jeden z najkrajších mesiacov v roku. Pred domami dedinských krásavíc znovu vyrástli vysoké ozdobené máje, ktoré svojim milým postavili miestni mládenci. Tieto symboly rozvíjajúceho sa života a jeho permanentnej kontinuity sú neobvyklými prejavmi lásky, úcty a žičlivosti. Poznamenajme, že tento pekný zvyk má u eropských národov svoje začiatky na prelome 1. a 2. tisícročia, kedy v predvečer filipo-jakubskej noci (z 31. apríla na 1. mája) a pred Turícami ľudia upevňovali na domy, chlievy a stajne rozvinuté vetvičky a stromčeky. Verili, že ich budú chrániť pred zlými duchmi a súčasne slúžiť ako znak sprostredkujúcej životodarné sily, obsiahnuté v rozvinutej vegetácii prírody. Nehovorme však teraz o jarných zvykoch na dedine, hoci niektoré z nich sa dodnes zachovali aj na Orave. Zamyslime sa teraz nad Oravou, nielen takou, aká bola kedysi, ale aj nad tým, aká je dnes. Navštívme spolu niektoré miesta, z ktorých na nás dýcha nielen história, ale tiež um a myslenie Oravcov.

Orava - boľavá

Tak sa o nej hovorilo v minulosti, veď bola synonymom našej niekdajšej biedy a hladu. Keď sa však pozrieme na Oravu dnes, vidíme Oravu oveľa modernejšiu. Je príkladom poctivej a statočnej práce našich ľudí. Snáď sa nenájde

nikto, kto by nemal rád tento kraj a tu žijúcich ľudí, po stáročia pripútaných k svojmu kúsku rodnej zeme. Oni ju kultivujú, robotujú na nej, lipnú na nej i preklínajú ju. Milujú svoju zem a napriek tomu museli z nej v minulosti mnohí utekať do cudzích krajov. Azda aj preto v mnohých Oravoch dodnes zostal vzor i pokora, smútok i nádej, ubitosť i nezlomnosť. Je v nich - podobne ako v ich piesňach a povestiach - neraz aj bôľ, ale predovšetkým životná sila pracovitého ľudu, ktorá im pomáhala prežiť rôznorodý útlak, vojny, živelné pohromy i živorenie. Je preto zaujímavé, že práve tento kraj, čo ako v minulosti biedny a zaostalý, odstrkovaný a gniavený, dal svojmu národu množstvo oduševnených vzdelancov. Sú to najmä Pavol Orságh Hviezdoslav a Martin Kukučín, ktorých dielo patrí medzi klenoty našej literatúry. Z celej plejády ďalších vynikajúcich Oravcov spomeňme o.i. Andreja Radlinského, Martina Hattalu, Andreja Halašu, Ladislava Nádaši-Jégého, Adama Františka Kollára, Petra M. Bohúňa, Antona Bernoláka, Janka Matúšku, Tomáša Červeňa, Ferka Skyčáka, Thea H. Florina, či Darinu Laščiakovú, Margitu Figuli a Martina Ťapáka. Mnohí z nich vyšli z chudobných dreveníc a zo skromných oravských pomerov a práve preto, že od detstva poznali ťarchy rodného kraja, zasvätili celý svoj život jeho povzneseniu.

Prírodné krásy Oravy

*Dolina krásna, milá, pohostinná,
hoc v nedostupnom temer ústraní;
jak velekotol, z bájných nechany
snáď dôb tu ... Veniec hôr ju obopina.*
(P. O. Hviezdoslav)

Orava - to sú okrem ľudí i prírodné krásy tohto čarovného kúta, ale aj vzácné historické

a kultúrne pamiatky. Vystúpme teda na vrchol vari večne zadumanej Babej hory a zahľadme sa na malebné zákutia plné hlbokých lesov i tichých dolín, na stráne, lúky a polia, dediny a mestečká. Započúvajme sa do zurčiacich potôčikov. Môžeme sa potom zastaviť pri Oravskej priehrade - dalo by sa povedať „oravskom mori,” kde navštívime Slanický ostrov umenia. Počas našich potuliek Oravou snáď sa nám v duchu vynoria i predkovia dnešných Oravcov, t.j. lovcí, pastieri a roľníci, ktorí kedysi osídľovali tento kraj.

Zo stavebných pamiatok spomeňme o.i. najstarší oravský drevený kostolík z 15. stor., nachádzajúci sa v Tvrdošíne. Obec Oravka sa zasa pýši jeho o niečo mladším bratom - dreveným kostolíkom zo 17. stor. Na strmej skale (v chatári obce Oravský Podzámok) nad riekou Orava sa už vyše sedem storočí týči ako orlie hniezdo Oravský zámok, kedysi sídlo a symbol feudálnej moci, ktoré dnes navštevujú a obdivujú tisíce turistov z domova i zo sveta. Pod Babou horou nájdeme o.i. hájovňu Roveň, kde P. O. Hviezdoslav umiestnil príbeh hájníka Miška Čajku a jeho mladej ženy Hanky vo svojom diele Hájnikova žena a v Dolnom Kubíne navštívime Hviezdoslavovo múzeum. Turistovi sa opláti navštíviť aj Oravské múzeum ľudovej architektúry v Zuberci, či Etnografické múzeum oravskej drevenej architektúry v Hornej Zubrici.

Bývalá bieda a zaostalosť Oravy je dnes už pochovaná pod základmi nových závodov, škôl, moderných domov (vytláčajúcich, žiaľ, staré drevenice) a rekreačných stredísk. Je zaraná pod medzami a dúfajme, že už raz navždy ju vyhnali títo ľudia, pretvárajúci svoj kraj i seba, svoj život, myslenie a cítenie.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK



Kristína Gribáčová so svojimi deťmi



Súbor Malí Oravci na scéne

K PRÁCI S KRAJANSKOU MLÁDEŽOU

Rôzne kultúrno-spoločenské podujatia boli odjakživa vítaným spestrením v pomerne jednotvárnom živote na dedine, naplnenom ťažkou prácou roľníkov. Tak je to aj dnes a preto naši krajanovia vítajú každú možnosť, aby sa takýchto podujatí mohli zúčastniť. Niektorí z nich aj aktívne, iní zasa v úlohe divákov. Najčastejšie majú k tomu možnosť na rôznych krajanových prehliadkach, kde obdivujú umenie našich spevákov, hudobníkov, tanečných či speváckych folklórnych súborov. Nevýslovne sa tešia tiež vtedy, keď medzi účinkujúcimi vidia aj svoje deti, vnukov či známych. Na jednom z posledných kultúrno-spoločenských krajanových podujatí v Krempachoch (Fašiangy-ostatki) mohli okrem množstva jednotlivcov a súborov z celej Oravy a Spiša obdivovať o.i. členov detského folklórneho súboru MALÍ ORAVCI z Podvlka, ktorých vedie Kristína Gribáčová. Povedzme si teda o nich a o ich práci niečo viacej.

V Podvlku je to našťastie s krajanovou činnosťou dobre už oddávna. Pripomeňme napríklad, že za začiatky a rozvoj krajanovej inosti vďaka miestni krajanovi o.i. takému zapálenému a vzácnemu človeku, akým bol učiteľ Anton Papánek, ktorý prispel k vzniku o.i. ochotníckeho divadelného súboru Ondrejko. Miestna dychovka, ktorá v tomto roku oslavuje 70. výročie svojho založenia (vedie ju učiteľ ZŠ č. 1 Jozef Páleník), pôsobí v posledných rokoch aj vďaka „ochranným krídlam“ nášho Spolku a v ZŠ č. 2 sa prednedávnom znovu rozbehlo vyučovanie slovenčiny. Teraz tu teda máme aj nový detský folklórny súbor, ktorý má už svoje prvé a úspešné vystúpenie šťastne za sebou. Z deviatich detí, ktoré v ňom vystupujú sú aj štyri ratolesti K. Gribáčovej, dlhoročnej kultúrnej inštruktorky Spolku. Najmenší z nich je jej 5-ročný syn Matúš, ktorý si na Fašiangoch-ostatkoch získal srdcia snáď všetkých divákov. V súbore účinkujú aj jeho traja súrodenci - dvojčatá Arek a Anna a ich brat Tadeáš. Ďalšími členmi súboru sú dvojčatá Judita a Justína Prilinské, Katarína Prilinská (učí sa tiež hrať na husliach), Dariusz Kwiatkowski a Peter Gajevský. Poznamenajme, že všetci

sú žiakmi 3. až 5. triedy ZŠ č. 2 a väčšina z nich sa v škole učí slovenčinu, ktorú vyučuje Gražyna Kozáková (rod. Sončeková). Na to, ako to vyzerá na ich nácvikoch a ako sa začala ich činnosť, som sa spýtal vedúcej súboru K. Gribáčovej.

- Pred vystúpením v Krempachoch - hovorí - som sa s deťmi stretávala asi mesiac. Program a skúšky sme mávali vždy v klubovni, ktorá sa nachádza v dome manželov Genovévy a Eugena Prilinskovcov, členov divadelného súboru Ondrejko. Hoci sme mali tuhú zimu, deti prichádzali na skúšky načas a dobre pripravené. Bolo až milé sledovať, ako sa tešia na svoje prvé vystúpenie a s akým záujmom pristupujú ku každému nácviku. Kroje, nohavice a klobúky, ale aj niektoré potrebné rekvizity sme si požičali z klubovne v Malej Lipnici a od občanov. Masku Turoňa nám urobil krajan Eugen Bosák z Podvlka.

Počas mojej návštevy u Gribáčovcov si ma zvedavo obzeral najmä malý Matúško. Neustále chodil okolo mňa, prezeral si fotoaparát a sledoval, čo si to stále zapisujem. Požiadal som ho teda, aby mi niečo zo svojho vystúpenia predviedol. Po chvíli prehovárania, do ktorého sa musela zapojiť aj jeho mama, sa nakoniec postavil, pekne sa uklonil a zvučným, detským hláskom spustil:

*Vinšujem vám vinš,
máte v peci gynš
a na peci kohúta
máte v chate huncúta ...*

- Veru, je to huncút, - pomyslel som si. - Je však veľmi dobre, že medzi krajanovými deťmi máme aj takýchto šikovných „huncútov.“ Keby ich bolo v každej oravskej a spišskej dedinke ešte viacej, bolo by nielen veľká radosť z ich šikovnosti, ale najmä nádej do budúcnosti nášho krajanového hnutia. Svojimi vystúpeniami na rôznych kultúrno-spoločenských podujatiach a vedené rodičmi k láske k slovenčine a k ľudovému spevu a tancu, budú iste aj v budúcnosti svojim rodičom a starým rodičom prinášať len a len radosť. Veď aký si získajú vzťah teraz, v mladosti, taký budú mať aj neskôr, v dospelom veku.

Práca s deťmi

v súbore však nie je vôbec ľahká. Treba ich totiž vedieť zaujať a vhodne viesť. Nemalo by to byť však až také ťažké, najmä keď si uvedomíme, že stačí využiť prirodzený záujem detí o hranie sa. Keď sa k tomu pridá aj vhodný veršík, pesnička či tanec, máme skoro hotový program, s ktorým už možno vystúpiť aj pred väčším publikom. Raz sa pripraví napríklad pásmo vinšov a kolied a inokedy sa podarí navštíviť jarné či letné hry detí na dedine. Možno sa podarí vystúpenie detí spojiť aj s tancami a šikovný a hudobne nadaný vedúci ich iste dokáže pritiahnúť aj k hre na hudobných nástrojoch. Aby sa to však podarilo, potrebujeme takých aktívnych ľudí, akými sú na Orave o.i. predsedníčka MS v Malej Lipnici Viktória Smrečáková, vedúci oravského folklórneho súboru Rombaň Janko Capiak z Chyžného, Kristína Gribáčová z Podvlka či výborný heligonkár František Harkabuz z Harkabuza, na Spiši zasa vedúca súboru Veselica Žofia Bogačíková z Nedece (ktorej 5-ročný syn Mirko aj so svojou malou harmonikou už nechýba na žiadnom kultúrnom podujatí), vedúca súboru Zelený javor Mária Wnęková z Krempách, či vedúci mladého folklórneho súboru Malí Spišiaci Jozef Majerčák z Novej Belej a ďalší. Práve takíto ľudia sú dôkazom na to, že iba umným vedením detí a podchytením ich záujmu sa dá úspešne rozvíjať aj ďalšia práca v našom krajanovom hnutí. Aby však všetko „kľapalo,“ je doslova nevyhnutné, aby na svoju činnosť mali aj potrebné rodinné, ale aj hmotné zabezpečenie, miestnosť na navštevovanie a aby si našli aj chvíľu zo svojho voľného času na prácu s nimi. Nezabúdajme tiež na to, že pri práci s deťmi, najmä tými najmenšími, je potrebná doslova svätá trpezlivosť. Nakoniec deti sú len deti, aj vtedy, keď sa príliš rozšantia, či strácajú záujem, musí si dobrý vedúci nájsť také prostriedky, ktoré ich povzbudia k ďalšej práci. Sme radi, že sa K. Gribáčovej práca s deťmi v krajanovom hnutí darí. Má v nej mnohé dobré skúsenosti, ktoré chce využívať aj naďalej. Želáme jej teda, aby v tejto práci úspešne pokračovala aj v budúcnosti a už dnes sa tešila na ďalšie vystúpenia Malých Oravcov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Staviame vám máje...

Jar nás nanovo prekvapila svojou krásou. Studené zimné dni rýchlo pominuli a my sa môžeme tešiť z teplejších slnečných lúčov, ktoré neroztápajú len sneh, ale prebúdzajú k životu aj nás - ľudí. Pohľad na svieže, rozkvitnuté kvety aj stromy iste poteší každého. Svet je v rozkvetení a hádam aj ľudia sú k sebe prístupnejší, milší, veď krása prírody iste vyčarí nejednému šťastný úsmev.

Prvé práce v záhradkách či na poliach, prvé prechádzky za jarných večerov, veselý štebot vtáčať - to všetko neodmysliteľne patrí k jari. Na jar nezabúdame ani na mnohé ľudové zvyky a tradície, spestrujúce toto ročné obdobie. Niektoré síce už upadli do zabudnutia, ale iné sa vryli do našich srdiec a pamäti hlbšie. K mnohým z nich nás totiž viažu milé spomienky. Zvyky sa dedia z pokolenia na pokolenie a v každej generácii zanechávajú čosi krásne - zblížujú a učia nás milovať a vážiť si našich predkov. Patria k nim krásne piesne, tance, veršovačky, ale aj hry či porekadlá. Sú našou minulosťou aj naším bohatstvom, ktoré pretrvá, len ak ho s láskou uchováme pre tých, ktorí prídu po nás. Tento fakt si uvedomovali už mnohí naši predkovia, a snažili sa staré zvyky a tradície, či už v ústnej alebo písomnej podobe, odovzdať svojim potomkom. Patril medzi nich aj môj dedo AUGUSTÍN BRYJA, znamenitý rozprávač a rečník, ktorý určite žije nielen v mojej pamäti, ale aj v pamäti mnohých krajanov, ktorí ho poznali ako neúnavného a obetavého krajského aktivistu. Prave vďaka jeho spomienkam, ktoré si zapisoval, sa dnes môžeme dozvedieť, ako pred rokmi vyzeralo ohrávanie májov vo Vyšných Lapšoch.

- Voľakedy, za dávnych čias, - píše A. Bryja, - keď všetko bolo panské, roľník sa preto volal roľníkom, že pracoval na roli. Nie však na svojej, ale na panskej. Aj keď práce vždy bolo vyše hlavy, ľudia si našli čas aj na oddych a zábavu. Od nepamätných čias bolo vo zvyku, že mládež chodila do hája so spevom a muzikou privítať jar. Samozrejme takéto slávnostné privítanie jari bolo spojené s rôznymi výdavkami. Keďže ľudia u pána pracovali, mohli od neho aj niečo žiadať. Od pradávnosti sa sviatok jari oslavoval 1. mája. Neskôr ho spojili so sviatkom mládeže, lebo na 1. mája pripadá sviatok sv. apoštolov Filipa a Jakuba, patronov slovenskej mládeže. U nás tieto oslavy mali približne takýto priebeh:

Mládež z celej obce, chlapci aj dievčatá, pekne vystrojení sa zišli u starostu obce. Pod jeho vedením išli potom k pánovi so spevom a muzikou. Starosta v mene mládeže vinšoval pánovi a na nadvori skladal veniec pod zeleným májom, ktorý tam už predtým so spevom a muzikou postavili. Pred pánom spievali krátku pesničku:



Každý máj treba ohrať - ohrávačov neodradila ani úzka lavička. Foto: archív

*My máje staviame,
o milosť žiadame.
Ó, Filipe, Jakube,
ó, náš veľký patrón.*

Pán za odmenu usporiadal pre mládež v háji tanečnú zábavu. Postupne sa zvyky síce zmenili, ale niečo z nich sa zachovalo až do dnešných čias.

Vo Vyšných Lapšoch sa nie vždy na prvého mája stromy už zelenajú, a okrem toho zriedkakedy pripadlo 1. mája na nedeľu (na dedine sa totiž 1. mája pracovalo). Možno preto sa oslavy z tohto dňa preložili na "Želone švjontky", čiže na Turíce (sviatok pripadajúci na siedmu sobotu, nedeľu a pondelok po Veľkej noci). Dnes sa už Turíce oslavujú len v nedeľu. Pozrime sa teraz, ako vyzeralo ohrávanie májov vo Vyšných Lapšoch pred nejakým polstoročím.

Je to zvyk spojený s predchádzajúcim, keď dievčatá dávajú chlapcom pierka práve na Turíce. Chlapci potom aj do kostola, aj na muziku "s perečkom za klobúkom paradujú". Nuž a chlapci, akoby na odplatu za perečko, dievčatám máje stavajú. V sobotu pred Turícami idú hromadne vozmi do lesa a stínajú potrebný počet májov, teda smrekov (samozrejme, keď majú na to povolenie), dovezú ich domov, kde ich pekne očistia a „obrichtujú“. Potom ich roztriedia a v noci zo soboty na nedeľu stavajú. Tie väčšie a krajšie dostanú staršie dievky a ostatné mladšie dievčence. Máj totiž musí stáť pri každom dome, v ktorom majú dievča, bez ohľadu na to, či je ešte maličké, či už súce na vydaj. Máje stavajú starší a mladší chlapci (zabijú ich do zeme alebo pribijú do plotu). Uskutočňovalo sa to spravidla tak, že mládenci stavali máje starším dievčatám, kým mladší chlapci mali na starosti máje pre menšie, ba aj tie najmenšie dievčatá.

V nedeľu, hneď z rána, robia chlapci prehliadku, či daktorá dievka máj nevyhodila. Ak áno, upozornia na to Cigánov (mládenec prestrojený za Cigána a Cigánku), aby si pre tú, namyslenú, prichystali "krajší" máj, keď sa jej predošlý nepáčil. Cigáni sa už o to postarali a takej postavili máj zo suchého jalovca alebo nejakej bodľáče.

V druhý deň Zelených sviatkov (vo Vyšných Lapšoch boli naozaj zelené, veď celá dedina bola okrášlená zeleňou), čiže v pondelok popoludní išli sviatočne vystrojení mládenci ohrávať máje. Vybrali si medzi sebou jedného, ktorý sa prestrojil za "pána", druhý za "hajdúcha" a tretí za "starostu". Samozrejme nesmú tiež chýbať Cigáni. Pán musí byť oblečený po meštiansky. V dlhom kabáte má svoju obľúbenú fajocku, do ktorej mu jeho hajdúch dohán napcháva a "oheň zakrešáva". Hrá totiž úlohu dávného zemepána. Hajdúch má oblečenú starodávnou maďarskú vojenskú rovnošatu. To preto, lebo naši maďarskí mocipáni tak svojich hajdúchov obliekali. Jeho úlohou je starať sa o pána, aby mal pri každom dome vhodné privítanie, zodpovedajúce jeho postaveniu (všade musí naňho čakať pripravená stolička s mäkkým vankúšom) a dbať aj o to, aby mu fajka nevyhasla. Raz začas musí aj Cigánov posúriť, aby pánovi topánky očistili, a nakoniec práve on pri každom dome s dievčatám pod zeleným májom tancuje. Starosta, ako predstaviteľ obce, je oblečený v regionálnom kroji. Má tácku prikrytú krásnou šatkou a na nej veniec, z ktorého zvisajú farebné stužky. Vinšuje domácim, gazdovi alebo gazdinej, a vyberá od nich dobrovoľné dávky na trovy spojené so stávaním májov (veď za to bude večer pre každého bezplatná tanečná zábava). Cigáni majú za úlohu niečím rozveseliť obecenstvo. Môžu napr. niečo „ukradnúť“ a ukradnutú vec potom odniesť na vopred určené miesto - kedysi najčastejšie do

krémy alebo obchodu, kde si za ňu kupovali nejakú drobnosť (napr. krabičku cigariet). Okradnutý majiteľ musel potom za všeobecného smiechu splatiť ich účet za kúpené veci. Cigáni museli dbať i o to, aby pán nemal zaprášené topánky, alebo aby mu (alebo hajdúchovi pri tanci) deti neprekážali.

V sprievode išiel spredu hajdúch s muzikantmi, potom pán so starostom a za nimi ostatní mládenci so spevom:

*Lapšanski parobci lesa nemajú,
a predsa dievčatam máje stavajú.
Na akú pamiatku máje stavajú?
Možnože na takú, že dievča majú.*

Po príchode k domu, pred ktorým stojí máj, všetci, sprevádzaní muzikou, spievajú nábožnú pieseň:

*O kvietočku jarný, drahá perlička
Tulipánku slavný, Božia Rodička
O pšeničný klásku v Ruženskom obrázku,
Panna Mária.*

Po odspievaní piesne si pán sadá na prichystanú stoličku s vankúšikom (neraz pre zábavu a rozveselenie mu pod vankúš postaví hlinený hrniec). Hajdúch "obsakuje" okolo pána, napcháva mu fajku dohánom, zapaluje mu ju a popritom súri Cigánov, aby pánovi topánky oprášili. Cigáni čistia topánky a obzerajú sa dookola, či by sa nedalo niečo ukradnúť, aby bolo veselšie. Starosta podíde ku gazdovi alebo gazdinej, ukloní sa a vinšuje:

- Milí susedkovia! Prišli sme vám zavinišovať pri tomto zelenom máji, lebo nijako by sme nechceli zanechať našu staroslovanskú obyčaj. A preto podľa starého zvyku ideme z domu do domu, chceme každému zavinišovať, aby semeno, ktoré ste vložili do zeme, na orodovanie svätých apoštolov Filipa a Jakuba, našich patrónov, stonásobné ovocie dalo. Ďalej vás prosíme, aby ste svojej mládeži s nami išť nebránili, ale podľa možnosti sa aj vy osobne na majálese zúčastnili. Pôjdeme do hája so spevom a muzikou privítať to čarokrásne jaro. Tam sa každý zabaví a vytancuje podľa svojej ľubovôle.

Gazda alebo gazdiná položí na tácku do brovoľnú čiastku peňazí so slovami:

- Za vinišovanie vám ďakujeme, aj my vám všetkým podobne prajeme, a toto prijmite ako príspevok na trovy tej majálesovej zábavy.

Starosta na to odpovie:

- Za príspevok vám srdečne ďakujeme, za odmenu vás na zábavu srdečne pozývame.

Hajdúch za si ten čas vyhlíadal tanečnicu, s ktorou teraz stojí pred muzikou. Ona dáva peniaz do basy, muzika začína hrať a hajdúch s dievčaťom tancujú. Všetci spievajú:

*Javor, javor, zelené listie,
Hej, ženil bych sa, ale nemám šťastie.*

*Darmo ma, mamičko, do školy dávate,
zo mňa kňaz nebude, darmo nakladáte.*

*Zo mňa kňaz nebude, ani žiaden páter,
veď bych od oltára na dievčence patrel.*

alebo:

*Bystrý jareček, zimná
vodička, (bis)
napojže mi milá
môjho konička.
Ja ho nenapojím,
bo ja sa ho bojím,
bo ja maličká.
Kôň vodu pije,
nôžkami bije, (bis)
utekajže milá,
holubienka sivá,
bo ťa zabije.
Keď mňa zabije,
to budem ležeť, (bis)
a ty budeš falošniku
v árešte sedieť.
To budem sedieť,
rôček alebo dva, (bis)
a ty budeš falošnica do súdneho dňa.*

Takto so spevom obídu celú dedinu, od prvého až do posledného mája, pri ktorom sa už zide mládež z celej obce. Po skončení ohrávaní májov sa všetci poberú do hája, na vopred prichystanú čistinku, kde sa má konať majálesová tanečná zábava. Cestou si spievajú niektoré, všetkým známe pesničky, napr.:
*Ej horička zelená, slzičkami zrosená
Kto raz v tebe srdce stratí,
nikt mu slobodu nevráti.
Ej horička zelená ...*

*Jaj, jaj, dievča moje, jaj,
do hory ma nevolaj, daj si pozor daj.
Stráž, stráž, dievča moje, stráž,
ten svoj venček zelený, potom mi ho dás*

alebo:

*Ten lapšanský kostoliček,
kolo neho hustý les.
Tak sa mi sníva, aj sa mi nazdáva,
že môj milý príde dnes.*

*Ej príde on, príde, príde,
na vranom koničku,
Len on si pripne, len on si pripne,
pod ľavý bok šablíčku.*



Nástup lapšanských mládencov pred ohrávaním. Foto: archív

*Keď šablíčku pripínal, pripínal,
prehorečne zaplakal.
Zaplakal a zaželel, zaplakal a zaželel,
kde on svoju milú dal.*

Spev neustával ani vtedy, keď už všetci došli na čistinku. Potom sa už v sprievode muziky niesli hájom rezkejšie pesničky, pri ktorých sa dalo dobre tancovať. Napr.:
*Zakukala kukulienka na čerešni,
a kto nemá mladej ženy nech sa zbesní.
A ja nemám, nezbesním sa,
Prešla zima, prišlo jaro ožením sa.*

*Každá dievka, ktorá nemá frajera, frajera,
nech si sadne u muziky za dverma.
Nech si píše na papieri litery, litery,
že ju nechce z Vyšných Lapšov niktoť.*

alebo:

*Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali,
keď ste vy mňa na ten tanec nepozvali.
Ja by bola tancovala, aj na cimbal niečo dala,
aj vás všetkých pobozkala.*

A takto po celú noc čardáše striedali polky a valčíky, a všetci sa výborne zabávali.

Spracoval: JÁN BRYJA

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského filmového herca. Iste ľahko uhádnete o koho ide keď povieme, že hral v takých filmoch ako Malomocná (Trędowata), Tretia časť noci (Trzecia część nocy), Potopa (Potop) a v seriáli Złotopolski. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 3/98 sme uverejnili fotografiu Jacka Scaliu. Knihy vyžrebovali: Pavol Bryja z Novej Belej, Andrej Špernoga z Kacvína a Roman Kusto z Katovic.





E. Adamczyk (zľava) a veliteľ zboru A. Wojtyczek



Malolipnická požiarnická dychovka

MALOLIPNICKÍ FAJERMANI

*Dobrom a činom šlachetným,
je niešť pomoc iným v potrebe.
(z úvodu kroniky)*

Pomaly sa k nám blíži leto a s ním i väčšie horúčavy, počas ktorých majú spravidla viac práce príslušníci dobrovoľných požiarných zborov. Neraz vidíme, ako sa rútia so zapnutou sirénou a kvilivým signálom: Horííí, vo svojich červených požiarnych automobiloch, aby zachraňovali materiálne hodnoty a neraz aj ľudské životy. Povedzme si teraz viac o činnosti hasičov v Malej Lipnici. Mnoho údajov sme získali od ich veliteľa Augustyna Wojtyczekja a z kroniky, ktorú vedie Edward Adamczyk.

Z histórie

- Obec dostala prvú ručnú striekačku od Rakúsko-uhorského štátu ešte pred 1. svetovou vojnou - dozvedáme sa z kroniky. - Striekačku umiestnili v drevenej šope, postavenej zvlášť na tento cieľ. Nachádzala sa neďaleko školy č. 2. Protipožiarnu ochranu mali dlho na starosti richtári. Oni osobne určovali ľudí, ako aj kone, po dva páry, ktoré ťahali striekačku na miesto požiarov.

Taký systém existoval v obci až do roku 1930, kedy sa cestmajster Eugeniusz Wierciak z Jablonky (za súhlasu okresných úradov), obrátil na richtára obce Wilhelma Zajęca, aby s cieľom budúceho založenia požiarnej jednotky určil dvoch občanov na dvojtyždňové školenie v Jablonke. Zúčastnili sa ho Cyprian Wojtyczek a Ignacy Gluc. Prvým veliteľom miestnych požiarnikov (16-ľudí), sa stal C. Wojtyczek a jeho zástupcom I. Gluc. Po prvých požiarnických cvičeniach a školeniach nových členov zorganizovali požiarníci obecnú zábavu, z ktorej zisk venovali na kúpu uniforiem, sekeriek, opaskov a prilieb. Druhým veliteľom požiarnikov sa v roku 1933 stal richtár Józef Luka a po ňom Emil Jazowský. Ignacy Gluc velil požiarnikom až do roku 1959. Počas požiarov však stále používali zastaranú ručnú striekačku. Zmena nastala až koncom 50. rokov, kedy im z Okresného veliteľstva požiarnej stráže v Novom

Targu prideliť prvú motorovú striekačku M-800 s kompletným vybavením. Na školení mechanikov vo Wieliczke sa zúčastnili Emil a Ferdynand Lichosytovci. Pretože stará šopa už dosluhovala, požiarnici hľadali nové miesto na uloženie striekačky a ďalšieho požiarnického náradia. Priestory sa našli v jednej z miestností obecného domu. Súčasne dokúpili 200-metrov hadíc a ručnú sirénu (dovtedy ohlasovanie požiarov signalizovali zvukom trúbky a zvonením kostolného zvonu, na jednu stranu).

Po roku 1959 prevzal funkciu požiarnického veliteľa Franciszek Giza, ktorý sa vrátil z vojenčiny ako desiatnik a krátko po ňom Emil Lichosyt. Jednotka mala vtedy už 22 členov. Medzitým však museli požiarníci vyprázdniť miestnosť v obecnom dome. Na prevoz striekačky dokúpili osobitný voz s gumenými kolesami.

- Požiarníci dbali v tom čase aj na protipožiarnu prevenciu - hovorí A. Wojtyczek. - Preto bola obec rozdelená na tri rajóny, v ktorých neustále plnili nočnú stráž. V každej časti obce sa nachádzal asi 1-meter dlhý byvolí roh, ktorým sme signalizovali vznik požiaru i iné nebezpečenstvá hroziace obci. Roku 1966 obecná rada v Malej Lipnici určila funkciu stáleho protipožiarného strážnika. Stal sa ním Zygmunt Bialoń, ktorý bol platený zo zbierok občanov. Po ňom túto funkciu plnili Emil Solawa, Wendelin Solawa a Józef Gwiżdż, ktorý je súčasne kuričom v zbrojnici.

Zbrojnica

V roku 1963 kúpili (za 18 tisíc zlotých) 22 nových vychádzkových uniforiem a čiapok. Mali teda už modernú motorovú striekačku, dobré požiarnické náradie, nové uniformy, ale stále nemali to najhlavnejšie - svoju požiarnu zbrojnicu. Vedeli tiež, že okrem garáží na požiarnické náradie je obci rovnako potrebná miestnosť aj na obecné schôdze, zábavy či svadby. Začali preto uvažovať o výstavbe zbrojnice a onedlho získali aj stavebný pozemok, kde naviezli 100 m³ dosiek, ba vykonal aj prvé stavebné práce. Vtedy sa

však dozvedeli, že nemôžu dostať stavebné povolenie. Pozemok totiž nezodpovedal plánom urbanistiky. Nevzdali sa a naďalej hľadali vhodné miesto. Od Ireny Małysovej (bývajúcej v Dolnej Zubrici) kúpili za 29 tisíc zlotých starý dom aj s pozemkom v strede obce a od Lukáša Mentela prikúpili aj vedľajšiu parcelu. Peniaze na tento cieľ im venovala Obecná národná rada v Malej Lipnici. Postupne sústredili stavebný materiál, t.j. kvádre, dosky, štrk, piesok, eternit, plech a od prezídia Okresnej národnej rady v Novom Targu dostali na výstavbu zbrojnice 160 tisíc, z veliteľstva Okresnej požiarnej stráže 30 tisíc a ďalších 60 tisíc zlotých od Obcej národnej rady v Malej Lipnici. Drevo a dosky im poskytol miestny urbársky spolok (70m³) a spolok Rybińských z Jablonky (10m³). Prvé stavebné práce začali v roku 1968. Najskôr predstavili starý dom. Na jeho prízemí získali tri nové miestnosti a ďalšie tri miestnosti pribudli v podkroví. Strechu budovy pokryli eternitom a plechom a na veži (slúžiacej na sušenie hadíc), namontovali pohyblivého požiarnika s trúbkou. Poznamenajme, že na výstavbe pracovali všetci požiarníci zdarma. Pomáhali im aj miestni občania a členovia skautského tábora z Jaworza. Stavebné práce ukončili v apríli 1971 a o mesiac neskôr sa v obci konala veľká slávnosť, spojená s odovzdávaním zbrojnice do užívania. Kľúč, ktorým predseda prezídia Okresnej národnej rady v Novom Targu Stanisław Gawlas slávnostne otvoril zbrojnicu, si dodnes uchovávajú na čestnom mieste. Onedlho pristúpili k ďalším prácam. Vybudovali nádrž na palivo, celú budovu vymaľovali, oplotili, upravili a vytvrdili cestu, ktorá slúži na vjazd do dvoch garáží. V 70. rokoch prenajali jednu miestnosť zbrojnice (na prízemí), poštovému úradu a v ďalšej fungoval klub „Ruchu“, kde si každý mohol kúpiť knihy, noviny a vypiť kávu. Neskôr sa tam nachádzal obchod.

Prvý požiarnický automobil, starú Nysu 59, ktorá im, žiaľ, slúžila len dva roky, dostali až v roku 1973. O tri roky neskôr pribudol 4-kolesový privesný voz, ktorý v prípade požiaru na miesto ťahal prenajímaný traktor. Veľkým dňom bol 22. október 1977, kedy od Oblastného veliteľstva v Novom Targu do-

stali nový, kompletne vybavený požiarnický automobil ZUK aj s privesom na prevážanie hadíc. V roku 1980 zo svojej funkcie odstúpil veliteľ Emil Lichosyt a na jeho miesto zvolili Augustyna Wojtyczka, ktorý túto funkciu vykonáva dodnes. Do zbrojnice zaviedli vodu a elektrinu, vo vnútri budovy urobili drevené obklady a jednu miestnosť v zbrojnici venovali na zasadania urbáru. Postupne vykonali ďalšie práce, prebudovali pec v garáži a dokončili inštaláciu vody a električky. Ďalšia prestavba zbrojnice začala v roku 1994. Na poschodie sa presťahoval poštový úrad, z priestorov na prízemí premiestnili obchod, ktorý prispôbili na druhú garáž pre automobil, ktorý kúpili v roku 1992. Omietli celú budovu, urobili podlahu, okná a dvere. Počas stavebných prác v roku 1998 odpracovali požiarnici bezplatne 62 a od začiatku výstavby až 469 dní. Dokončovacie práce v zbrojnici prebiehajú aj v súčasnosti. Jej slávnostné odovzdanie do užívania je naplánované na 70. výročie vzniku požiarnej jednotky v obci, t.j. na rok 2000.

Dychovka

V roku 1987 sa malolipnickí požiarnici rozhodli založiť dychovku. Prvé hudobné nástroje kúpili v Krakove (trúbku a pozaun), z Varšavy priniesli činely a ostatné nástroje (klarinet, bubon, lesný roh a iné) dokúpili v Československu. Nácviku hudobníkov sa ujal organista Emil Luka. Skúšky sa konali dvakrát týždenne. Keď v roku 1990 E. Luka ochorel, požiarnici sa obrátili na Gminný úrad v Jablonke o pomoc pri získaní nového dirigenta. Veľmi im vtedy pomohol Eugen Mišinec. Sprostredkoval im totiž Dušana M. Rybára z Trstenej, ktorý odvtedy vedie malolipnickú dychovku. Onedlho ju doplnil o nových, mladých hudobníkov a začali usilovne cvičiť a pripravovať sa na svoje prvé vystúpenia. Prvý úspech dosiahli už v roku 1991, keď na prehliadke dychoviek v Jablonke obsadili 2. miesto. Hrali tiež v miestnom kostole, na obecných slávnostiach, na odpuste i sviatku Bo-

žieho tela a v lete 1991 obsadili na prehliadke požiarnických dychoviek v Nowom Sączu 3. miesto. O rok neskôr dychovka pohostinne vystúpila na 2. prehliadke dychoviek v Trstenej a odvtedy stále hrávajú na všetkých obecných a cirkevných slávnostiach, vystupujú na oslavách sv. Floriána - patróna požiarníkov a pravidelne sa zúčastňujú všetkých prehliadok dychoviek.

Zo spoločensko-kultúrnej činnosti

požiarníkov, popri dychovke, treba ešte spomenúť aktivity v rámci Poľského červeného kríža, od ktorého dostali nosidlá, lekárníčku a cvičnú obuv a v rámci Lígy obrany krajiny. Už od založenia požiarného zboru v Malej Lipnici (1930) sa zúčastňujú všetkých cirkevných slávností, napr. vo Veľký piatok a sobotu plnia čestnú stráž pri Kristovom hrobe a vo Veľkonočnú nedeľu (počas procesie okolo kostola), nesú baldachýn, vyobliekani v slávnostných požiarnických uniformách. Na hlavách sa im vtedy blýskajú mosadzné prilby. Požiarnici sa tiež zúčastňujú na odpuste, ktorý sa koná v deň sv. Štefana (16. augusta), na slávnostnej sv. omši venovanej sv. Floriánovi a všetkých ďalších významných obecných slávnostiach.

Slávnostnú zástavu dostali na svoje 55. výročie vzniku, t.j. v roku 1985. Ušili im ju rádové sestry v Krakove a zaplatili za ňu - aj na tú dobu - obrovskú sumu, 152-tisíc zlotých. V kronike sa k tomuto údaju píše: „*pol litra liehu stálo v tom čase 1780 zlotých.*”

Požiarnici svoju činnosť hradia o.i. z vlastných finančných prostriedkov, ktoré pochádzajú z prenájmu priestorov poštovému úradu, z organizovania zábav, diskotiek, z predaja požiarnických kalendárov a gminných dotácií.

Ťažko na cvičisku, ľahko v boji

Vďaka dobrej bojovej príprave, disciplíne a zápalu pri plnení svojich povinností získavali miestni požiarnici veľmi pekné úspechy

aj v minulosti. Ich výbornú prípravu konštatoval v roku 1985 aj bývalý veliteľ požiarníkov v Dolnej Zubrici Eugen Kott, ktorý po súťaži povedal: „*tí malolipnickí fajermani prepletajú nohami tak rýchlo, ako keby na šijacom stroji šili.*” Požiarnici nezabúdajú ani na výchovu svojich nástupcov. Už v lete roku 1986 založili družstvo mladých požiarníkov, ktoré viedol Marián Lichosyt. Hneď na prvých pretekoch v Novom Targu obsadili tretie miesto. Odvtedy sa každoročne zúčastňujú všetkých pretekoch a cvičení, kde sa umiestňujú na popredných miestach. Počas väčších požiarov zasahujú obe jednotky, ktoré neraz pomáhajú pri hasení aj okolitých obciach. Dodnes spomínajú na tragické následky požiaru, ktorý vypukol v roku 1987 v Dolnej Zubrici, kde, žiaľ, zahynuli dve deti vo veku 3 a 5 rokov. Neraz však musia bojovať nielen s ohňom, ale aj s vodou, ktorá je rovnako nebezpečným živlom.

- V septembri 1996 - hovorí veliteľ - po výdatných dažďoch, došlo v našej obci k nečýkej povodni. Voda strhla niekoľko mostov a podmyla domy Jana Wojtusiaka a Jozefa Madziara. V roku 1997 sme zasahovali pri ôsmich požiaroch. Na zlepšenie spojenia sme dostali rádiostanice zn. Motorola.

Na záver dodajme, že vlni zasahovali počas dvoch požiarov v obci. Dňa 16. augusta hasili u Cecilie Kidoňovej a 25. decembra u Franciszka Pastwu. Členovia jednotky sa 18. októbra zúčastnili gminných športovo-požiarných pretekoch v Jablonke, kde získali pohár za 1. miesto. Na zasadaní valného zhromaždenia požiarnej stráže, ktoré sa konalo 7. februára t.r., boli ocení viacerí požiarnici. Wilhelm Zajac, Karol Zajac a Józef Luka dostali zlaté medaily a za svoju dlhoročnú službu v požiarníctve boli vyznamenaní Augustyn Wojtyczek, Franciszek Warzeszak, Albin Stec, Stefan Smreczak a Józef Pakos. Malolipnickým požiarnikom prajeme mnoho ďalších úspechov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Ma celom území malopoľského vojvodstva platí v tomto roku zákaz zbierania slimákov. Rozhodnutie, ktoré vydal malopoľský vojvoda Ryszard Masłowski (so súhlasom krakovského Inštitútu ochrany prírody PAN), má za cieľ uchrániť tieto užitočné ulitníky.

* * *

Dňa 9. marca t.r. sa zlodeji vlámali do obchodu v Hornej Zubrici-Studenej diere, odkiaľ ukradli peniaze a potraviny, v hodnote okolo 500 zlotých.

* * *

Dňa 9. marca t.r. zrazil vo Veľkej Lipnici vodič osobného automobilu Škoda 71-ročnú Máriu J., ktorá bola so zlomeninou pra-

vej ruky a úrazom hlavy prevezená do nemocnice.

Koncom marca došlo v tejto obci k ďalšej nehode, pri ktorej vodič osobného automobilu Toyota narazil do telefónneho stĺpu. Vodič a jeho štyria pasažieri skončili v nemocnici.

* * *

Dňa 15. marca t.r. hasili požiarnici v Hornej Zubrici-Studenej Diere stánok s potravinami. Pravdepodobnou príčinou požiaru bolo úmyselné podpálenie.

* * *

Stavanie májov sa udržuje v mnohých oravských obciach až dodnes. Niektoré máje boli vysoké niekoľko desiatok metrov. Videli sme ich o.i. v Podvlku, Jablonke-Matonogoch a vo Veľkej Lipnici.



Text a foto: PETER KOLLÁRIK

NAŠI ZLATÍ JUBILANTI

Zlatá svadba je významnou udalosťou, ktorej sa nemnohí manželia dočkajú. Aj naši nedeckí manželia vstúpili do chrámu, aby si obnovili svoje sľuby. V pravej ruke držali berlu, zvrchu zvenčenú krížom na znamenie nielen svojho vysokého veku, ale aj toho, že sa vždy držali viery ukrižovaného Ježiša Krista. Žiadali o požehnanie päťdesiatročného manželstva, ďakovali Otcu nebeskému za toto dobrodenie a obnovili si sľuby, ktoré si dali pred 50 rokmi.

*Už sa mladost' naša pomaly ponára,
a päťdesiat rokov je na dne pohára,
z ktorého sme pili jedným dúškom svorne,
preto jubileum oslávme si vhodné.*

V minulom a v tomto roku niekoľko krajských manželských párov v Nedeci oslávilo 50-ročné jubileum spoločného života. Jedným z nich sú manželia Andrej a Jozefína MILANIAKOVCI.



Andrej sa narodil 1. novembra 1923 v slovenskej roľníckej rodine. Aj Jozefína, rodená Majerčáková (nar. 5. apríla 1931), pochádza z roľníckej rodiny. Sobášili sa 11. júla 1948 v kostole sv. Bartolomeja v Nedeci. Sú členmi nášho Spolku a horlivými čitateľmi Života. Vychovali tri deti - dve dcéry a syna - ktoré sa už osamostatnili. Jedna z dcér býva v Nedeci, druhá v Spišskej Starej Vsi. Jubilanti bývajú spolu so synom v Nedeci.

Manželia Milaniakovci, ktorí si teraz opäť sľubovali vernosť a lásku, prežili svoj sviatok spolu s deťmi, vnukmi, pravnukmi a ďalšími príbuznými. K ich peknému jubileu im blahoželala nielen najbližšia rodina, ale aj ďalší nedeckí krajanovia, ktorí im do budúcnosti priali mnoho zdravia, lásky a pokoja.

* * *

12. februára t.r. uplynulo rovných 50 rokov, keď si Stanislav a Rozália NEMECOVCI povedali pred oltárom v Nedeci svoje „áno“. Prislúbili si večnú lásku a vernosť a začali spoločnú cestu manželského života.

Krátko po svadbe však Stanislav s manželkou (rodenou Porembskou) boli nútení opustiť rodnú obec a odišli na Slovensko. Tam sa vyrovnávali s neľahkým životom, ktorý ich nikdy nerozmažnával a neraz bol krutý. Manželia sa však nikdy nesťažovali. Život im vyplnila každodenná práca, v ktorej sa prepletávali aj omrvinky šťastia, pramienice z malých i väčších úspechov. Po 14 rokoch sa manželia Nemecovci vrátili do Nedece, kde sa natrvalo usadili už na svojom.

LÁSKA, BOŽE, LÁSKA...

Mnohí z čitateľov nám určite dajú za pravdu, že láska je ten najneobyčajnejší a najzložitejší cit na svete. Cit, ktorý dáva aj berie. Je úžasne mnohoraká - túžime po nej, ztracujeme ju, prináša radosť, býva krásna, ale

niekedy i krutá. Je krehkým putom, ktoré mocne spája. No v poslednom čase akoby sme strácali schopnosť ľúbiť. Lebo láska, to nie je len slovo. Je to aj úsmev, pohladenie, pomoc v núdzi, povzbudenie, ale aj vzájomná

úcta a dôvera. Možno ju vyjadriť teplým, chápaným pohľadom aj veľkým objatím. Niekedy trvá len krátko, no vzácnejšia je tá, ktorá pretrvá roky, keď prvé nadšenie pomíne a prerastá v pevné puto. Mala by to byť práve láska, ktorá nás privedie k oltáru za zvuku svadobných zvonov, hoci až čas preverí jej silu. V dnešnom uponáhľanom a "rozvodo-



Vychovali tri dcéry a dvoch synov. Dnes najväčšiu radosť majú z početných vnúčat. Stanislav pôsobí v súčasnosti ako kostolník v našom kostole. Obaja manželia sú horlivými čitateľmi Života, na ktorý za každým čakajú s veľkou netrpezlivosťou. Svoje jubileum prežili v kruhu najbližšej rodiny. Do ďalšej päťdesiatky im želáme mnoho zdravia, lásky a pokoja.

* * *

9. februára t.r. oslávili zlatú svadbu aj manželia Valent i Mária OLEJARČIKOVCI. O ich životných osudoch píšeme na str. 10.

Strieborní jubilanti

Nielen zlaté, ale i strieborné jubileum je významnou udalosťou každého manželského páru. Práve štvrtstoročie spoločného života oslávili prednedávnom manželia Ján a Irena KAŠICKOVCI z Nedece.



Ján Kašický sa narodil 7. júna 1948 a jeho manželka Irena 7. novembra 1945 - obaja v slovenských roľníckych rodinách. Sobášili sa 17. februára 1974 v miestnom kostole sv. Bartolomeja, kde si sľúbili vernosť a lásku do konca svojich dní. Odvtedy uplynulo už 25 rokov a oni sa pevne držia spolu. Vychovali troch synov - dvaja sú už po vojenčine, tretí študuje na strednej škole. Obaja manželia sú členmi nášho Spolku. Ján navyše pôsobí v krajskom folklórnom súbore Veselica od jeho založenia. Vždy si nájde čas na spoločenskú činnosť, ktorej sa venuje celou dušou i srdcom. Vždy veselý, usmiaty, vzbudzuje u každého optimizmus.

Súbor Veselica a ďalší krajanovia im do ďalších rokov želajú veľa šťastia a vytrvalosti, aby sa v dobrom zdraví a láske dožili a oslávili zlatú svadbu

ŽOFIA BOGAČIKOVÁ

vom" svete je vzácnosťou vidieť ľudí, ktorí spolu vydržali nie rok, dva, lež desaťročia. Takýto dlhý spoločný život si iste vyžiadal veľa prispôsobovania a obetavosti, ale bol určite aj plný krásnych zážitkov. Máj, ako mesiac lásky, je najvhodnejším obdobím aj na návštevu krajaných párov, ktoré v tomto roku oslavujú polstoročie spoločného života, obdobie, akého sa nedožíva každý manželský pár. Dvaja ľudia, ktorí spolu prežili také dlhý čas, by mohli vyrozprávať celý román, plný zážitkov a poučení a, ktovie, snáď aj prezradiť zázračný recept na šťastné manželstvo.

Jedným z našich tohtoročných zlatých jubilatov je aj manželský pár Mária a Valent OLEJARČÍKOVCI z Nedece. Päťdesiate výročie svadby oslávili v nedeľu 7. februára t.r. Poznali sa už od detstva, keďže obaja pochádzajú z Nedece.

- Predtým nebolo televízorov či videa ako dnes, - spomína Valent, - veď pred päťdesiatimi rokmi sme v Nedeci nemali zavedenú elektrinu, čo však vôbec neznamená, že sme sa po večeroch nudili. Práve naopak, ľudia boli k sebe oveľa bližší, po večeroch sa chodili navštevovať, schádzali sa po domoch a veselo, v príjemnej nálade trávili voľný čas.

- Chlapci chodili na muziku či za dievčatami, - pridáva pani Mária, - iba ak si niektorý našiel milú, tak už chodil len za ňou. Po večeroch sa však vždy dedinou niesol veselý spev mládenčov.

Aj František Olejarčík prestal niekedy koncom 40. rokov tráviť večery s ostatnými mládenkami a čoraz častejšie klopal na okienko Márie Frončekovej.

Obidvaja pochádzali z gazdovských rodín. Valent sa narodil 23. januára 1926. Keďže bol urasteným chlapcom, dovolili mu začať školskú dochádzku o rok skôr, ako šesťročnému. Ako dnes vraví, začal navštevovať poľskú školu a skončil slovenskú. Aj Mária, narodená 19. marca 1931, začala svoju výuku v poľskej škole, ale už od druhej triedy pokračovalav slovenskej škole. Keďže sa veľmi dobre učila, po štyroch triedach ZŠ prešla do Meštianskej školy v Spišskej Starej Vsi, kde strávila ďalšie štyri roky. Aj tam dosahovala dobré výsledky preto učiteľia jej odporúčali



K polstoročiu si manželia Olejarčíkovci opätovne sl'ubujú lásku a vernosť

pokračovať v štúdiu. Žiaľ, nemohla, musela sa vrátiť domov pomáhať na gazdovstve.

Svadbu mali 9. februára 1948 v kostole sv. Bartolomeja v Nedeci.

- Svadobné hostiny vtedy neboli také bohaté ako dnes, - hovorí Valent. - Veď v dedine ani nebola žiadna väčšia miestnosť, kde by sa mohli konať. Sobášili sme sa ráno. Z kostola sme išli najprv do domu mladuchy, lebo išla k nám za nevestu. Keby sme však po svadbe bývali u nich, išlo by sa z kostola najprv k nám. Potom všetci išli do nášho domu, kde bola svadobná hostina. Hudba hrala u susedov a tam sme chodili tančovať.

Všetko však má svoj koniec. Aj svadba sa skončila a ich čakala tvrdá realita. So zdvihnutou hlavou sa pustili do spoločného života. Museli tvrdo pracovať a zveľaďovať nevelké gazdovstvo, ktoré poskytovalo obživu celej rodine.

- Vždy sme mali dost' sily do práce, - spomína Mária, - gazdovali sme ako sme vedeli. Dokúpili sme trochu poľa, aby bolo aj pre deti.

Život nemali na ružiach ustlaný. Najmä prvé spoločné roky im priniesli nemálo bolesti a trápenia, veď v roku 1949 a 1952 im ešte v kojeneckom veku zomreli dvaja synovia: Ján a Michal. Život však išiel ďalej a oni sa s tým museli zmieriť. Našťastie ďalšie dve deti: syn František a dcéra Helena rástli v zdraví.

Dnes sú aj s rodinami v Amerike. František aj s rodinou sa vybral v roku 1984 do Kalifornie, a pred tromi rokmi vycestovala za oceán aj Helena s mužom a deťmi. Medzitým aj Valent s Máriou si v roku 1986 urobili väčší výlet. Navštívili totiž syna v Kalifornii. Veľmi sa im tam páčilo, vyhovovalo im najmä príjemné teplé počasie. Nenadarmo sa však vraví, že všade je dobre, ale doma najlepšie. Máriu a Valenta ťahalo z Ameriky domov, a tak sa v roku 1989 vrátili.

Manželia Olejarčíkovci sú aktívnymi členmi nášho Spolku od jeho vzniku až dodnes. Obaja sú členmi nedeckého folklórneho súboru Veselica, s ktorým nás veľakrát reprezentovali na rôznych kultúrnych podujatiach nielen doma, ale aj na Slovensku (napr. na Jánošíkovských slávnostiach vo Východnej, na Zamagurských folklórnych slávnostiach v Červenom Kláštore a na známych Podpolianskych folklórnych slávnostiach v Detve). Pred niekoľkými rokmi zavítali s Veselicou i do Francúzska. Aj dnes, pokiaľ im to len zdravie dovolí, sú pre súbor cennou posilou.

Pri tomto nevšednom výročí zlatej svadby poprajme manželom Márii a Valentovi Olejarčíkovcom v ďalšom živote pevné zdravie, veľa radosti a mnoho slnečných dní.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO ZO SPIŠA

Koncom marca vo Vyšných Lapšoch, zriadila novotargská mliekáraň zberňu mlieka. Zberňa sa nachádza u Jana Krzysika. Mlieko je prechovávané v 600-litrovej chladiacej nádrži, odkiaľ ho každý deň mliekárenské auto prevažá do Nového Targu. Mohlo by sa zdať, že 600-litrová nádrž nebude pre Lapše vystačujúca, ako sme sa však dozvedeli, ani sa nenaplní. Začiatkom apríla odovzdávalo mlieko do zberne len 11 gazdov. Dodajme ešte, že nižnolapšanská mliekáraň je už skoro pol roka zatvorená. Vraj sa uvažuje o jej predaji.

Od budúceho školského roka začnú terajší šiestaci navštevovať prvý ročník novovzniknutých gymnázií. Na severnom Spiši by mali vzniknúť gymnázia v Krempachoch, Nižných Lapšoch a Fridmane. Zriaďovanie nových gymnázií sa neobišlo bez sporov. Rodičia sa boja posielat svoje deti do cudzieho prostredia. Veľké námietky majú občania Gronkova, ktorých deti majú navštevovať gymnázium v Krempachoch. Boja sa, že medzi ich a miestnymi deťmi bude v škole dochádzať ku konfliktom. Podobné obavy majú aj občania spišských dedín, patriacich do gminy Bukovina Tatzańska (Čierna Hora, Jurgov, Repiská). Na území tejto gmi-

ny budú gymnázia v Bukovine Tatzańskiej, Bialke a Lešnici.

Nowotargský zväz chovateľov oviec a kôz zorganizoval na Spiši v období pred Veľkou nocou už tradičný výkup jahniat, o hmotnosti 10 až 25 kg ktoré boli exportované do Talianska. Najdrahšie boli tie najmenšie (od 10 do 15 kg), za ktoré dostali roľníci 7,70 zl. za 1 kg, za 15 až 18 kilové 7,10 zl. za 1 kg. Najlacnejšie boli tie najväčšie (18 až 25 kg), za ktoré platili 6 zl. za 1 kg. Na veľkonočné stoly v Taliansku vycestovalo zo Spiša niekoľko tisíc jahniat.

J. B.

HARKABUZSKÍ GONTAŽE

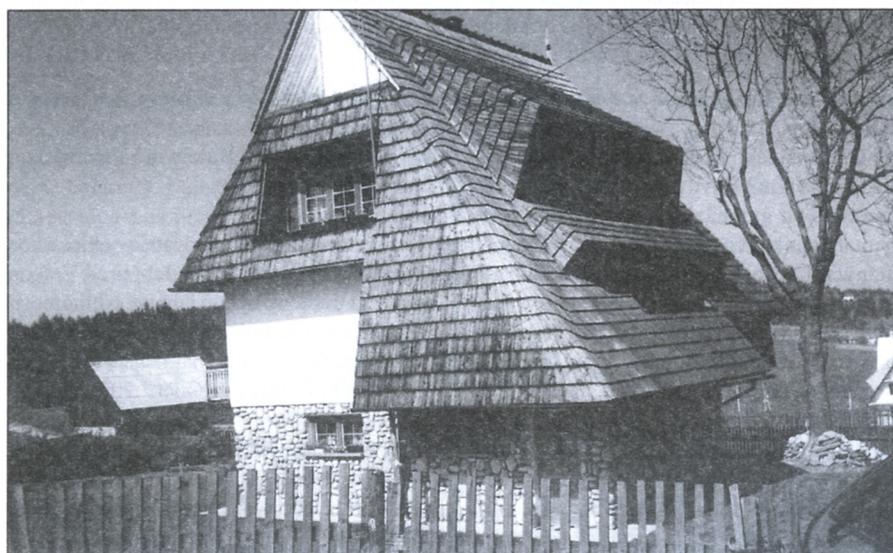
Rôzne prezývky majú nielen jednotliví ľudia, ale aj občania celých obcí a miest. Príjme ich, aké prezývky a prečo prischli v minulosti občanom, bývajúcim v niektorých obciach na Orave. Dúfajme, že sa ich nositelia na nás za to nenahnevajú. Podvlčanov teda volajú Bobiaže - pretože vraj v minulosti siali veľa bôbu, Zubričania sú Kyjaňaže - vyrábali kyjanice, Chyžňania sú Marchviaže, pretože siali veľa mrkvy a Lipničianov volajú Pľuckaže, pretože na trhoch najradšej kupovali pľúčka. Prezývky majú samozrejme aj občania ďalších obcí. Harkabuzanov a Podsrňanov volajú Gontaže, čo bolo tiež opodstatnené. Oddávna sú totiž známi tým, že vyrábajú snáď najlepšie gonty (šindle) na celej Orave. Povedzme si teda niečo viacej práve o šindliarstve (z nem. schindel) a o tradícii výroby šindľov v Harkabuze.

Šindle

- pôvodne štiepané (neskôr aj rezané), asi 5 až 15 cm široké a 40 až 100 cm dlhé, na jednom boku žliabkované, na druhom do ostria zúžené doštičky, ktoré sa pri pokrývaní nasúvajú jedna do druhej. Na latenie krovu sa pribíjali drevenými klincami. Tzv. dvojité šindľová strecha vydržala aj vyše 30 rokov, teda tento druh krytiny bol mimoriadne trvácny. Pretože šindle boli mimoriadne odolné aj v horských poveternostných podmienkach, ľudia ich v minulosti používali na krytie striech svojich domov. Šindľová krytina sa však využívala aj na ozdobne tvarované strechy mestských, panských a sakrálnych stavieb.

V Európe sa šindle používali už v ranom stredoveku. Na Slovensku je ich výroba písomne doložená zo začiatku 15. storočia. Za feudalizmu patrilo štiepanie šindľov k robotným dŕžkám a výroba šindľov vo veľkom bola v rúči vtedajších majiteľov lesov. Šind-

Nový moderný dom v Podsklí so šindľovou strechou



liarskou surovinou bola hlavne jedľa a smrek. Aj po zrušení poddanstva sa šindliarstvo stalo v jednotlivých obciach pravidelným doplnkovým zamestnaním obyvateľov, pre ktorých bola výroba a predaj šindľov významným zdrojom príjmov. Pre vlastnú potrebu sa šindle zhotovovali ručne, neskôr i vo vodných pilách. Šindliarstvo začalo upadať na začiatku 19. storočia, kedy aj na vidiek začali prenikať nehorľavé krytinové materiály (škridľa, eternit, plech), ktoré po 2. svetovej vojne skoro úplne vytlačili šindel a slamu. V súčasnosti sa šindľová krytina používa najmä na obnovu a rekonštrukciu kultúrno-historických pamiatok, ale pre svoj atraktívny vzhľad aj na zastrešenie rekreačných stavieb a podobne.

Výroba gontov v Harkabuze,

ako to spomínajú pamätníci, sa začala už veľmi dávno. Poznamenajme, že táto podhorská oravská obec, patriaca do gminy Raba Wyžna, leží v hornej časti potoka Oravka, v nadmorskej výške 800 m.n.m. Žije tu okolo 500 obyvateľov. Obec sa niekedy nazývala aj Horná Oravka a jej dnešný názov pochádza zrejme od slova *arkebúza* (franc.) - hákovnica, čo bola knôtová strelná zbraň, používaná v stredoveku. O tom však niekedy inokedy.

- V ústnom podaní sa u nás zachovalo, - spomína František Harkabuz z Harkabuza, - že naša obec bola vôbec prvá, v ktorej sa kedysi začali vyrábať šindle. Až neskôr sa ich výroba dostala do susedného Podsrnia. Treba dodať, že ručné strúhanie šindľov je po-



E. Harkabuz (zľava) a I. Sikora pri strúhaní šindľov (1955)

merne náročná a zdĺhavá robota, ktorú nedokáže urobiť každý. Všetky šindle musia mať totiž rovnakú šírku a dĺžku, musia presne zapadať jeden do druhého, čo je robota pre tzv. „zlatú rúčičku.“ V našej obci sa tradícia výroby šindľov dedí doslova z otca na syna už mnoho generácií. Zdalo by sa, že pri súčasnej stavebnej technike sa šindle ako strešná krytina prestanú používať a teda aj vyrábať (nezabudnime ani na veľké nebezpečenstvo požiarov). Nie je to pravda. Aj v súčasnosti je o šindle vyrábané v našej obci veľký záujem.

Poznamenajme, že dodnes ich objednávajú o.i. do skanzenov ľudovej architektúry, na krytie starých, najmä drevených kostolov a historických stavebných pamiatok. O túto trvanlivú a peknú krytinu sa tiež zaujímajú mnohí individuálni stavebníci. Harkabuzské šindle dodnes pokrývajú veľa kostolov a iných drevených pamiatkových objektov doslova v celom Poľsku.

- Dávni osadníci, ktorí sa kedysi usadili na mieste dnešného Harkabuza, - pokračuje Fr. Harkabuz, - nutne potrebovali ornú pôdu. Predtým však museli pracne vyklčovať celé lesy a na obrábanie pôdy začali vyrábať rôzne poľnohospodárske náradie. Boli to pluhy (radlá), brány, vidly, lopaty a iné, z ktorých mnohé sa donedávna nachádzali na povalách starých domov. Z dreva vtedy stavali celé domy a hospodárske staveniská, ako maštale, stodoly a podobne.

Klasická drevená výstavba pretrvala na Orave v podstate až do polovice tohto storočia. Je tiež zaujímavé, že kedysi pri výstavbe drevených domov oravskí stavebníci nepoužívali ani jeden železný klinec. Všetky trámy boli totiž spájané drevenými kolíkmi. V súčasnosti už takéto prvky drevenej architektúry nenávratne upadajú do zabudnutia, čo je iste veľká škoda. Nachádzame ich už len v múzeách či skanzenoch ľudovej architektúry. Je dobre, že sa dodnes udržuje aspoň výroba šindľov, v ktorej sú Harkabuzania ojazdní majstri. Dúfajme, že túto starodávnu tradíciu budú udržiavať aj naďalej.

PETER KOLLÁRIK



Falštínčania dodnes využívajú starú studňu



Richtár Karol Klimčák

OBEC POD SOKOLOU SKALOU

Na južnom svahu Sokolej skaly (po nemecky Falkenstein), sa rozkladá malebná spíšská obec Falštín, založená na nemeckom práve v roku 1471. Dejiny tejto lokality sa úzko spájajú s Nedeckým zámkom. Práve tu sa najdlhšie zachovali pozostatky poddanstva a s ním spojené želiarstvo. Bolo zrušené až v roku 1931. Dnes už na šťastie Falštínčania nemusia robiť na panskom, ale na svojom. Po parcelácii v r. 1948 bola pôda rozdelená medzi dedinčanov. Lenže v dnešných časoch mnohí Falštínčania, najmä mladí, strácajú záujem o nerentabilné gazdovanie a čoraz častejšie hľadajú druhé zamestnanie, nezriedka i v cudzine.

Najzávažnejší problém

- *Sme dosť malou dedinou (103 domácností - pozn. J.B.), - hovorí novozvolený falštínsky richtár Karol Klimčák, - okrem toho nemáme žiadne vlastné príjmy. V roku 1948 nám síce prideliť pôdu, avšak všetok les ostal štátny a my z neho nič nemáme. Aj pri výstavbe nedeckej priehrady bola zaplavená časť nášho územia. Dodnes sme však zaň nedostali ani zlotého. Keď chceme v obci niečo urobiť, musíme všetci siahnuť do vlastného vrecka. Ani na gminný úrad sa nemôžeme príliš spoľiehať, tým viac, že je zadĺžený a v prvom rade musí investovať do nižnolapšanskej školy.*

Ako sme sa dozvedeli, najzávažnejším falštínskym problémom je otázka výstavby obecnej kanalizácie. Keďže obec sa nachádza na kopci, priamo nad vodnou nádržou nedeckej priehrady, práve tu mala byť zavedená najskôr. No dodnes nič neurobili.

- *Gminný úrad plánuje síce zaviesť vo Falštíne kanalizáciu, ale až niekedy v roku 2002 alebo 2003, - vraví richtár. - lenže my ju súrno potrebujeme. Už sme mali prípady, že odtoky znečistili gazdom studne. Teraz chceme získať na tento cieľ nejaké peniaze z fondu na ochranu životného prostredia. Ved' všetky okolité dediny už kanalizáciu majú, len my nie.*

Vzácná studňa

Niet sa čomu čudovať, že Falštínčanov problém kanalizácie tak veľmi trápi. Veľmi dobre si uvedomujú, akú cenu má čista, zdravá voda. Dlhé roky bola v celej obci len jedna studňa, pri barónskej kúrii, z ktorej čerpala vodu celá obec. Aj dnes je tento prameň využívaný, hoci mnohí gazdovia si už postavili vlastné studne. Keď však príde suchý rok, neraz vysychajú, len v tej jednej je vody vždy dostatok.

- *Ešte sa nestalo, aby v tejto studni chýbala voda, - hovorí richtár. - Je to naozaj dobrá, chutná, zdravotne nezávadná voda. Často sem chodia autami páni z Nového Targu a berú si z nej do fľaš.*

Dnes sa Falštínčania poistili proti nedostatku vody, keďže si hneď pri studni vybudovali väčšiu nádrž. Pri nádrži majú aj veľký betónový žľab, v ktorom napájajú dobytok. Kvôli čistote chcú v tomto roku okolie studne oplottiť.

- *V budúcnosti by sme chceli v celej dedine zaviesť vodovod, práve z tejto studne, - hovorí K. Klimčák. - Budeme však musieť nájsť jej prameň niekde vo vyššej polohe. Keď sa nám to nepodari, bude treba na kopci vybudovať nádrž a do nej prečerpávať vodu zo studne, aby bol dostatočne silný tlak. Verím, že aj potom voda z tejto studne vystačí pre celú obec.*

Koniec kúrie

V minulosti mal vo Falštíne svoje sídlo správca nedeckého panstva - barón Jungenfild. Zostala po ňom rozsiahla kúria, ktorá po vojne prešla pod opateru Ministerstva kultúry a umenia. Slúžila ako zotavovňa. Štát však do nej neinvestoval, a tak pomaly začala budova pustiť. Začiatkom 90. rokov sa prestala využívať, okrem pravého krídla, ktoré Falštínčania za pomoci gminného úradu v Nižných Lapsoch zrekonštruovali. Do obnovených miestností presťahovali školu. Navštevujú ju deti od 1. do 4. triedy. Staršie ročníky chodia do školy vo Fridmane. Od budúceho roka do Fridmana budú musieť dochádzať už aj štvrtáci. Vráťme sa však k ostatnej časti kúrie. Ako

Požiarna zbrojnica vo Falštíne



Barónska kúria naďalej straší obhorenými stenami



sme už povedali, štát prestal do nej investovať, podobne aj nižnolapšanský gminný úrad. Na druhej strane prihlásili sa vraj dedičia majiteľa kúrie, ale - ako sa povrávalo - aj ich zlý stav budovy odradil od ďalších investícií. Keďže kúria naďalej pustla a nikto sa k nej nehlásil, mala ísť v minulom roku na dražbu. Vraj sa našiel záujemca, ktorý bol ochotný budovu kúpiť. Žiaľ, k predaju nedošlo. Totiž deň pred spomínanou dražbou vypukol v budove požiar. Falštínčanom je dodnes čudné, čo ho mohlo vznietiť. Ako dnes spomínajú, horieť začalo presne napoludnie, pričom oheň vzbĺkol na niekoľkých miestach, takže čoskoro zachvátil celú budovu. Hoci sa požiarnici rýchlo dostavili, podarilo sa im zachrániť len pravé krídlo kúrie, teda miestnu školu. Teraz všetci čakajú na rozhodnutie, čo bude ďalej so zhoreniskom. Zatiaľ budova straší obhorenými stenami a občania sa boja, aby niektorá stena nespadla na deti. Podľa všetkého bude treba zvyšky kúrie zbúrať, lenže bez povolenia kompetentných orgánov to Falštínčania nemôžu urobiť. Richtár dúfa, že budú môcť tehlu z kúrie využiť na postavenie

prístavby ku kostolíku. Na zhorenisku ostalo ešte veľa dobrého medeneho plechu, ktorým bola kúria krytá. Za plech mali falštínski požiarnici sľúbené uniformy z gminného úradu, preto po nociach strážili, aby ho nikto neukradol. Lenže gminný úrad plech zobral a požiarnici dodnes nedostali uniformy. Preto sa oprávnené obávajú, či podobný osud nepostihne aj tehly zo zhoreniska.

Plány do budúcnosti

Keď sme už spomenuli kostolík, treba povedať, že dlhé roky museli Falštínčania chodiť do kostola vo Fridmane. Asi pred 15 rokmi však opravili bývalé barónske skladište a zriadili si v ňom kaplnku. Všetky práce urobili na vlastné náklady. Teraz každú nedeľu dovážajú fridmanského farára, ktorý im na mieste odslúži sv. omšu. Keďže kaplnka je dosť malá, chceli by k nej v budúcnosti postaviť prístavbu. Možno si o niekoľko rokov vybudujú aj vlastnú faru. Ako nám povedal richtár, pri kaplnke majú vhodný pozemok, na ktorom by mohla stáť aj fara. Okrem toho by Falštínčania chceli rozšíriť požiarnu zbroj-

nicu. Zišla by sa im v obci tiež väčšia spoločenská miestnosť, kde by mohli usporadúvať obecné schôdze, ale aj svadby a ľudové veselice. Istý čas svadby a kultúrne podujatia robili v budove kúrie, kým ešte nebola príliš zničená. Teraz už niekoľko rokov na svadby prenajímajú sálu v susednej Nedeci alebo iných obciach. Okrem toho občania chcú zriadiť deťom športové ihrisko. Majú na tento cieľ aj vhodný pozemok. Určite veľa prác urobia svojpomocne, ale predsa by sa im zišli aj nejaké dotácie.

Dnes, keď je už výstavba nedeckej priehrady ukončená, mohli by sa Falštínčania upriamiť na rozvoj turistiky. Využili to viacerí podnikatelia spoza obce, ktorí si už vykúpili v okolí pozemky a začínajú stavať chaty. Zatiaľ je pri nádrži vymedzené tzv. pásmo ticha, čo znemožňuje rekreačnú výstavbu. Priehradná nádrž trochu zmenila tamojšiu klímu. Ako vravia Falštínčania, dnes je oveľa chladnejšie, ako voľakedy. Dúfame, že maľebné okolie postupne pritiahne do dediny viacej turistov.

Text a foto: JÁN BRYJA

NEDECA SA ROZRASŤÁ

Nedeca patrí v súčasnosti k najväčším spišským dedinám (v 16. storočí ju dokonca považovali za mestečko). V posledných desaťročiach sa vzhľad tejto obce, založenej niekedy začiatkom 14. storočia, značne zmenil. Takmer celkom vymizla tradičná goralská architektúra, ktorá uprednostňovala tesárske zrubové konštrukcie. Nahradili ich poschodové moderné murovanice. Malé, drevené, šindľami kryté domčeky sú dnes v Nedeci ojazdnou raritou.

Veľký vplyv na rozvoj obce mala výstavba neďalekej hydroelektrárne na Dunajci. Nedečania dúfajú, že vodná nádrž priláka do dediny viacej turistov, najmä v letnom období. Už sa na to pripravujú. Keď sa dnes človek prejde po obci, môže sa už cítiť ako v malom rekreačnom mestečku. V obci pribúdajú ubytovacie priestory a nové obchody. Pred niekoľkými rokmi bolo v Nedeci len jedno re-

kreačné stredisko uhoľných baní Beľchatów. Dnes k nemu pribudlo množstvo ďalších objektov. Snáď najväčším z nich je hotel Pieniny, nachádzajúci sa v susedstve vodnej nádrže. Jeho návštevníci si môžu na mieste zahrať tenis, požičať si na výlety bicykel či malú loďku a pod. Okrem tohto hotela je v dolnom konci obce zriadený rovnomený penzión. Nachádza sa v ňom reštaurácia, bar s biliardom, ba aj kadernický salón. V obci je ešte niekoľko menších nocľahární, nechýbajú ani kaviarne a reštaurácie. Neďaleko hotela Pieniny sa nachádza benzínové čerpadlo, takže turisti nemusia ani kvôli benzínu ďaleko cestovať. Turistika však nie je v okolí obce rozšírená do tej miery, aby Nedečania mohli z nej viac profitovať. Zišlo by sa im to, lebo z gazdovania dnes ťažko vyžiť. Mnohí z nich preto odchádzajú za prácou z rodnej obce, alebo sa snažia otvoriť vlastné menšie firmy.

V Nedeci sa dnes môžeme stretnúť s niekoľkými malými obchodíkmi, autodielnami či stavebnými firmami.

Kostol

Nedecká farnosť existovala už v roku 1326, kedy magister Kakaš, iniciátor a fundátor výstavby tamojšieho kostola sv. Bartolomeja, odovzdal patronát nad farnosťou kartuziánom od Dunajca, ktorí ju spravovali až do roku 1563. Pri oprave kostola v roku 1992 tu prekvapujúco objavili a neskôr konzervovali zaujímavé gotické a renesančné nástenné maľby. V tomto roku sa chcú nedeckí farníci pustiť do úpravy okolia kostola, napr. chodník okolo kostola chcú vyložiť betónovými dlaždicami. Okrem toho majú v pláne na tento rok aj renováciu kostolných oltárov. Keď sme už pri kostole spomeňme, že v Nedeci sa každú nedeľu o 7,45 slúži svätá omša po slovensky. Odbavuje ju kaplán František Bednarčík, alebo miestny farár Marian Wanat. S jej urovnou

V strede obce



Nedecká škola





Súbor MS SSP Veselica počas vystúpenia



Slovenský prvok v Nedeci - kaplnka pri kostole

sú Nedečania veľmi spokojní, chvália si obidvoch kňazov, napr. farár Wanat vôbec neovládá slovenčinu, ale dnes už celkom obstojne číta. Ako nám povedal kaplán F. Bednarčík, počas slovenských sv. omší sú kázne, žiaľ, v poľskom jazyku. Možno aj preto navštevujú túto omšu aj tí, čo neovládajú slovenský jazyk.

Základy slovenčiny môžu nedeckí žiaci získať v miestnej základnej škole, kde sa vyučuje tento jazyk ako nepovinný predmet. Podľa slov miestnej učiteľky slovenského jazyka Žofie Bogačíkovej ml., majú v škole dostatočný počet slovenských kníh a učebných pomôcok. Žiaci sú rozdelení do dvoch skupín (tri hodiny týždenne navštevujú začiatovníci a tri pokročilejší). Len škoda, že v poslednom čase navštevuje tieto hodiny dosť málo detí. Veríme však, že sa to zmení, veď občania tejto prihraničnej dediny slovenčinu určite využijú nielen v kostole. Keďže od septembra začne platiť nová školská reforma, budú sa v miestnej škole učiť len žiaci od prvej do šiestej triedy, kým starší budú navštevovať gymnázium

v Nižných Lapšoch. Samozrejme v Nedeci bude naďalej pôsobiť stredná poľnohospodárska škola.

Veselica

K Nedeci neodmysliteľne patrí folklórny súbor Veselica. Vznikol v roku 1975 a odvtedy až podnes reprezentuje obec a náš Spolok. Od začiatku ho vedie Žofia Bogačíková, ktorá predtým dlhý čas pôsobila v nedeckom ochotníckom divadle. O jej úspechoch na domácich či zahraničných pódiiach sme už neraz písali na stránkach nášho časopisu. Naposledy sa nám predstavila počas tohtoročných fašiangových slávností v Krempachoch. V súčasnosti tvorí súbor okolo 35 členov. Keď však navštevujú nový program, vždy pribudne niekoľko ďalších účinkujúcich.

- Najväčším nedostatkom nášho súboru je to, že nemáme vlastnú muziku, - hovorí Žofia Bogačíková. - takže vždy pred predstavením musíme zháňať nejakú kapelu. V poslednom čase nám síce niekedy prišla zahrať górska kapela z Bieleho Dunajca, ale potrebovali by

sme muzikantov, na ktorých by sme sa mohli vždy a všade spoliehať. Aj kroje by bolo treba doplniť. Niektoré sú už také opotrebené, že ich treba nutne vymeniť na nové.

Jedného muzikanta Nedečania už vlastne majú. Je ním päťročný syn Žofie Bogačíkovej Mirko, ktorý nás aj počas tohtoročných fašiangov presvedčil o svojom nevšednom hudobnom nadaní. Veselica nacvičuje v klubovni, lenže nemá to ľahké. V lete totiž viacerí členovia súboru odchádzajú za prácou, a aj tí, čo sú doma, nemajú času nazvyš. Problémy s nácvikom majú aj v zime, veď klubovňa nie je vykurovaná. Chceli by sme vedieť prečo? Veď problém s kúpou pecky či uhlia nie je dnes neriešiteľný.

Pred niekoľkými rokmi nadviazala Veselica veľmi plodnú spoluprácu s francúzskym súborom Guingo. Francúzi už vystupovali v Nedeci, aj Nedečania ukázali svoje kvality vo Francúzsku. V tomto roku, niekedy na rozhraní júla a augusta, by sa opäť chceli vybrať do Francúzska.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO Z ORAVY

Príslušníci pohraničnej stráže zadržali na priechode v Chyžnom 46-ročnú ženu, ktorá sa pokúšala o ilegálny prechod na Slovensko. Jedná sa o osobu stíhanú políciou za rôzne majetkové podvody.

Tabuľu, ktorá ešte stále víta návštevníkov v neexistujúcom nowosączskom vojvodstve sme našli za Myšlenicami ešte v apríli t.r.



Žeby to bol akýsi druh nostalgie za minulosťou?!

Na kraji Veľkej Lipnice-Kyčory - časť Tichý potok, stojí stará drevená kaplnka (na snímke), na ktorej, žiaľ, pôvodné šindle nahradili plechom.

Na Orave v poslednom období miznú úle. Ako hovoria včelári, na vine je zvýšené používanie pesticídov, ktoré ničí aj medonosné

včely. Pri kontrole svojich úľov sme zastihli nášho krajanu a predsedu MS SSP v Hornej Zubrici Michala Soľavu (na snímke).

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



„KOTLÍK“ KULTÚR,

svojské centrum Európy, centrum európskych prúdov, ale aj „koszmar“ - to sú epitetá označujúce Spiš, ktoré zazneli na odbornom seminári zorganizovanom pri príležitosti rovnomennej výstavy. Seminár sa konal 18. marca t.r. v priestoroch galérie Medzinárodného centra kultúry v Krakove a jeho hlavnými účastníkmi boli etnograf, profesor M. Slivka a bývalý riaditeľ Slovenského inštitútu vo Varšave, sociológ L. Volko (oba z Bratislavy), bývalý veľvyslanec Maďarskej republiky v Poľsku Ákos Engelmayer, kunsthistorik, profesor Baranowski z Varšavy a hosťiteľ, riaditeľ MCK, profesor J. Purchla z Krakova.

Zastúpenie bolo medzinárodné, tak ako bol a je „medzinárodný“ aj Spiš. K úplnosti však chýbali predstavitelia nemeckej, židovskej, rusínskej a rómskej národnosti, ktoré sú doteraz jeho neoddeliteľnou súčasťou. Seminár vedený formou panelovej diskusie poukázal na významnú úlohu tohto mnohokultúrneho regiónu, ktorú zohrával po dlhé stáročia od stredoveku až po súčasnosť. Odborníci jednotne konštatovali, že Spiš nikdy nebol perifériou, ale naopak, centrom európskych prúdov, ktoré sem prenikali vďaka Nemcom, Poliakom, Slovákom, Maďarom a Židom. Je to perla európskej gotiky, ale aj iných, zdalo by sa, skrytých hodnôt. Ako viacetnické teritórium „Spiš učil a učí, že kultúra nepatrí jednému národu, že má pre všetkých univerzálny rozmer“ - zdôraznil prof. Purchla.

Takto sa snažili predstaviť Spiš všetci účastníci v prvej časti diskusie, ale menej sa im to darilo v druhej časti, kde sa hovorilo hlavne o novodobých dejinách. Tu do popredia vystúpil rôznorodý uhol jednotlivých historikov. K takémuto nacionalistickému chápaniu Spiša prispelo jeho umelé rozdelenie štátnou hranicou po roku 1920. Podľa L. Volka sa začiatky konfliktov o Spiš zrodili až potom - „ako sme z perspektívy 20. storočia pozreli na históriu národne.“ Prof. Slivka podotkol, že sa nesmú zobecňovať názory len jednej strany, lebo tak vznikajú nedorozumenia.

Panelová diskusia ukázala, že problematika Spiša, tejto „esencie a symbolu strednej Európy“ je veľmi zložitá. Je na spišských cintorínoch písaná ozajstná história, ako to tvrdí sociológ L. Volko! Alebo sú nápisy na náhrobkoch písané v inom jazyku z prinútenia? - pýta sa A. Engelmayer. Pán Engelmayer dokonca označil obdobie po 2. svetovej vojne na Spiši ako „koszmar.“ Aj keď už oficiálne fungujú dva pojmy - slovenský Spiš, poľský Spiš - hoci sa im odborníci v diskusiách vyhýbali, bolo zjavné, že obidve územia majú podobné národnostné problémy. V Kežmarku len nedávno začal oficiálne pracovať Spolok karpatských Nemcov. V Poľsku síce už vyše 50 rokov pôsobí Spolok Slovákov, ale ako

podotkol jeho tajomník K. Molitoris, pojem mnohokultúrnosti si ešte nie všetci vysvetľujú správne. Ako príklad uviedol chýbajúce zmienky o Slovákoch žijúcich v južnom Poľsku v muzeálnych zbierkach Nedeckého zámku.

Na záver sa vo verejnej diskusii ujal slova vicemarsálek Malopoľského sejmiku Janusz Sepioł, ktorý prítomným pripomenul, že časť Spiša je už v NATO. Ďalej povedal: „Práve preto stoja pred nami tri výzvy: výchovnovzdelávacia - treba budovať bázu regionálnych poznatkov a je dobre, že máme takéto bohatstvo na našom území; politická - Bosna sa nikdy nemôže zopakovať, preto sa Slovensko musí ponáhľať; a ekonomická - treba všetko riadiť správne, aby sa nezničili doterajšie hodnoty.“

Bolo by dobre, keby zlatý vek Spiša ako mnohokultúrnej a mnohoetnickej oblasti bol v budúcnosti inšpiráciou pre spoločnú Európu a mladá generácia by naozaj dokázala byť tolerantná voči inému, ako to vidí sociológ L. Volko.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

* * *

Týždeň po seminári (25.3.) sa v galérii Medzinárodného centra kultúry v Krakove uskutočnila prednáška venovaná Spišu, jeho histórii a kultúrnemu bohatstvu. Mala byť síce, - ako naznačil prednášateľ A. Kroh, - komentárom k výstave o Spiši exponovanej v galérii, ale preniesla sa i do oblasti národnostných menšín, sociálnych a politických otázok, ba aj súčasných problémov Slovenska (o.i. v národnostnej politike), čo sa zvlášť odzrkadlilo najmä počas diskusie.

KRÁTKO Z ORAVY

Päť mladých vandalov vo veku 16 až 19 rokov z Dolnej Zubrice zadržali policajti koncom marca t.r. v Jablonke. Mladíci, zrejme pod vplyvom alkoholu, zničili na ul. Sobieskiewicza telefónnu budku. Škoda sa odhaduje na 5 tisíc zlotých.

* * *

Dňa 19. marca t.r. (na Jozefa), kontrolovali príslušníci novotargskej polície vodičov na Orave, jazdiacich pod vplyvom alkoholu. „Rekordéra“, ktorému namerali 3,19 promile alkoholu v krvi, zadržali v Dolnej Zubrici. Je zaujímavé, že zo 7 zadržaných ani jeden nebol Jozefom!

* * *

Neveľa slovenských nápisov sa zachovalo do dnešných dní na Orave. Niekoľko z nich sme však objavili v kostole sv. Lukáša vo Veľkej Lipnici - pod výjavmi z Krížovej cesty (na snímke) a na pomníku Ježiša a Márie - vedľa

Odzneli totiž viaceré výpovede, s ktorými nemožno súhlasiť. Napr. podľa niektorých diskutujúcich skutočnosť, že sa naši krajanovia považujú za Slovákov ešte neznamená, že nimi aj sú, keď v každodennom styku používajú spišské, čiže podľa nich poľské nárečie. A predsa je známe, že podľa všeobecne prijatých medzinárodných kritérií, práve národné povedomie patrí k rozhodujúcim atribútom národnosti. Podotýkali tiež, že národnostná politika na Slovensku je nedemokratická, keďže nedovoľuje Poliakom založiť menšinovú organizáciu, kým Poľsko takúto možnosť Slovákom na Spiši a Orave už dávno poskytnulo. Mali by však vedieť, že poľská menšina na Slovensku prakticky neexistuje (aj keď niektorí tvrdia, že ich tam je vyše 70 tis., ba aj viac). Počas všeobecného sčítania ľudu v r. 1991 sa však k poľskej národnosti v SR prihlásilo len 2969 osôb, z ktorých veľkú väčšinu tvoria vlastne poľskí štátni príslušníci, majúci trvalý pobyt na Slovensku. Navyše majú aj svoj časopis. Niektorí účastníci stretnutia - ako príklad nesprávnej národnostnej politiky - až prehnane podčiarkovali dramatickú situáciu Rómov na Slovensku. Ovšem nie je dobrá, ako všade na svete, ale vláda SR sa ju usiluje riešiť. A len na Slovensku majú Rómovia, ako snáď jediní v Európe, veľké profesionálne divadlo! Ostatne ani v Poľsku nemajú Rómovia na ružiacich ustlané, veď ešte dnes si mnohí z nás pamätajú pogrom Rómov v Mławe a ďalšie incidenty...

Týmto a ďalším podobným tvrdeniam sa snažili čeliť básnik Vlastimil Kovalčík z Matiašoviec, prof. Jozef Čongva či Ludomír Molitoris, ale, ako vysvitlo, bezvýsledne. Skoro nikto nechcel počúvať ani najracionálnejšie argumenty. A to je smutné a poľutovaniahodné.

JÁN ŠPERNOGA

cesty v Malej Lipnici a Panny Márie - pred kostolom sv. Michala v Hornej Zubrici.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



Z PRÁCE JABLONSKÉJ POLÍCIE

O práci polície a jej úspechoch v boji s organizovaným zločinom, ako aj o problémoch a starostiach sa neraz dozvedáme len sprostredkované. Bežne sa s policajtami a ich prácou väčšina z nás našťastie stretáva len zriedka. Priznajme, že niektoré stretnutia s nimi, napríklad počas kontroly na ceste, nepatria k najpríjemnejším. Obvykle sa totiž končia „masťnou“ pokutou. Asi úplne ináč sa na prácu týchto uniformovaných strážcov poriadku práva pozeráme vtedy, keď potrebujeme ich pomoc. Chránia nás pred zločincami, či niektorými agresívnymi spoluobčanmi, stíhajú a trestajú tých, ktorí ohrozujú naše zdravie, život i majetok. O každodennej práci príslušníkov polície v Jablonke, ktorú vykonávajú v našom záujme a pre náš prospech, mi porozprával ich veliteľ, štábný aspirant Ignacy PANIAK.

Na policajnú stanicu

v Jablonke, ktorá sa nachádza na poschodí budovy v centre obce, priamo nad autobusovou čakárňou, sa vchádza po niekoľkých schodoch. Za drevenými dverami je niekoľko služobných miestností, vtom kancelária veliteľa. Po ohlásení službukonajúcemu príslušníkovi, aký je dôvod mojej návštevy, som musel chvíľu počkať. Práve sa totiž zaoberal stránkou, ktorou - ako neskôr vysvitlo - bola práve krajanka Mária Litviaková. Celá utrpená mu vysvetľovala, že niekto jej v predchádzajúcu noc ukradol z domu osobné doklady a menšiu sumu peňazí. Veliteľ si pozapísal všetky potrebné údaje a prisľúbil, že ihneď pošle na prešetrenie prípadu okrskára, seržanta Stanisława Oskwarka, ktorý má na starosti Jablonku-Bory, kde M. Litviaková býva. Potom sme sa už mohli porozprávať. Zaujímalo ma totiž všetko, čo súvisí s prácou polície v tejto obci a jej okolí. Veliteľa som však najskôr požiadal o niekoľko informácií o sebe a svojej práci v miestnej polícii.

- Som absolventom Strednej poľnohospodársko-technickej školy v Novom Targu, - hovorí. - Po ukončení školy som tri roky pra-

coval v Družstve roľníckych krúžkov v Łęcznej, voj. lublinské. Základnú vojenskú službu som absolvoval vo Varšave a potom som sa zamestnal ako vedúci dopravy a zásobovateľ v Gminnom družstve v Jablonke. Do polície som sa rozhodol vstúpiť v roku 1985. Veliteľom polície v Jablonke som od roku 1992. V tejto funkcii som vystriedal bývalého veliteľa Kazimierza Janika, ktorý vtedy odchádzal do dôchodku. Do nášho obvodu patrí okrem Jablonky ďalších šesť obcí - Dolná a Horná Zubrica, Oravka, Podvilk, Malá Lipnica a Chyžné a odbočka vo Veľkej Lipnici, kde pracujú traja naši policajti, ktorým velí Wojciech Frańczak.

Poznamenajme, že v obvode, ktorí majú jablonskí policajti na starosti, žije okolo 22 tisíc občanov. Preto sa zdá, že 12 policajtov (z toho 6 okrskárov), je veru málo. Každý z nich má totiž na starosti okolo 3, 5 tisíce ľudí. K obtiažnosti práce v obvode treba pripočítať aj značné vzdialosti v obciach, veď niektoré z nich sú dlhé aj vyše 15 kilometrov. Na dopravu využívajú tri automobily - dva Polonezy a jeden starší UAZ. Pritom, ako hovorí I. Paniak, nemali doteraz ani jeden deň, aby sa v obvode niečo nedialo.

- V minulom roku sme mali vyše 300 rôznych prípadov, - pokračuje, - teda náš zásah bol potrebný skoro každý deň. Z najčastejších porušení zákona spomeniem o.i. krádeže dreva z urbárskych i súkromných lesov, ktoré sa nám, napriek mnohým preventívnym opatreniam opakujú každú jeseň a zimu. Pomerne veľa je tiež vlámaní spojených s krádežami v reštauráciách a obchodoch. Značné problémy robí alkohol, ktorý je častou príčinou rodinných hádok v rodine, končiacich týraním manželiek a detí. Iným, takisto závažným problémom, sú dopravné nehody, počas ktorých vlani zahynuli 4 osoby. Medzi nimi boli dvaja mladí motocyklisti, ktorí havarovali v Malej Lipnici. Spomeniem aj tri krádeže osobných automobilov, z ktorých jeden (Fiat 125 P), zanechali zloději spálený v Podvilku.



Veliteľ I. Paniak

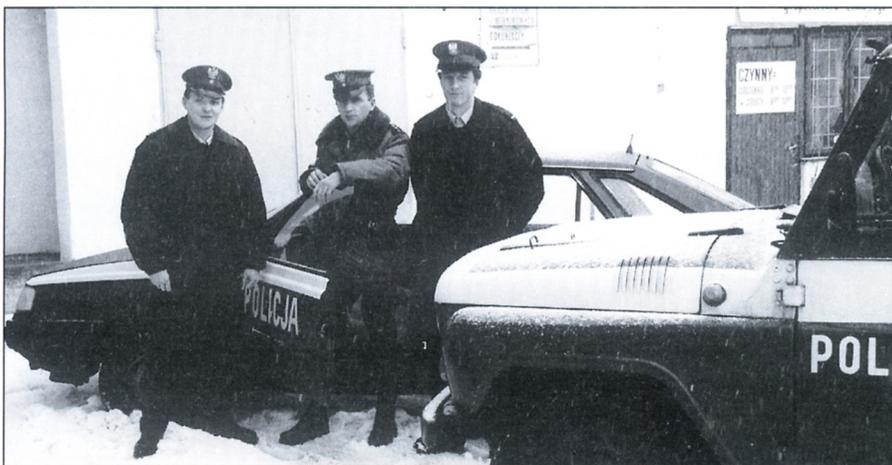
Zaujímalo ma tiež, aké problémy majú policajti napríklad počas trhov, ktoré sa v tejto obci konajú každú stredu.

- Vidina ľahkého „zárobku“ - hovorí veliteľ - k nám priťahuje mnohých nepoctivcov z blízkeho i ďalekého okolia. Trhovú tlačenicu využívajú najmä vreckári, ktorých je však mimoriadne ťažko prichytiť pri čine. Žiaden z nich totiž nekradne sám. Tvoria veľmi dobre zohraté dvojice či trojice, z ktorých kradne len jeden. Ten potom podá ukradnutú vec druhému a ten ďalšiemu, skrátka kolobeh. Vlni sme zadržali jednu takúto dvojicu (muža a ženu), pochádzajúcu až z okolia Tarnova. Ďalší nepoctivci neraz zarábali aj na ľudskej hlúposti a vidine ľahkého zisku. Myslím teraz na tých, ktorí usporadúvali hazardné hry, napr. tri karty či tri kôpky, kde treba uhádnuť, pod ktorou sa nachádza ukrytá minca. Tých sa nám, našťastie, už podarilo z trhoviska odstrániť. Donedávna u nás „pôsobili“ 2 veľké skupiny takýchto osôb z okolia Katovic a Tarnova. Na trhovisku je o.i. zakázané tzv. obchodovanie z ruky, čo prísne sledujeme. Legitimujeme samozrejme všetky podozrivé osoby, medzi ktorými je nemálo cudzincov, hlavne Rumunov, Bulharov a občanov zo štátov bývalého Sovietskeho zväzu. Doplním ešte, že v deň trhu, platí v okolí trhoviska (od 6.00-14.00 hod.), zákaz zastavenia automobilov na hlavnej ceste. Toto opatrenie značne uľahčuje bezpečný pohyb nakupujúcich a znižuje prípadné riziko dopravných nehôd. Parkoviská je predsa dookola dost ...

Na záver dodajme, že miestni policajti plnia 8-hodinové služby (vždy po dvaja), spolu 40-hodín týždenne. Prvá smena nastupuje o 7.00 hod., druhá o 15.00 (do 23.00 hod.) a tretia pracuje od 23.00 do 07.00 hod. Ak služba prípadne na sobotu či nedeľu, majú nárok na jeden voľný deň v týždni. Čo je však pre nás, občanov, v práci policajtov asi najdôležitejšie? Je to samozrejme úspešnosť ich práce, teda počet objasnených prípadov a zadržaných páchateľov. V Jablonke sa môžu o.i. pochváliť tým, že v roku 1998 sa im podarilo objasniť až 72 % všetkých prípadov. Dúfajme, že tých neobjasnených bude v budúcnosti ešte menej.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Jablonskí policajti (zl'ava): J. Bobak, M. Więch a C. Zahora





Počas otvorenia. Zľava: L.Molitoris, V.Kovalčík, J.Čongva a J.Pyszko

PREZENTÁCIA SLOVENSKEJ POÉZIE V KRAKOVE

Vydavateľská činnosť nášho Spoku, zameraná na sprístupnenie diel slovenských autorov poľským čitateľom, sa v posledných rokoch úspešne rozvíja. Slovenská literatúra je totiž v Poľsku nevelmi známa. Akoby aj nie, keď v 20. storočí bolo v Poľsku vydaných len okolo 200 diel slovenských autorov, kým na Slovensku sa čitatelia mohli zoznámiť už s okolo 1200 dielami poľských autorov. Ďalším príspevkom Spoku k zmene tohto nepomeru bolo vydanie výberu poézie slovenského básnika Vlastimila KOVALČÍKA *Klucz światła* (Kľúč svetla), ktorého prezentácia sa konala 26. marca t.r. v sídle nášho Spoku v Krakove.

Slávnostnej prezentácii sa zúčastnil aj sám autor V. Kovalčík a riaditeľ Odboru kultúrnych stykov a krajanov pri Ministerstve zahraničných vecí SR Mgr. Stanislav Vallo. Okrem toho boli prítomní: predseda a tajomník ÚV SSP prof. Jozef Čongva a Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Špernoga, predseda Združenia poľských spisovateľov v Krakove a profesor Jagelovskej univerzity doc. dr. hab. Bogusław Żurakowski, lektorky slovenského jazyka na UJ v Krakove prof. Maryla Papieżová, Anita Krčová a Vlasta Juchniewiczová, študenti 4. ročníka slovakistiky na UJ, zástupcovia Konfraternie krakovských básnikov Adam Ziemiński, Józef Baran a Andrzej Krzysztof Torbus, prekladateľka slovenskej literatúry Regina Matusiaková, podpredseda MS SSP v Krakove Marek Ślusarczyk a ďalší priatelia slovenskej literatúry.

Stretnutie otvoril a prítomných privítal prof. J. Čongva. Predstavil Vlastimila Kovalčíka, ako aj prekladateľku výberu Jana Pyszku, o ktorom povedal, že je akoby „spojkou poľsko-slovensko-českého porozumenia, priateľstva a spolupráce.“

J.Špernoga a A. Krčová i V. Juchniewiczová z JU



Krakovský básnik A.K. Torbus a riaditeľ S. Vallo z MZV SR

Slova sa potom už ujal hlavný hrdina stretnutia - básnik Vlastimil Kovalčík. Hovoril o.i. o svojom živote a tvorbe a zdôraznil, že poézia je intímnu vecou ľudí a všetci, ktorí ju píšu, tvoria bratstvo. Hovoril tiež o svojom rodisku - obci Matiašovce na Spiši, ktorá je podľa neho najkrajším miestom na svete. Nachádza sa na pravej strane Dunajca, neďaleko starobylého Červeného Kláštora. O svojom vzťahu k literatúre, najmä k poľskej, ktorú tiež prekladá, podotkol, že vyplýva práve z miesta jeho narodenia na slovensko-poľskom pohraničí. Poznamenal, že preložil o.i. diela takých známych poľských autorov, ako je Wisława Szymborska, Jan Twardowski, Zbigniew Herbert a básne dnešného pápeža Jána Pavla II. V závere poďakoval vedeniu SSP za pekné vydanie výberu svojej poézie *Klucz światła*.

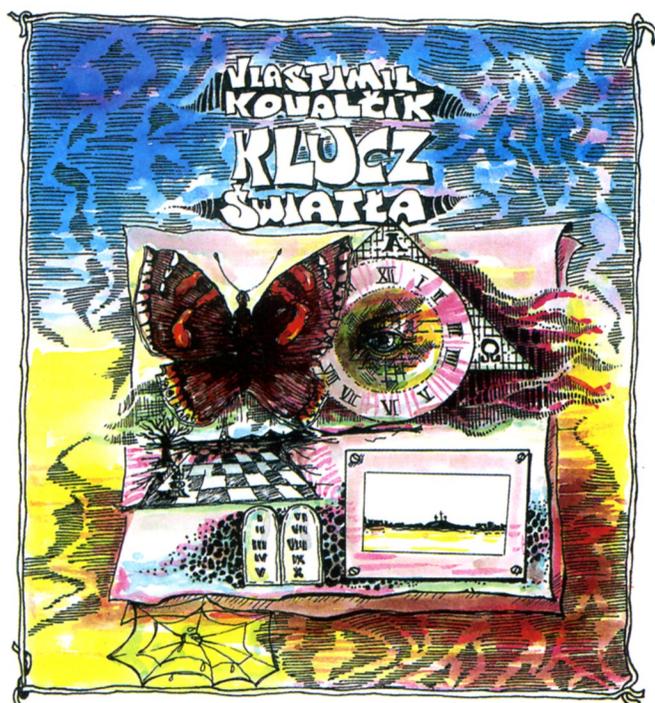
Prekladateľ J. Pyszko poznamenal, že s autorom sa po prvýkrát stretol pred niekoľkými rokmi vo Varšave, kde ho na tvorbu V. Kovalčíka upozornil jeho priateľ Wilhelm Przewczek. O ľubozvučnosti a melodicnosti slovenského jazyka sa však sám presvedčil už predtým, počas štúdií matematiky a fyziky na UK v Bratislave. Priznal, že preklad Kovalčíkových veršov bol nesmierne náročný, keďže autor rád siaha do starogréckej poézie. Nezvyklý je aj grafický tvar veršov, ktoré sú často doplnené prozaickými prvkami. Nakoniec sa V. Kovalčíka spýtal, ako by vysvetlil pojem „poézia sofia“, ktorým sa označuje takýto druh tvorby.

- *Poézia, ako vieme*, - povedal V. Kovalčík - je *slovo latinského pôvodu. Je však nielen pomenovaním pre básnictvo a básnické dielo, ale vo význame tohto slova je aj čaro, kúzlo a pôvab. Slovo sofia má zasa pôvod v gréckom jazyku a znamená dvojzmyselné úsudky a klamné dôkazy.*

V závere J. Pyszko zarecitoval úryvky z niekoľkých básní V. Kovalčíka, ktoré preložil do poľštiny, o.i. *Niepodobna a Czerwony Klasztor czyli chleb ducha.*

Počas besedy: J.Baran, B.Żurakowski, R.Matusiaková a M.Papieżová





Titulná strana novovydanej básnickej zbierky

L. Molitoris vysvetlil, prečo sa do rúk poľských čitateľov dostáva práve dielo V. Kovalčíka. Jedným z dôvodov je to, že autor je vynikajúcim slovenským básnikom a súčasne pochádza zo Spišského Zamaguria. Pripomenul tiež, že jednou z hlavných úloh nášho Spolku je prenášať všetky umelecké hodnoty zo Slovenska do Poľska, rozvíjať ich a prezentovať širokej poľskej verejnosti.

Po úvodných prihovoroch sa rozprúdila živá beseda, v ktorej účastníci stretnutia kládli množstvo otázok najmä autorovi, ale aj prekladateľovi jeho básní. Prof. B. Żurkowski o.i. poznamenal, že sám sa venuje prekladom slovenských autorov do poľštiny, o.i. aj V. Kovalčíka. Jeho poézii hodnotil ako plnú paradoxov, metafor, ale aj realizmu. Mnohí z besedujúcich zasa obdivovali autorovu znalosť diel mnohých poľských autorov i jeho poznatky z histórie a starých dejín. Krakovský básnik J. Baran sa spýtal, prečo píše v poézii neobvykle dlhé verše a B. Ziemiński vyjadril v závere radosť zo stretnutia s V. Kovalčíkom a pohladožal mu, ako aj vydavateľom výberu za kvalitnú prácu.

L. Molitoris ešte oboznámil prítomných s najbližšími vydavateľskými aktivitami nášho Spolku. Pripomenul, že v tomto roku vydá náš Spolok (v poľskom i slovenskom jazyku), výber z tvorby najväčšieho slovenského básnika, rodáka z Vyšného Kubína na Orave, Pavla Orságha-Hviezdoslava, ktorého 150. výročie narodenia si práve pripomíname.

Zástupcovia nášho Spolku potom odovzdali V. Kovalčíkovi (ktorý sa 30. marca dožil 60. narodenín), kyticu červených ruží a exemplár zbierky Klucz światła a prof. J. Čongva dostal k svojej šesťdesiatke od Mgr. S. Vallu reprezentatívne vydanie (viazané v koži) diela Konštantína-Filozofa PROGLAS, vydané v slovensko-staroslovensko-anglickej verzii, ako aj pozdravný list od generálneho riaditeľa Sekcie bilaterálnej spolupráce Ministerstva zahraničných vecí SR Františka Dlhopolčíka.

Prijemné stretnutie priateľov literatúry pokračovalo aj po autogramiáde V. Kovalčíka. Na spoločenskom posedení sa ešte dlho debatovalo pri poháriku iskrivého slovenského vína.

Na záver dodajme, že výber Kovalčíkovej poézie Klucz światła vydal Spolok Slovákov v Poľsku v náklade 1100 exemplárov. Výber zostavil a do poľštiny preložil básnik a pedagóg žijúci na Těšínsku Jan Pyszko. Vydanie publikácie podporilo Národné literárne centrum SLOLIA v Bratislave.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ZELENÝ OHEŇ V POTOKU

Keby som náhodou nestretol Jana Pyszku a nevytrhol mu z rúk *Klúč svetla* Vlastimila Kovalčíka, táto knižka by sa iste neocitla na mojej polici v Hannoveri. Do Hannoveru totiž nedochádzajú publikácie, ktoré vydáva Spolok Slovákov v Poľsku. Do Hannoveru len sporadicky dochádzajú akékoľvek básne. Je to jednoducho nebasnická krajina a zriedkavo sa tu niekomu rýmuje. *Klúč svetla* som skrátka uniesol a odviezol do dolnosaského zajatia, keďže už po prečítaní niekoľkých riadkov sa mi zdal neobvyklou knižkou. Veď aj autor je spod znamenia Barana, narodil sa o jeden deň skôr ako ja a presne dvadsať rokov neskôr. Niekedy znamenia zvieratníka rozhodujú o osude poézie. Editorsky je knižka vydaná tak, ako sa vydáva rozprávky, lebo aj je rozprávkou. Ináč je to samozrejme výber poézie a o výberoch poézie sa píše ťažšie ako o rozprávkach. Výbery poézie treba jednoducho čítať, do výberov poézie treba občas nazrieť, najlepšie vtedy, keď máme na to chuť. Už mesiac takto nazerám a zakaždým nachádzam niečo nové a zaujímavé. A Jan, prekladateľ, si už iste myslel, že som zabudol.

Vlastimil Kovalčík (1939) verí v nadchnutie: *vtedy si sadnem za stôl a ide mi to, akoby sa samo písalo, čo vôbec neznačí, že to nejde ťažko (ľahké písanie signalizuje, že výsledok nebude dobrý), lež cítim, že sa otvára to pramenné, čo sa potom oplatí dopracúvať* (Z môjho stola). Mám rád básnikov, ktorí veria v nadchnutie. Nevieť si ani predstaviť, ako by sa básne dali písať ináč. Ostatne podobne je s čítaním básní - nepreniknú, keď sa čitateľ pred nimi neotvorí. Poézia je ako benžín pre to, čo bije vnútri skoro každého z nás.

Je veľa ciest, možnosti voľby ešte viac, avšak najčastejšie sa mi zdá, že cez život nás ktosi vedie, alebo aspoň to kľbko vlny, ktoré držíme v ruke, sa odvíja tak, ako nám to osud predurčil. Vďaka láskavosti niekoľkých nemeckojazyčných stanic som v poslednom období videl niekoľko slovenských filmov nakrútených v 90. rokoch. Očarili ma, uznal som ich za najzaujímavejšie z filmov bývalého východného bloku. Keby som mal porovnať Kovalčíkovú písanie veršov s nejakým filmom, spomenul by som Záhradu Martina Šulíka. Nejde samozrejme o dej, ale o ovzdušie. Kovalčíkove básne sú záhradou, v ktorej sa na každom kroku dejú zázraky. Namiesto Wittgensteina alebo Rousseaua sa po Kovalčíkovej záhrade prechádzajú Predsokratovci a pestujú poéziózofiu; hen kdesi sa ukazuje Cyprián (Lietajúci mních), ktorému z *dlaní sa liahnu vtáci*, a ktorý sa vzniesol z *Troch Kričov k Tatrám*, za čo ho potrestali anjelským zvrhnutím a biskupským spálením krídel; kdesi spí žena, *nahá a celkom odokrytá* (Tká akt). Zázračná záhrada hôr, potokov, riek, kresťanstva a ľudí.

Kým na začiatku básnickej cesty V. Kovalčíka máme do činenia s arkadicko-sedliackou Záhradou rozkoše, to teraz nad záhradou dominuje Červený Kláštor a národná poézia. Nie som zástancom tej poslednej, ale snažím sa pochopiť postoj básnika prastarého slovenského ľudu v novej geopolitickej situácii Európy. Niekedy cítim, najmä v tretej časti zbierky, ľahký závan panslavizmu: *činy dejinného významu pre Slovienov* (Nálezisko). Som radšej, keď básnik píše: *Všetko, čo žije, je živé nenahraditeľne z vody* (Okridlená rieka) alebo: *Pri kľučke svitania zreteľné košíky tône* (Zďaleka zblízka).

Poézia V. Kovalčíka nie je ťažká, vyžaduje si však pomalé a pozorné čítanie, trochu zamyslenia, meditácie, pozemskej kontemplácie. Nie je to teda módna poézia. A tu možno smelo povedať, že práve preto pretrvá. Je to poézia rozvinutej metafory a obrazov siahajúcich až za obzor. Autor *Vstupovania do erbu* (debut, 1965) stojac pevnými nohami na horách a vode sa už roky slobodne a nenútené pohybuje medzi poéziou prírody a poéziou kultúry. Hovorí vlastným neopakovateľným hlasom, a to nielen v oblasti verzifikácie. Píše nie vtedy, keď ho niečo bolí, ale vtedy, keď ho niečo očarí - akiste v tom je pôvod tepla, ktoré sála z týchto básní. Zdá sa hovoriť: Tajomstvo pochope-
nia kozmu sa skrýva tu, na Zemi, pohľadajte ho napr. v Dunajci alebo na Zamagurí, pohľadajte v studni, v jaskyni alebo v ohni, *ale oheň tehotnie, oheň z kostí dreva!* (Archeológia). Hľadajúc svoje tajomstvo

POKRAČOVANIE NA STR. 24



MAREIKE SIMONOVÁ

INÁ ŽENA

Dva týždne po manželovej smrti sa Anne pokúsila vzchopiť a zbaviť sa ochromujúcej ľahostajnosti, ktorá sa jej zmocnila. Nech je to akokoľvek ťažké, musí dať konečne do poriadku Hendrikove veci. Hoci bol teplý deň, Anne sa triasla od zimy, keď otvárala jeho skriňu, videla jeho obleky a cítila ľahkú vôňu kolínskej vody, ktorú príležitostne používal. Ešte pred štyrmi týždňami mal Hendrik na sebe smoking na akejsi recepcii a nič nenačnalo, že by to mala byť jeho posledná spoločenská akcia.

Anne opäť zatvorila skriňu a zaumienila si, že ju uprace neskôr. Nevyhnutne musela preskúmať obsah Hendrikovho písacieho stola. Doteraz sa nikdy nestarala o papierové záležitosti. Váhavo otvorila prvú zásuvku. Medzi výpismi z banky a ďalšími dokladmi našla list na Hendrikovo meno s novším dátumom, ktorý bol podpísaný istou Ulrikou. Anne nerozhodne držala obálku v ruke. Za Hendrikovo života by jej ani na um nezišlo čítať listy adresované inému, ale za zmenených okolností nemala na výber.

Už po prvých riadkoch mala pocit, akoby jej všetka krv ustúpila z tváre. Nepochybne tu išlo o blízky, veľmi blízky vzťah medzi pisateľkou listu a Hendrikom.

„Bolo to úžasné, že sme sa mohli opäť stretnúť,“ čítala, „ďakujem ti za krásny náramok k narodeninám,“ a ďalej „teším sa na spoločný víkend“ ...

Anne bola taká šokovaná, že dlhé minúty sedela a meravo hľadela na list. Nakoniec vstala a ako v tranze vyšla z izby. Na chodbe zastala pred zrkadlom a obzerala si svoju snehobielu tvár. Náhle pochopila význam toho, čo sa práve dozvedela. Hendrik mal milenkú! Boli spolu zosobášení dvadsaťpäť rokov. Šťastné manželstvo, vyrovnaný, harmonický život, bez mimoriadnych výšok a pádov. Prečo vlastne?!

Po šoku sa dostavil hnev. Vzala z rámu Hendrikovu fotografiu a roztrhala ju. No vzápätí jej to prišlo ľúto a rozplakala sa. Skôr kvôli tomu, čo urobila, ako kvôli tomu, čo jej urobil Hendrik.

Keď sa Anne trochu upokojila, napísala neznámej list. Ale po niekoľkých riadkoch ho pokrčila a zahodila. Také niečo sa nedá vybaŕviť písomne. Musí svoju rivalku vyhľadať. Napokon má právo vedieť, čo sa medzi nimi dvoma odohralo ...

Hneď na druhý deň si Anne sadla do Hendrikovho auta a vybrala sa za neznámou ženou. Nevšimla si lesy po oboch stranách autosťády, ani žlté polia a rozkvitnuté ovocné stromy či pohorie, ktoré sa vynorilo v diaľke. V malom motoreste zjedla chlebičky a napriek tomu, že vôkol nej panoval čulý ruch, cítila sa osamelo.

Popoludní došla do cieľa. Ubytovala sa v hoteli na kraji mesta a v reštaurácii vypila kávu. Potom sa zhlboka nadýchla. Musí tú záležitosť doviesť do konca. Na recepcii sa spýtala, ako sa dostane na Ulrikinu adresu a bez váhania sa k nej vybrala.

Približne v tom istom čase Ulrike odchádzala zo škôlky, kde bola zamestnaná.

- Môžem ťa odviezť, Ulrike? - zavolała na ňu kolegyňa Bettina.

- Nie, ďakujem. Pôjdem pešo. Musím sa zastaviť v čistiarni.

- Takže sa uvidíme až o týždeň. Želám ti peknú dovolenku. Cestuješ preč, však?

- Nie, - povedala Ulrike. - Musím si všeličo vybaŕviť.

- Nepretrhni sa, dobre? Radšej si odpočiň. V poslednom čase nevyzeráš dobre. Deje sa azda niečo?

- Hlúposť! Cítim sa výborne, - namietla Ulrike.

Potom sa rázne rozlúčila. Čistiareň bola len výhovorka. Potrebovala byť sama. Oproti nej kráčali dvaja mladí muži. Jeden z nich obdivne zahŕádzal a otočil sa za ňou. Bola zvyknutá na to, že sa muži za ňou otáčali, hoci ona sama sa nepovažovala za príliš peknú. Zato Hendrik mal iný názor. Obdivoval jej husté hnedé vlasy, jemnú svetlú pleť a krásne zelené oči. Vravieval jej, že vyzerá ako Rusalka.

Ulrike žila v podkrovnom byte v starom dome na kraji mesta. Keď sa k nemu priblížila, zbadala na druhej strane ulice Hendrikovo auto. Srdce sa jej robúchalo. Na okamih uverila, že prišiel Hendrik. Ale rýchlo sa spamätala, to predsa nebolo možné. Hendrik sa už nikdy nevráti. Je mŕtv! Jeho sekretárka jej to oznámila minulý týždeň, keď mu volala do práce.

Ulrike pocítila rovnako tupú bolesť ako vtedy, keď sa to dozvedela. Hendrik nečakane vstúpil do jej života a znovu sa z neho vytratil. Skôr ako si stihla uvedomiť, čo pre ňu znamenal. Zostala jej len spomienka na jeho láskyplnú starostlivosť a ochranu.

Ulrike pomaly vyšla hore schodmi a pri každom stupienku v nej silnel pocit odporu. Už vedela, kto za ňou prišiel na Hendrikovom aute. Žena, ktorá stála pred dverami jej bytu, bola štíhla, plavovlasá a veľmi elegantná.

Anne si zmätene premeriavala Ulriku. Jej súperka bola podstatne mladšia, ako si myslela, a tak vôbec nezodpovedala predstave, akú si o Hendrikovej milenke urobila.

Ulrike však nebola vôbec prekvapená, keď Anne vyslovila jej meno. Otvorila dvere a pozvala Hendrikovu vdovu dnu.

- Vyzerá to skoro tak, ako keby ste ma čakali, - povedala Anne, potom čo si sadla do kresla.

Ulrike prikývla: - Vravieval, že jedného dňa prídete.

- Viete, že je už ...

- Áno. Jeho sekretárka mi to povedala, - Ulrike sa chvel hlas a zápasila so slzami. - Uvarím čaj, - zamrmlala a zmizla v kuchyni.

Anne sa rozhládala okolo seba. Nábytok jej určite zaplatil Hendrik. Bol vždy veľkorysý, Napokon nik to nevedel lepšie ako ona. Kto vie, ako často sem chodil? Veľakrát bol služobne v južnom Nemecku, ale Anne by nikdy nebolo napadlo, že tieto cesty mali celkom iný cieľ. Zrazu ľutovala, že sem vôbec prišla. Najradšej by sa nenápadne vytrabila. No Ulrike už prichádzala aj s táckou. Chvejúcimi sa rukami naliala čaj do šálok a sadla si oproti návštevníčke. „Hendrikova žena vyzerá presne ako na fotografiách, ktoré mi ukázal,“ pomyslela si. „Čierna farba výborne pristane k jej plavým vlasom ...“

- Ušetrime si dlhý predslov, - povedala Anne rozhodne. - Som tu preto, lebo by som rada vedela, čo bolo medzi vami a mojím mužom.

- Čo bolo medzi nami? - zopakovala Ulrike so zdvihnutým obočím. Vstala a podišla k oknu. Keď sa otočila, v pohľade sa jej zračila bolesť.

- Bol to môj otec ... Naozaj som netušila, že to neviete, - povedala potichu.

Anne ohromene pozerala na mladú ženu. Nič nechápala. Hendrik jej všetky tie roky zatajoval existenciu svojej dcéry? Prečo to urobil a kde je Ulrikina matka?

Zdalo sa, že Ulrike uhádla Annine myšlienky.

- Moja matka zomrela pri pôrode, - povedala. - Vyrastala som u starých rodičov. Otca som spoznala, až keď som bola staršia ...

- Milovali ste ... milovala si svojho otca? - spýtala sa Anne potichu.

- Milovala? Na to som ho dost málo poznala. Ale mala som ho rada. Napokon dobre sa o mňa staral. Darčeky k Vianociam, k narodeninám ... čo môže človek viac chcieť? - v jej hlase zaznel ironický tón.

Prekvapená a aj trochu dotknutá Anne si položila otázku, čo vlastne Hendrik od nej očakával, pretože zrazu si bola takmer istá, že si želal aby Ulrikin list našla. Ulrike však už nebola nijaké dieťa. Bola to emancipovaná mladá dáma, ktorá by nestrpela, aby sa niekto miešal do jej záležitostí.

Keď sa jej Anne spýtala na plány do budúcnosti, Ulrike odvetila:

- Závisí od toho, či sa dostanem na školu. Chcela by som byť detskou lekárkou.

- Aj v našom meste je univerzita, - poznamenala Anne a rozhovorila sa o dome, ktorý bude teraz pre ňu samu priveľký.

- Takže, ak nevieš, kam ísť ... budem sa tešiť ...

- Ďakujem, na to je vždy dosť času, - povedal Ulrike chladne a Anne nezostávalo nič iné, len sa rozlúčiť ...

Keď sa vrátila do hotela, ľahla si na posteľ a opäť si premietla všetko, čo za celý deň zažila. Mala pocit, že zlyhala. Hendrik by bol ňou určite sklamaný. Prečo len nemal k nej viac dôvery? „Mal strach, že vás stratí. Musel vás veľmi ľúbiť,“ povedala jej Ulrike.

Lúbiť predsa znamená aj odpúšťať. A ona by mu odpustila. Alebo nie? Čím dlhšie nad tým Anne rozmýšľala, tým menej si tým bola istá. Nasledujúce ráno si dala priniesť raňajky do izby, zbalila si veci a naposledy sa pozrela z okna. V tomto meste býva Hendrikova dcéra. Hendrikova dcéra! Chvíľu potrvá, kým si na tú myšlienku zvykne. Zaplatila účet, odišla z hotela - a na svoje veľké prekvapenie zbadala na parkovisku Ulriku. Raňajšie slnko vyčarilo na jej hustých hnedých vlasoch malé plamienky a v širokom pulóvri pôsobila ešte štíhlejšia a

PHIL HOLDEN

POSLEDNÁ ŠANCA

Roland Vollmer viedol auto celkom pomaly. Jeho pohľad kĺzal po domoch pozdĺž širokej ulice. V jednej z týchto luxusných vil sa ubytoval známy hudobný manažér Morton Newmann.

Keď sa Roland pred niekoľkými týždňami dozvedel, že Američan sa chystá navštíviť ich mesto a istý čas tu pobudnúť, poslal mu zopár svojich skladieb pod pseudonymom Ray Vanders a včera dostal od neho pozvanie.

Roland prišiel autom až pred Newmanov dom, tam zaparkoval.

- Poďte ďalej! - vyzval ho ženský hlas v domácom telefóne, keď sa predstavil ako Ray Vanders.

Dvere sa otvorili ešte skôr, ako ju zbadal. Zostal ako prikovaný, pretože pred ním stála Susan. Jeho bývalá žena! Obaja chvíľu mlčky na seba hľadeli.

- To si ty? - spýtala sa napokon Susan. - Ray Vanders?! Teraz už viem, prečo sa mi tie skladby zdali také povedomé. Mohla som si to hneď domyslieť ...

Roland Vollmer radšej nereagoval.

- Áno, si prekvapený, však? - Po našom rozchode som sa trochu rozhládla v hudobnej branži ... A pritom som sa zoznámila s Mortonom. Vtedy iba začínal a moje skúsenosti mu prišli veľmi vhod.

Roland trpko prikývol. Veril, že minulosť je už pochovaná a teraz znovu pred ním ožila. Z úvah ho vytrhol jej hlas.

- Prečítaj si tento fax! - podržala mu papier tesne pred nosom. - Práve prišiel z New Yorku. Morton sa má stať generálnym manažérom newyorskej opery. Myslíš, že sa ešte bude zapodievať niekým takým bezvýznamným, ako si ty?

Vytrhol jej papier z rúk a prebehol ho očami. Potom mu ruka pomaly klesla.

- Bola to moja posledná šanca, - zašepkal a strčil si ruky zaťaté v päst do vrecák.

- Ako vidíš, Morton je veľmi úspešný muž.

útlejšia. Oči jej svietili, keď sa pozerala na Annu.

- Mala som strach, že vás už nezastihnem, - povedala. - Dobre ste sa vyspali?

- Ušlo to. A ty?

- Veľa som premýšľala o tom, - Ulrike sklonila hlavu, - o tom, čo som včera povedala...

- Áno? - spýtala sa Anne zvedavo.

- Nie je to pravda! Veľmi som ho ľúbila a rada by som videla, kde a ako žil ...

Annu zaplavila vlna nežnosti. Túžila objat Hendrikovu dcéru, ale zdržala sa. Musí jej dopriať čas.



Dokázal profitovať z mojich skúseností ...

„Skúseností, ktoré si nadobudla iba vďaka mne,“ pomyslel si trpko Roland. Všetko sa mu opäť vybavilo pred očami a keď Susan v istom okamihu pohodila koketne hlavou dozadu, jednoducho položil svoje ruky na jej krk ...

* * *

Inšpektor Warner si prezeral spisy, ktoré mu doniesol jeho asistent Harms.

- Susan Vollmerová, - mrmlal si inšpektor.

- Takže zahrdúsená ... To meno mi je akési povedomé ...

Harms prikývol: - Pred dvoma rokmi sa písalo v tlači, že neznámy lupič vystrelil na Rolanda Vollmera ...

Vollmer bol kedysi známy a veľmi úspešný skladateľ. No odvtedy o ňom už nebolo nič počuť...

- Poďme ho teda navštíviť!

Vollmer bol iba v župane a tváril sa, ako by práve vstal z postele.

- Zdá sa, že smrť vašej bývalej manželky sa vás včera nedotkla, - poznamenal inšpektor Warner.

Roland iba pokrčil plecami.

- Opustila ma, - povedal. - Neznášala neúspešných ľudí. Veď viete, čo sa mi pred dvoma rokmi stalo ...

- Nie celkom. Povedzte nám o tom niečo.

- Dodnes neodhalený lupič na mňa vystrelil a zasiahol ma do hlavy. Išlo síce len o škrabanc, ale odvtedy na ľavé ucho nepočujem. Samozrejme, ako hudobník som handicapovaný, moja práca tým veľmi trpí. A Susan sa nechcela zmieriť s priemerným životom. Preto ma opustila ...

- Nikdy ste sa nepokúsili o novú kariéru?

- Ale áno, no hudobní manažéri poznali môj príbeh ...

- Okrem Newmanna, však?

Roland sa uprene pozrel na policajného inšpektora.

- Čo tým chcete povedať?

- Newmann je predsa Američan. Určite nevedel o vašom nešťastí. A keby predsa, pod pseudonymom by sa uňho dalo niečo dosiahnuť. Hovorí vám niečo meno Ray Vanders?

Roland potriasol záporne hlavou:

- Kto by to mal byť?

- To je skladateľ, s ktorým mal Newmann

- Ako dlho potrvá, kým sa zbalíš?

Ulrike mlčky ukázala na cestovnú tašku pri svojich nohách. Spočiatku opätovala Annin úsmev iba váhavo, no potom sa jej vážna tvár rozjasnila. V tej chvíli sa veľmi podobala na Hendrika.

Anne sa zhlboka nadýchla. Ktovie, čo z toho vzíde, no zatiaľ ju blažila myšlienka, že opäť bude počuť smiech v tom veľkom tichom dome ...

(International Express č. 21/98)

na dnes dohodnutú schôdzku. Hľadáme ho. Pravdepodobne práve tento Vanders videl jeho ženu nažive posledný, a tak je pre nás dôležitým svedkom. Nezdá sa vám na pseudonyme niečo nápadné?

Roland pokrútil hlavou: - Nie, prečo?

- Väčšina umelcov si síce dáva pseudonymy, no chce si zachovať vzťah aj k svojmu pôvodnému menu. Počiatočné písmená R. V. sa hodia rovnako dobre k vám, ako aj k menu Ray Vanders.

- To je iba náhoda, - namietol Roland. Inšpektor si vzdychol a chcel sa už pobrat ku dverám, keď zrazu dostal nápad.

- Pán Vollmer, mohli by ste svoju nevinu ľahko dokázať. Dovoľte, aby sme prehladali váš byt. Viem, nemáme povolenie k prehliadke, ale ušetríte nám kopu práce i času a seba kopu nepríjemností ...

Inšpektor sa vyzývavo pozrel na skladateľa. Roland musel potlačiť úškrn. Vari ho inšpektor považuje až za takého idiota?! Prirodzene, že ihneď po príchode domov zničil všetko, čo by naznačovalo, že Ray Vanders a Roland Vollmer je tá istá osoba.

- Nech sa páči, pán inšpektor!

Roland Vollmer pozorne sledoval počínanie oboch policajných úradníkov. Zrazu Harms prekvapene vykrikoval. Vollmer sa strhol. So zadržaným dychom pozeral na Harmsa, ktorý vo vystretej ruke držal akýsi papier a podával ho inšpektorovi.

Roland si nervózne oblizol pery. Azda niečo prehliadol? Pot mu vystúpil zo všetkých pórov.

- Tak, pán Vollmer, nenašli sme síce nič, čo by dokazovalo vašu totožnosť s Rayom Vandersom, ale aj toto nám celkom postačí. Nemyslíte?

Chvejúcimi sa rukami siahol Roland za papierom. A potom sa všetko okolo neho zakrútilo. Bol to fax, ktorým ho Susan tak podráždila, keď mu ním mávala rovno pod nosom. Musel si ho automaticky strčiť do vrecka. V tej chvíli pochopil, že je zbytočne ďalej zapierať. Okrem mena Morton Newmann bol na hornom okraji aj časový údaj. Dôkaz toho, že on, Roland Vollmer, bol v inkriminovanom čase na mieste činu ...

(International Express, č. 21/98)



NOVÝ PREDSEDA OV NA ORAVE

28. februára t.r. sa v krajskej klubovni v Jablonke konala schôdza Obvodného výboru SSP na Orave. Otvoril ju podpredseda OV Augustín Andrašák, ktorý privítal zhromaždených a predstavil program zasadania. Slova sa potom ujal predseda OV Róbert Kulaviak, ktorý predniesol správu o činnosti oravského OV v uplynulom období. Poukazoval v nej o.i. na ťažkosti i prekážky v práci OV, z ktorých vyzdvihol najmä nedostatok mladých, angažovaných krajanov, čo by boli schopní i ochotní rozvíjať krajskú činnosť na Orave. Preto práca OV ochabla a urobilo sa málo. K najväčším podujatiam usporiadaným v poslednom období patrili Deň slovenskej kultúry na Orave. Okrem toho boli zorganizované tri zájazdy na Slovensko pre krajské deti zo základných škôl.

Počas diskusie sa veľa hovorilo najmä o ochabnutí práce obvodného výboru. Krajanovia zaujali kritický postoj o.i. k nedostatočnej súčinnosti predsedu R. Kulaviaka s členmi OV, k neplneniu uznesení schválených na obvodných schôdzach a k ďalším chybám i nedostatkom, za čo je priamo zodpovedný predseda OV. V súvislosti s tým sa účastníci zasadania rozhodli odvolať Róberta Kulaviaka z funkcie predsedu OV SSP a na jeho miesto jednohlasne zvolili - do ukončenia te-
rajšieho volebného obdobia - Augustína ANDRAŠÁKA.

Na záver schôdze sa novozvolený predseda OV, ktorému pri tejto príležitosti gratulujeme, poďakoval zhromaždeným za dôveru, vyzval ich k zintenzívneniu krajskej aktivity vo svojich obciach a požiadal o aktivizovanie krajanov pri podávaní žiadostí o vydanie preukazov zahraničných Slovákov.

J. Š.

UČITEĽSKÝ KURZ

V dňoch 15.-28. marca t.r. sa v Banskej Bystrici konal kurz pre učiteľov slovenčiny z Novej Juhoslávie, Maďarska, Rumunska a Poľska. Na slávnostnom otvorení sa zúčastnili predstavitelia UMB, FPV, FHV, Ministerstva školstva SR, Banskej Bystrice a Matice slovenskej.

Prvý týždeň kurzu, ktorý viedla pracovníčka MC UMB pre Slovákov v zahraničí mgr. A. Murgašová, bol zameraný na prednášky z oblasti literatúry, teórie literatúry a morfológie. Viedli ich znamenití odborníci - profesori Kasáč, Jurčo a Gombala, doc. Patráš a dr. dr. Geletová a Puchýrová. V druhom týždni prevládali tvorivé dielne, čiže remeslá, folklór, umelecký prednes, publicistika a zborový spev. Účastníci kurzu mali tiež možnosť navštíviť niekoľko škôl, zúčastniť sa vyučovacieho procesu, oboznámiť sa s učebnými po-

môckami a vymeniť si názory s učiteľmi slovenských škôl.

Popri štúdiu vedenie kurzu zabezpečilo frekventantom dvojdnú exkurziu po stopách slovenského odborného školstva. Navštívili o.i. poľovnícky kaštieľ sv. Anton, Banské múzeum, Počúvadlo a v Banskej Štiavnici Nový hrad, cintorín, námestie, Galériu J. Kollára a arborétum. Učitelia mali možnosť vymeniť si názory a porovnať situáciu slovenského školstva v jednotlivých krajinách. Došli sme k záveru, že najlepšie podmienky pre svoj rozvoj má slovenské školstvo vo Vojvodine a v Rumunsku. Boli sme milo prekvapení, že krajanovia v Rumunsku majú slovenské televízne vysielanie. Jeho predstaviteľom na kurze bol p. Nickolau Popescu z Bukurešti.

Počas kurzu sme nadviazali nové styky a priateľstvá, ktoré budú osožné pre všetkých. Dúfame, že v budúcnosti sa budeme môcť opäť stretnúť, vymeniť si skúsenosti a overiť si, ako sme získané poznatky dokázali využiť v našej učiteľskej praxi.

MÁRIA GŁODASIKOVÁ

POZDRAVY



Helena



Andrej

Aj keď s istým oneskorením, ale predsa si na nás spomenuli a poslali nám pozdravy zo slávnostného odovzdávania maturitným stužiek ďalší žiaci študujúci na stredných školách na Slovensku. Tentoraz to boli Helena Jaminská a Andrej Chmel z Nedece, žiaci IV. A tr. Gymnázia v Spišskej Starej Vsi.

Ďakujeme za pozdravy a na blížiacich sa maturitách želáme veľa šťastia a samé jednotky.

Redakcia

NOVÉ GYMNÁZIA NA ORAVE

V súvislosti s blížiacim sa začiatkom nového školského roka 1999/2000 (kedy v Poľsku vstúpi do platnosti nová školská reforma), rastie najmä napätie a očakávanie rodičov školopovinných detí. Aj na Orave rozmýšľajú o tom, kde sa budú nachádzať nové, 3-ročné gymnáziá, do ktorých začnú chodiť ich deti, t.j. žiaci končiaci v tomto školskom roku 6. triedu ZŠ.

V Jablonke sa pri tunajšom všeobecno-vzdelávacom lýceu začne od 1. septembra 1999 vyučovať v dvoch nových stredných

školách - Technickom a Obchodnom gymnáziu. Ich otvorenie bude ľahšie ako inde. Jablonské lýceum má totiž nielen viacročnú tradíciu, ale aj kvalitné učiteľské kádre. Disponuje tiež dobrým materiálnym zabezpečením a vhodnými školskými priestormi. K súčasným 16 triedam pribudne od septembra ďalších päť, ktoré sa budú nachádzať v novej prístavbe.

Nové 3-ročné gymnáziá na území jablonskej gminy by zasa mali vzniknúť: v Jablonke (pri ZŠ č. 1), kde budú dochádzať deti zo základných škôl v Jablonke, Oravke a Chyžnom, v Malej Lipnici (pri ZŠ č. 1) pre miestnych žiakov, v Podvlku (pri ZŠ č. 2) pre miestnych žiakov a v Hornej Zubrici (pri ZŠ č. 2), pre žiakov z Dolnej a Hornej Zubrice.

Do nového 3-ročného gymnázia vo Veľkej Lipnici-Centre (pri Technickom lýceu) budú dochádzať žiaci z Veľkej Lipnice a Kyčor, kým žiaci z Harkabuza a Podsrnia (gmina Raba Wyżna) majú dochádzať do gymnázia v Skawe. Do nového gymnázia pri ZŠ v Pekelniku (gmina Czarny Dunajec) majú dochádzať okrem miestnych žiakov aj žiaci z Podsklia. (pk)

PANORÁMA SPIŠA A TATIER

Regionálny časopis pod týmto názvom sa dožíva v tomto roku 7. výročia svojho vychádzania. Doteraz bolo vydaných 60 čísel. Redaktorom časopisu je Marcel Kopkaš, ktorý v minulosti pôsobil o.i. vo funkcii starostu malej spišskej obce Abrahamovice, kde sa nachádza aj sídlo redakcie a rok plnil tiež funkciu sekretára Euroregiónu Tatry. Časopis vydáva súkromné vydavateľstvo Šafran a je tlačené v Kežmarku. Hoci je hlavná tematika časopisu zameraná na problematiku Spiša a venuje sa jeho dejinám, mnoho miesta je venované aj súčasnému daniu. Snahou redaktora M. Kopkaša je, aby časopis Panoráma Spiša a Tatier už v tomto roku vychádzal ako dvojtyždenník. (pk)

DAR SRDCA

Naša akcia Dar srdca naďalej pokračuje. Tentoraz sa do nej zapojila krajanica Kristína KOLODEJOVÁ z Novej Belej, ktorá na potreby Spolku darovala 10 zl. Srdečne ďakujeme.

Ktokoľvek by chcel podporiť náš Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSP, ul św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/O w Krakowie, nr. 10701193-2017-2221-0100.

KAM CEZ PRÁZDNINY?

Blíži sa čas dovoleník, školských prázdnín a detských letných radostí, na ktoré naša mládež iste netrpezlivo čaká. Kto si ešte neuplánoval, ako strávi prázdniny, môže využiť ponuky, ktoré sme prednedávnom dostali do redakcie.

Detský letný tábor v Štiavnických vrchoch

Organizuje ho už tradične Členské ústredie MS a Klub mladých matičiarov v Martine pre deti zo Slovenska a pre krajanú mládež zo zahraničia. Tábor sa skutočne v malebnej dedinke Sebechleby na úpätí Štiavnických vrchov. Ak teda deti lákajú veselé dobrodružstvá, netradičné zábavné i poučné hry a objavovanie prírody, bude táto ponuka pre ne to pravé! Na deti čaká zaujímavý program s možnosťou každodenného kúpania priamo v areáli tábora, hry, šport a nezabudnuteľná atmosféra.

Termín: 9. - 22. júla 1999,

Vek účastníkov: 7 - 15 rokov,

Miesto: Sebechleby, rekreačné zariadenie Mladá hora

Ubytovanie: chatky s vlastným príslušenstvom, k dispozícii sú spoločenské miestnosti, televízor, bazén, športoviská,

Cena: 3390 Sk (v cene je ubytovanie, 5-krát denne strava, zabezpečený pitný režim, doprava z Krupiny do tábora a späť, poistenie, program, kvalifikovaní vedúci, zdravotná služba). Pobyť začína večerou a končí balíčkom na cestu.

Prihlášky možno poslať do 30. mája t.r. na adresu:

Členské ústredie Matice slovenskej

Mudroňova 1

036 52 Martin

Blížšie informácie poskytnú na uvedenej adrese p. Eva Hlaváčová a Marcela Nemšáková. Tel.: (00421-842) 34060, 230377, 239197, 239548.

Čitateľský tábor pre krajaných gymnazistov

V tomto roku sa uskutoční už 10., jubilejný ročník tohto zaujímavého tábora, organizovaného pre krajaných absolventov prvých ročníkov slovenských gymnázií, resp. fakultatívnej výuky slovenčiny na ZŠ. V doterajších 9. ročníkoch (od r. 1989) sa Čitateľského tábora zúčastnilo vyše 300 mladých krajanov z Juhoslávie, Maďarska, Poľska, Rumunska, Zakarpatskej Ukrajiny a Čiech.

Termín: 15. - 28. júla 1999,

Miesto: Žilina - Oravice - Martin,

Program Čitateľského tábora tvorí vlastne veľká literárno-vlastivedná exkurzia po Slovensku. Predvída sa v ňom, podobne ako v minulých rokoch, o.i. návštevy múzeí, knižníc, kultúrnych podujatí, literárnych a historických pamiatok, stretnutia a besedy so slovenskými tvorcami, výlety a pod. (o predošlých ročníkoch tohto tábora sme písali o.i. v Živote č. 9/97 a 8/98 - redakcia).

Kontakt. O bližšie informácie sa záujemci môžu obrátiť na:

Dom zahraničných Slovákov, Štefánikova 25, 810 00 Bratislava.

Tel.: (00421-7) 396911, 395184,

Doc. PhDr. Eugen Mešša CSc., vedúci tábora, Bagarova 2, 841 01 Bratislava. Tel.: (00421-7) 64362478.

Doc. PhDr. Ján Sand CSc., Katedra žurnalistiky FFUK, Gondova 2, 818 01 Bratislava. Tel. (00421-7) 364192.

STRETNUTIE SO SPISOVATEĽOM

Bol pekný februárový deň (24. 2. 1999), keď som sa spolu s ďalšími zahraničnými študentami (z Poľska, Ukrajiny, Rumunska, Kene, Číny a Južnej Kórey), študujúcimi v Bratislave, zúčastnil na besede so známym slovenským spisovateľom Ladislavom ŤAŽKÝM. Stretnutie zorganizoval Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov UK.

Počas besedy nám autor porozprával o svojom detstve, štúdiách, neľahkých životných osudoch a najmä o svojej literárnej tvorbe. Dozvedeli sme sa, že spisovateľ sa narodil 19. septembra 1919 v Čiernom Balogu. Po ukončení ľudovej školy bol krátky čas pekárskym učňom a neskôr získal odborné vzdelanie (ako kartograf) na Vojenskom zemepisnom ústave v Bratislave (1941-42). Po narukovaní sa ako vojak slovenskej armády dostal až na Krym a Rumunska. Bol väznený v maďarskom vojenskom väzení v Sátorlajaujhelyi, v Košiciach a v koncentračnom tábore v Kaisersteinbruche (1945). Po skončení vojny pôsobil ako pracovník MsNV v Košiciach (1945-46), ONV v Brezne (1947-48) a ÚV KSS v Bratislave (1952-58 a 1963-64). V roku 1970 mu z politických dôvodov zakázali tvoriť. V rokoch 1973-1979 bol pracovníkom v Ústredí ľudovej umeleckej výroby (ÚĽUV).

Svoje prvé fejtóny a poviedky začal uverejňovať v časopise Smer a denníku Smena.

Do literatúry vstúpil L. Ťažký dielami s tematikou rodného kraja *Vojenský zbeh* (1961) a *Host majstra Čerta* (1962). Osudy slovenských vojakov počas 2. svetovej vojny opísal v románe *Amenmária* (1964). Z jeho ďalšej tvorby spomeňme novely *Dunajské hroby* (1964), *Krdeľ divých Adamov* (1966) a román *Pivnica plná vlkov* (1969). K tematike SNP v rodnom kraji sa vrátil v zbierke noviel *Pochoval som ho nahého* (1970). Románom *Evanjelium čatára Matúša* (1979) nadviazal na román *Amenmáriu*. L. Ťažký je autorom drámy *Hriešnica žahuje tmu* (1966) a viacerých rozhlasových hier a scenárov k televíznym filmom *Kľakni a pros, Namiesto veršov o láske* a *Pochoval som ho nahého*. Do literárneho života sa opäť zapojil až po roku 1989. Napísal diela *Smrť obchádza štadióny*, *Kto zabil Ábela*, *Dvanásť zlatých monarchov* a *Maršalova dcéra*. V rokoch 1990 - 1993 bol L. Ťažký čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov a členom predsedníctva Matice slovenskej.

V závere besedy som sa pána L. Ťažkého spýtal, čo by odkázal Slovákom, žijúcim v zahraničí.

- *Slovákov žijúcich v zahraničí si veľmi vážim,- povedal, - s mnohými z nich som sa osobne stretával, najmä počas pobytu v Kanade. Pozdravujte všetkých vašich krajanov - dodal nakoniec, keď mi podpísal svoju fotografiu.*

**MAREK BRYJA
ÚJOP UK v Bratislave**

Z ROZPOČTU V JABLONKE NA ROK 1999



Zástupca vojta J. Knapczyka

Gminná rada v Jablonke schválila konečne rozpočet tejto gminy na rok 1999. Preto som sa počas poslednej cesty po Orave zastavil v gminnom úrade v Jablonke, kde som hľadal odpoveď na niekoľko otázok: S akými prostriedkami budú v tomto roku narábať? Na aké ciele sa v jednotlivých obciach využijú plánované finančné prostriedky? Bude mať gmina v tomto roku viacej alebo menej peňazí ako vlni? O informáciu som požiadal zástupcu vojta Józsefa Knapczyka.



- Rokovania o tohoročnom rozpočte našej gminy neboli ľahké. Nakoniec však gminná rada rozhodla, že príjmy v tohoročnom rozpočte gminy dosiahnu 14 347 641 zlotých a plánované výdavky budú 14 327 563 zlotých, t.j. nižšie o 20 078 zlotých. V porovnaní s rokom 1998 budú však naše príjmy vyššie o 1 703 000 zlotých. A čo sa týka plánu práce na tento rok? Myslím si, že je ešte bohatší a náročnejší ako vlani. Do čoho a kde sa investujú finančné prostriedky? Budeme o.i. pokračovať v prácach na zvýšení výkonnosti biologicko-mechanickej čističky odpadových vôd v Dolnej Zubrici, ktorej výkon sa má v tomto roku zvýšiť z doterajších 250 m³ za 24 hod. na 400 m³ za 24 hod.. Gmina bude tiež pokračovať v tretej etape výstavby kanalizácie v Dolnej a Hornej Zubrici. Na tieto investície sme dostali dotáciu z nadácie PHARE. Ide o sumu, ktorá pokryje 30 % z plánovaných výdavkov. Keďže nemôže byť vyššia ako 130 tisíc ECU (čiže asi 500 tisíc zlotých), ostatné náklady musíme pokryť z gminného rozpočtu, ako aj z pôžičky od Vojvodského fondu ochrany prostredia.

K ďalším investíciám, ktoré majú v tohoročnom rozpočte prioritu, patria:

V Jablonke: ďalšia výstavba športovej haly pri ZŠ č. 1, príprava technickej dokumentácie na výstavbu kanalizácie v Jablonke-Boroch a modernizácia miestnych ciest, t.j. asfaltovanie. Finančné prostriedky na úplné dokončenie výstavby auly pri miestnom lýceu už poplynú z prostriedkov starostu v Novom Targu. Zmena vyplýva z toho, že od 1. januára 1999 má gmina na starosti už len financovanie základných škôl. V časti obce Suwady (neďaleko trhoviska), sa v tomto roku

začnú práce na výstavbe objazdnej cesty, ktorá by zjednodušila prejazd tamojším občanom počas trhových dní.

V *Podvlku*: dokončenie výstavby základnej školy č. 2, utvrdzovanie a opravy ciest a oprava mosta na ceste Do Kudzi.

V *Oravke*: ukončenie výstavby telocvične pri ZŠ (plánovaný termín odovzdania do užívania je do konca polroka 1999), opravy ciest do Jurčákov, v časti Pod kostolom, Čiščoňovke a Oravke Hore. Ďalšie prostriedky vynaložia na montáž uličného osvetlenia v časti Oravka- Zavodže a Pločenkovka.

V *Malej Lipnici*: výstavba telocvične pri ZČ č. 3, príprava terénu na výstavbu miestnej čističky odpadových vôd a dokončenie výstavby požiarnej zbrojnice.

V *Chyžnom*: opravy ciest, dokončenie opravy požiarnej zbrojnice a výstavba telocvične pri miestnej ZŠ. Poznamenajme, že na marcovom zasadnutí gminnej rady v Jablonke rozhodli aj o predaji pozemku s budovou bývalej starej školy.

Na záver doplníme, že v tohoročných výdavkoch jablonskej gminy je o.i. suma 695 078 zlotých, ktorá je určená na splátky pôžičok a úverov. Na tzv. účelové dotácie je vyčlenená suma 770 tisíc zlotých, ktorá je určená o.i. na sociálnu starostlivosť, na potreby matričného úradu, na evidenciu hospodárskej činnosti, na bytové prídavky a pre richtárstva. Teraz je len otázka, či sa všetky tieto úlohy podarí realizovať. To sa však dozvieme až pri konci roka.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ZELENÝ OHEŇ...

DOKONČENIE ZO STR. 19

napísal niekoľko tichých básní, vyzdvihol do neba niekoľko metafor. A to je na život jedného človeka veľmi veľa.

Jan Pyszko, autor prekladu, je básnik, pedagóg, divadelný odborník a popularizátor kultúrneho života na Tešínsku. V roku 1998 ho vyznamenali medailou Komisie národného vzdelávania. Pestuje úplne odlišnú poetiku ako V. Kovalčík, no napriek tomu sa mu podarilo vytvoriť neobyčajný preklad, utkany majstrovske, ktorý dobre znie v poľskom jazyku.

Nabádam teda nazrieť do Kovalčíkovho *Kľúča svetla*. Kniha vyšla v obrovskom - na súčasné podmienky - náklade 1100 exemplárov. Určite nebude ležať v knižkupectvách.

Oheň je zelený, červený i belasý (Erózia). Také sú aj tie básne.

DARIUSZ MUSZER
Hanover

Vlastimil Kovalčík: Klucz światła. Vyber a preklad: Jan Pyszko, vydal Spolok Slovákov v Poľsku, Krakov 1998.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 6. februára zomrela v Kacvine vo veku 77 rokov krajanka

ŽOFIA ŠPERNOGOVÁ
(rodená Kubasková)

Zosnulá bola dlhoročnou členkou Miestnej skupiny Spolku v Kacvine a horlivou čitateľkou časopisu *Život*. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrasť.

MS SSP v Kacvine

* * *

Dňa 21. marca 1999 zomrela v Harkabuze vo veku 95 rokov krajanka

JOZEFÍNA
HARKABUZOVÁ

Zosnulá bola najstaršou občiankou obce, členkou Spolku a dlhoročnou čitateľkou *Života*. Odišla od nás dobrá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP v Harkabuze

CESTA DO HLBÍN TELA

O svojom tele vie každý priemerný človek v podstate veľmi málo. Kolkí napr. vedieť, že naše srdce za deň bije 110-tisíckrát a prepumpuje až 15 ton krvi? Podobne je s inými časťami tela. Mozog váži čosi viac ako kilogram. V momente narodenia dieťaťa obsahuje asi 100 miliárd buniek, neskôr ich je čoraz menej. Nemúsime sa však tým trápiť, keďže aj tak využívame sotva 5 % jeho možností. Povrch našich pľúc zaberá až 60 m². Pri pokojnom vdychovaní privádzame do pľúc 0,5 litra vzduchu, pri zvýšenom až 2,5 litra. Za minútu sa nadýchame asi 16-krát a za deň asi 26 tisíckrát. Denne potrebujeme až 12 000 litrov vzduchu. Dychanie môžeme zadržať najviac na 2-3 minúty.

Obličky majú tvar zrníka fazule a za deň očistia až 2000 litrov krvi. Naše telo každý deň vyprodukuje okolo 1,5 litra krvi. Všimnime si však aj ďalšie orgány. Pečeň dospelého človeka váži 2 kilogramy. Do-

káže sa sama regenerovať a plní až okolo 500 funkcií, medziiným vytvára denne asi liter žlče, ktorá sa zhromažďuje v žlčníku. Žlč napomáha trávenie a osvojovanie si tukov. Žalúdok vytvorí denne 1,5-2,5 litra žalúdočných štiav. Tenké črevo meria 3,5 metra a hrubé 2 metre. Pankreas má tvar ryby a je najaktívnejšou tráviacou žľazou. Jeho hlavným hormónom je inzulín, ktorého nedostatok vyvoláva cukrovku. Slezina ničí staré krvinky a skladuje krv. Môžeme však žiť aj bez nej.

Kostra sa skladá z 206 kostí (rovnaký počet má kôň), 7 krčných stavcov (ako žirafa) a 639 svalov. Pre zaujímavosť uvedme, že pri obyčajnom bozku ich pracuje až 37. V našom tele koluje približne päť litrov krvi, ktorá transportuje kyslík, oxid uhličitý, hormóny, vitamíny, výživné látky a produkty látkovej premeny. Krv prúdi v cievach, ktorých celková dĺžka predstavuje - až sa nechce veriť - okolo 100 tisíc kilometrov. (jb)

Z KALENDÁRA NA MÁJ

Záhradkári

Máj v záhradke je symbolom plnej jari, búrlivého pučania a vývoja, symbolom kvetov, vône a vôbec života. Pre záhradkára je to mesiac veľmi dôležitých prác. Končí sa obdobie jarného sadenia i sejby a v teplejších oblastiach sa už začína zber skorej zeleniny. Polovica mesiaca je najvhodnejšia na sejbuhoriek, tekvice či fazule, kým koniec mesiaca, keď už nehrozí nebezpečenstvo mrázikov, rajčiakov a ďalších teplomilných rastlín.

Skôr obsiate hriadky treba včas jednotiť (preriediť), aby sa rastliny od začiatku správne vyvíjali. V hustom poraste sa totiž vyťahujú za svetlom, sú tenké, slabé a môžu nevytvárať konzumnú časť. Po jednotení treba zeleninu prihnojiť, zbaviť buriny, okopať, a keď je sucho, aj poliať. Okopáva sa a ošetruje aj ostatnú zeleninu, kapustu, karfiol a pod. Ak má byť zelenina kvalitná, musí rásť rýchlo, na čo je potrebná dobrá agrotechnika, vrátane dostatočného množstva hnojív a vody. Koncom mesiaca možno pomaly začať zber trvácich druhov zeleniny, napr. rebarbory či špargle, a zo skorej jarnej zeleniny - pažitky, šalátu buď cibuľky-zelenačky.

Ovocinári

Pre nich je máj mimoriadne dôležitý mesiac. Predovšetkým treba dbať o ochranu kvitnúcich stromov pred mrázikmi, ktoré sú najmä v podmienkach Spiša a Oravy skoro pravidlom. Len čo teplota klesá na nulu, treba začať striekať vodou. Robí sa to dovtedy, kým teplota opäť nevstúpi nad nulu alebo kým sa neroztopí ľad na listoch a kvetoch stromov. Okrem tohto spôsobu, ktorý patrí k najúčinnjším, možno použiť aj zadymovanie alebo vyhrievanie záhradky.

ZBIERAME BYLINY

Dnešnou bylinou, ktorú chceme predstaviť, je JAHODA OBYČAJNÁ (lat. *Fragaria vesca* L., poľ. poziomka). Keďže hojne rastie aj u nás - v lesoch, rúbaniskách, na mierne vlhkých, výživných a hlinitých pôdach - nebudeme ju podrobnejšie popisovať. Dodajme len, že jahody sa na liečenie používali už v antike. V 13. st. tvorili napr. zložku prípravku predpísaného suchotinárom a neskôr známy ľudový liečiteľ Kneipp odporúčal jesť jahody najmä na „čistenie krvi“, pri podagre a chorobách pečene.

Na liečebné účely sa zbierajú najmä mladé listy (neskôr horknú), zriedkavejšie celá vňať v období kvitnutia (máj-jún) alebo koreň, ktoré možno sušiť na slnku alebo umelou teplotou. Veľmi vyhľadávané sú najmä plody jahôd, široko využívané v potravinárskom priemysle, ale aj na liečebné účely (možno ich sušiť na slnku i umelou teplotou). Listy obsahujú

Na začiatku mája možno ešte preštepovať jadroviny. Na skôr preštepených stromoch treba prezrieť miesto štepenia, a keď vidíme, že sa lyko zarezáva, treba ho uvoľniť. Zároveň treba neujaté vrúbky povytáňovať a na ujatých skrátiť konkurenčný obrast na 10-15 cm. Popri ošetrovaní preštepov a ochrane pred mrázikmi ťažisko práce ovocinára spočíva teraz hlavne v boji proti chorobám a škodcom, o.i. proti múčnatke jablonovej, škvrnitosti listov, roztočom a v horských oblastiach najmä proti chrastavosti jabloní. Robí sa to mechanicky - odstrihávaním napadnutých letorastov (ktoré treba spáliť), alebo chemicky - postrekmi.

Úrodu ovocia podmieňuje viacero činiteľov, o.i. aj dobré opelenie, pri čom sú veľmi dôležité poveternostné pomery stanovišťa a prenos peľu. Vetrom sa opeľuje v podstate len lieska, orech a gaštan. Ostatné stromy opeľuje hmyz, hlavne včely. Preto v období kvitnutia je dobre vytvoriť podmienky pre ich nálet. Niektoré odrody sa ťažko môžu opeliť vlastným peľom, preto je žiadúce, aby bol v ich blízkosti dobrý opeľovač. Týka sa to najmä sliviek, čerešní a višní.

Chovatelia

hydiny, ktorí odchovávajú mláďatá pomocou živej kvočky a kúpili si jednoduché mláďatá, mali by ich vložiť do hniezda pod kvočku až večer. Husi v tomto mesiaci už nevyžadujú veľkú starostlivosť, lebo mláďatá už odrástli. Včasnšie vyliahnuté 11-12-týždňové húsatá, ktorým už dozrelo prvé perie a ručné letky krídel na chrbte sa im križujú, sú už zrelé na prvé podšklbanie. Podšklbáva sa im perie len na prsiach a bruchu, aj to nie do hola. O 7-8 týždňov možno podšklbávanie zopakovať. Ešte jedno: v tomto mesiaci je prchl'ava veľmi bujná, preto kým je mladá, treba ju trhať buď kosiť a dávať hydine, keďže je veľmi výživná.

najmä triesloviny a vitamín C, ako aj flavonidy; koreň má hlavne triesloviny (do 10 %), kým plody cukry, pektín, kyseliny a aromatické látky.

Listy slúžia oddávna na prípravu záparu a čaju. Pre obsah trieslovín sa užívajú pri hnačkách, krvavých hemoroidoch (na klystíry), ako obklady na mokvavé a krvácajúce rany, ako protizápalový prostriedok, na prípravu kloktadiel alebo pri páchnúcom dychu. Dávkujú sa asi 3 g listov (až do 5 g) v zápare alebo odvare. V ľudovom liečiteľstve sa čaj z listov užíva na napomáhanie látkovej premeny, osoží najmä nervóznym a málokrvným osobám; ináč pri kataroch žalúdka i čriev, pri chorobách obličiek a obličkových kamienkoch, pri ochoreniach močových ciest a pri astme. V domácnostiach sa používa na prípravu osviežujúceho nápoja (zápar z 1 polievkovej lyžice na 2 poháre vody).

Korene pre obsah trieslovín majú predovšetkým zvieravý účinok. Plody sú výživ-

Včelári

Máj je mesiac, v ktorom vrcholí rast včelstiev. Na lúkach a stromoch je už plno kvetov, ktoré včelám poskytujú bohatú pašu. Včelár sa teraz musí snažiť zachovať silu včelstiev, aby sa rojením nerozdvojila práve pred začiatkom hlavnej znášky, o.i. z agátu. Úlohou matky nie je iba klásť vajčička. Na hlave, priamo nad čeľusťou, má tzv. čeľustné žľazy, ktoré vylučujú materskú látku. Včely ju odoberajú a rozdávať si ju. Pôsobí na súdržnosť včiel a zabraňuje robotnícom aktivizovať vaječníky a stavať materské bunky. Keď sa počet robotníč značne rozmnoží, nedostáva sa im dost materskej látky a začína sa posilňovať pud včiel po rojení.

Treba tomu zabrániť. Robí sa to o.i. rozšírením letáčového otvoru na celú šírku, čím do úľa vniká viac vzduchu, takže včely sú nútené starať sa o udržanie potrebného tepla, najmä v noci. Ueberáme tiež z utepľovacích hmôt, najmä nad plodiskom. Keď už včely zaplnili celý priestor v plodisku, treba im nastaviť medník buď im umožniť prechod do medníka obsadeného plástmi, samozrejme bez matky. Účelom týchto opatrení je oddialenie rojovej nálady. Rojivý pud sa spravidla začína stavbou trúdieho diela, pokračuje zaplodením jeho buniek a výchovou trúdov, silnie výstavbou materských buniek a ich zaplodením a vrcholí vyletením roja. Ak tomu nezabráňime a roj vyletí, treba ho striasť do rojnice, nechať v nej do večera, aby sa stmelil, a až potom vpustiť do plodiska nového úľa, ktoré sme podľa hmotnosti roja vystrojili medzistenami. Ak nie je znáška, roj od druhého večera podnecujeme cukrovým roztokom (asi 1 týždeň). Tak si roj vystaví plásty a umiestni v nich aj slušné zásoby. (jš)

nou a zdravou pochúťkou. Pripravuje sa z nich šťava, lekváre, sirupy (ľudove prospešné pri lámke, reumatizme či dne). Sušené sú zložkou rôznych čajovín a používajú sa aj v likérictve. Z čerstvých zreých plodov sa pripravuje esencia, užívaná na omrzliny a pri opuchoch jazyka. (jš)





RAPOTAČKA

Rybári nebývajú veľmi zhovorčiví, ani na vode, ani na suchu. Patrí to už k povolaniu; veď aj ryby mlčia. Niektorí rybári veria, že mlčanlivé ryby obchádzajú miesta, kde počúť hlasy.

Boli aj takí rybári, čo okrem rozkazov nedovolili povedať ani slova.

Akože potom mohli zniesť repetuľku Betku, ktorá kedysi žila v jednej dedine pri mori. Prezývali ju Rapotačkou. Bola dosť šikovná, ako nič obehla celú dedinu a ustavične mlela jazykom. Otec, starý mlčanlivý rybár, to už nemohol vydržať a raz jej povedal:

- Keby si ty za každé slovo dostala čo len po jednom groši, to by si ich za deň nazbierala za sud.

Konečne to jej neprestajné drkotanie znovu počúvať nielen otec, ale aj ostatní ľudia v dedine a všetci ju zaň hrešili. Sadla si do kútika a začala nariekať; naraz sa schytila a pobrala sa preč. Nedošla ďaleko. Za dedinou býval mladý rybár, vybral sa práve to hory tou cestou, kadiaľ šla Betka. Keď ju stretol, opýtal sa, kde ide.

- Ach! Idem ta, kde ma nohy ponesu; v dedine sa mi nedovolia ani vyrozprávať, a ja bez toho nemôžem žiť.

Mladý rybár si pomyslel: - Tá by tak bola pre mňa. Sedím celý deň sám, s ňou by mi bolo veselšie.

Šiel teda k jej otcovi a prosil ho, aby mu ju dal za ženu. Otec mu na to povedal:

- Ale hej, bolo by to dobre, lenže to ledačo toľko toho za deň narapoc, že keby jej kto mal za každé slovo platiť, mohol by si byť bohatým človekom, ale do gazdovstva je nebárs súca.

- To sa ukáže, - povedal mladý rybár a vzal si ju za ženu. Žili teda spolu a rybár mal večne zábavu: keď šiel ryby chytať, keď sa vracal od mora, zrána aj zvečera. Horšie to bolo s gazdovstvom, najmä preto, že Betka, ako drienčena žena, rada sa parádila. A tak bieda sa im tlačila do rybárskej chaty. Raz šiel na mrku po morskom brehu a žiaľil si, že majú nedostatok, iba keď odrazu počuje akýsi nárek. Dal sa v tú stranu a uvidel tam ľudskú postavu so šupinami na nohách.

- Pomôž mi dobrý človeče, - hovorila slabým hlasom. - Priblížila som sa viacej k brehu, chcela som sa poďívať na vašu dedinku. Odrazu ma schytila prudká vlna a vyhodila na breh. Udrelo ma o hranu lode, ťažko poranilo a teraz sa nemôžem ani pohnúť. Ja sa ti za pomoc dobre odslúžim.

Zlutoval sa rybár nad slabou postavou morskej panny, lebo hneď vedel, že je to ona, a zaniel ju do svojej chaty.

- Ale ulož ma tak, aby snečné lúče na mňa nepadali, lebo by som umrela.

Mal tmavú komoru v chate, tak ju tam uložil a jeho žena Betka veľmi sa o ňu starala a jednoducho jej rozprávala. Divila sa morská panna, kde sa jej len berie toľko rečí. Raz, keď sa vrátil rybár, prisvedčil jej:

- Veru, keby za každé slovo, čo ona navrávi, bol groš, to by v našej chate inakšie vyzeralo.

- A čo, keby tak naozaj bolo? - povedala morská panna. - Môže to byť, uvidíš.

Od tých čias za každým slovom z úst Rapotačky vypadol groš.

Morská panna vyzdravela, rybár ju zaniel do mora, a groše, ktoré im morská panna sľúbila, padali z úst Betky a stále ich pribúdalo a pribúdalo. Musel rybár nakúpiť nové sudy,



aby ich mal kde zosýpať. Ale ani s rátaním toľkých grošů si nevedel rady. A Rapotačka len rapotala, rapotala, a rybár už ani toľko sudov nemohol kupovať, lebo ich nemal kde postaviť.

Šiel preto k moru a ponosoval sa morskej panne. Tá mu povedala, že odteraz len za každé múdre slovo vypadne Betke z úst strieborný peniaz. A tak sa aj stalo. Ale aj tých strieborných sa nazbieralo toľko, že ich rybár už nemal kde dať, a Betka len mlela jazykom od rána do večera. Nakoniec rybár od toľkého bľabotania ochorel a bol by už najradšej zomrel. Znovu zašiel k morskej panne a žaloval sa jej.

- Tak, - povedala morská panna, - musí mlčať celý deň, a keď nakoniec povie múdre slovo, vypadne jej z úst dukát.

Lenže potom zas Rapotačka ochorela, lebo bez rapotania nemohla vydržať. Utrápený rybár znovu išiel k morskej panne a tá mu povedala:

- Spravíme to teraz tak, že za každú múdru radu vypadne jej z úst zlatka.

A toto sa ukázalo správnym, lebo tých múdrych rád bolo tak málo, že rybárovi stačili na skromné bydlie tie zlatky, čo Rapotačke z úst vypadali.

(Hop, čižmičky, sto míľ!, Mladé letá, Bratislava 1977)

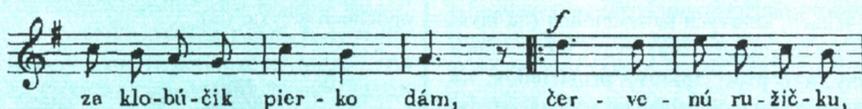


MÁJ

Máj je dobrý pastier,
Vie, kde tráva rastie...
Vodí zaránky
biele baránky.
Pasie bahniatka
ako jahniatka.
Zo svojej kapsičky
vôňu dá na kričky.

Prídi, Janík premilený...

[Redakcia, 1880]



Prídi, Janík premilený, prídi k nám,
ja ti za klobúčik pierko dám,
červenú ružičku, rozmarinček zelený,
príď, šuhajko milény.

Nevolaj ma, bo falošné oči máš,
rada za inými pozeráš,
netrhaj tu pre mňa rozmariju zelenú,
ani ružu červenú.

DEŇ MATIEK

Milé, deti!

Asi ste nezabudli, že v tomto mesiaci (26. mája) je Deň matiek. Teda aj vaša mamička má sviatok. Určite sa jej za lásku a starostlivosť poďakujete. Možno jej darujete kvietok. A možno jej radosť urobíte tým, že jej pošpete túto básničku:

Opýtala som sa
Opýtala som sa
speváčikov z vŕby:
„Mňa uštipne muška,
mamičku to svrbí.

Mne ochorie hlávka,
mamka za mňa plače.
Keď ja bývam rada,
ona ešte radšej.

Mňa poštekli tráva,
mamička sa smeje.
Tak čo sa to s tými
mamičkami deje?

Ja ostanem sama,
mama sa mi bojí.
Ako je to všetko,
vtáčikovia moji?”

MILAN RÚFUS

ČO JE TO?

Rastú v lese, rastú v machu,
voňavé i bez zápachu.
Sú maškrtou, no aj jedom,
hľadáme ich spolu s dedom.
Kde sú smrek, jedle, duby,
vždy sa nájdú dobré...
(ybuH)

Lieta z kvietka na kvietok.
Zhrňa sladký majetok.
Ak ho držíš v hrsti,
zlepia sa ti prsty.
Čo je to?
(alečV)

Z lístkového kornútka
osem zvoncov vykúka.
V každom taká vôňa spáva,
až sa mravcom krúti hlava.
Čo je to?
(aknilavnoK)

ZLATÉ ZRNKÁ

Nezahrávaj sa s ohňom, lebo sa popáliš.

Z peknej misy sa nenaješ,
keď je prázdna.

Aký strom, také ovocie.

Z malej iskry veľký oheň býva.

PÚPAVA

Z púpavy sme narobili
refazy,
nech nám nikto našu radosť
nekazí.

Refaze si dáme na krk,
na pásy,
a kto nechce, nech sa vopred
ohlási.

Zahráme sa dokola aj
od zeme,
večierkom sa domov z poľa
pohneme.

MÁRIA HAŠTOVÁ

VESELO SO ŽIVOTOM

- Mamička, prečo tá sliepka toľko kotkodáka?

- Pretože je hladná.

- Tak prečo si neznesie dve vajička?

* * *

Anička kreslí kvety a okolo nich desiatky
bodiek.

- To sú muchy? - pýta sa mama.

- Nie. To je vôňa kvetov.

* * *

- Tak čo, Jožko, ako si sa mal pri mori?

- Výborne, ale doma sa mám lepšie.

- Prečo?

- Lebo sa nemusím každý deň kúpať.

* * *

- Janko, čo robíš v tej záhradke?
- Robím ti radosť, mamička. - Vyberám
semienka, ktoré si predo mnou zahrabala do
zeme.

* * *

Mamička, Ďurko spáva v kuríne.

- Odkiaľ to vieš?

- Od jeho sestry. Vravela, že Ďurko chodí
spávať so sliepkami.

* * *

- Ferko, povedz mi množné číslo od slova
„decko”.

- Dvojčatá, prosím.

* * *

Otec sa pýta svojich detí:

- Tak čo, pomáhali ste mamičke?

- Pomáhali. Ja som umýval riad.

- Ja som ho utieral.

- A ja som zbieral črepy.

* * *

Mama upozorňuje dcérku v zoologickej
záhrade:

- Nepribližuj sa, Evička, k ľadovému
medved'ovi, lebo prechladneš!

* * *

- Vie vaša Marienka už rozprávať?

- Rozprávať sa naučila ešte vlni, prosím.
Teraz sa ju otec pokúša naučiť, aby bola
ticho.

* * *

- Tvoj otec bol vraj na love medved'ov.
Mal šťastie?

- Mal, nestretol žiadneho.

* * *

- Kde si bol tak dlho, Karolko?

- V škole. Zajtra si chcem vybrať náhradné
voľno.

NAŠA KRÍŽOVKA

1. Staré náradie na kosenie; 2. Jedno z obilnín (rastie vysoko); 3. Sliepka ináč; 4. Oblak buď mračno ináč; 5. Čo robí kukučka; 6. Opak slova „zápor”; 7. Neveľké domáce zviera s rohmi; 8. Opak slova „veľa”; 9. Jeho hlas zuni z kostolnej veže; 10. Býva v nej pes; 11. Z malej iskry býva veľký...; 12. Prvý jarný mesiac v množnom čísle; 13. Malá os; 14. Nie sestra.

Dúfame, že krížovka nebola pre vás ťažká. Vyriešenú tajničku pošlite na adresu redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

Z odpovedí v minulom čísle sme vyžrebovali štyroch výhercov. Sú to: Marcelína Pavláková z Hornej Zubrice, František Dlhý a Paulína Klukošovská z Novej Belej a Emília Funketová z Kacvina.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

ZA 20 DNÍ DOOKOLA SVETA

Máte dost paliva na to, aby ste oblet zemegule nielen dokončili, ale aj na to, aby ste pristáli v Egypte - oznámili posádke balóna Breitling Orbiter z riadiaceho strediska v Ženeve a v očiach Bertranda Piccarda sa objavili slzy. Pretože žiť s menom Piccard nebolo ľahké. Bolo to bremeno i výzva. Piccardovci vždy siahali na hranice ľudských možností. Auguste Piccard, Bertrandov dedo, vystúpil v roku 1932 balónom do stratosféry, 16 940 metrov vysoko a vytvoril dlho platný rekord. Bertrandov otec Jacques sa v batyskafe v roku 1960 ponoril v Mariánskej priekope do hĺbky 10 916 metrov. Vnukovi a synovi Bertrandovi ostávala posledná možnosť - obletieť balónom zemeguľu. S britským pilotom Brianom Jonesom odštartovali 1. marca o 8.05 Greenwichského času zo švajčiarskeho Chateau d'Oex a rekordný deviaty stupeň západnej zemepisnej dĺžky preleteli nad Mauretániou presne o 10.54 hodine 20. marca, po dvadsiatich dňoch letu. A pretože Švajčiar Piccard (41) a Brit Jones (51) sú frajeri, leteli ďalej a pristáli 650 kilometrov od Káhiry.

Podmienky letu

Oblet sa mohol podariť len vďaka skvelej technike, dokonalej navigácii a znalosti vzdušných prúdov vo veľkých výškach, o ktorých sa až do konca druhej svetovej vojny poriadne nevedelo. Vo výškach od 7000 do 12 000 metrov dujú aj dvesto až tristokilometrovou rýchlosťou a sú významným činiteľom letectva. Príklad - lietadlo, ktorému pomáhajú počas letu z New Yorku do Paríža, je o jeden a pol hodiny rýchlejšie ako ten istý stroj letiaci opačným smerom.

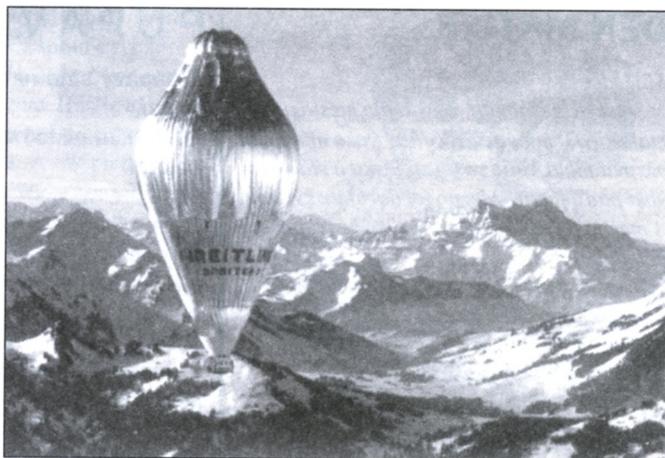
Veľké poslanie si žiada veľké rozmery. Balón je vysoký ako šikmá veža v Pise a do jeho plášťa by sa vošiel obsah siedmich bazénov olympijských rozmerov. Váži asi toľko, čo bojová stíhačka typu MIG-29. Konštruktéri sa poučili na vlastných i cudzích neúspešných pokusoch a pripravili novú kabínu i celkovú koncepciu. Štruktúra z titánu držala palivové nádrže umiestnené vo dvoch vrstvách po oboch stranách kabíny. Samotná kabína z kevlaru a uhlíkových vlákien bola 540 centimetrov dlhá a 285 centimetrov vysoká. Pôvodne mala slúžiť trom členom posádky, leteli len dvaja a mali teda o čosi viac miesta. K dispozícii bolo len základné vybavenie - dvanásťvoltový ohrievač vody v kuchyni, záchod a dve lôžka.

Aby mohol byť rekord uznaný, museli letci splniť prísne podmienky FIA, Medzinárodnej aeronautickej spoločnosti. Balón musel nevyhnutne pristáť za tým stupňom zemepisnej dĺžky, než bol ten, z ktorého sa oblet začal. FIA tiež stanovila, že balónoví letci musia preletieť najmenej dve tretiny dĺžky rovníka, čo predstavuje 26 700 kilometrov. Pozíciu balóna museli opakovane, na viacerých miestach potvrdiť pozorovania z radarov a lietadiel. A napokon, balón nesmel dopĺňať palivo počas letu, a nesmel mať za žiadnych okolností medzipristátie. Aj preto FIA na ňom umiestnila niekoľko zapečatených výškomerov, ktorých záznamy bude analyzovať.

V kabíne

Dvaja piloti sa určite nenudili. V pilotáži sa striedali, kým jeden bdel, druhý sa snažil spať. Dôležité bolo, že pomerne rýchlo „nasadli“ na výškové prúdy. Smerom nad Mauretániou sa síce posúvali slimačím tempom 35 kilometrov za hodinu, ale čoskoro ich začali unášať vetry 140-kilometrovou rýchlosťou. Z údajov riadiaceho centra v Ženeve vyplýva, že poriadne rýchleho koňa si osedlali 13. marca nad Havajskými ostrovmi vo výške 9500 metrov, keď leteli vyše dvestokilometrovou rýchlosťou.

Posádka spozornela v piaty deň, keď začula, že v kabíne bzučí mucha. Neobjavili ju síce, ale spomenuli si na Charlesa Lindber-



Počas preletu nad africkými horami

gha, ktorý mal vo svojom lietadle pri prelete Atlantiku rovnakého sprievodcu. Už po piatich dňoch letu museli po prvý raz klesnúť nižšie, lebo na obale balóna sa v 25-stupňovom mraze vytvorila vrstva ľadu, ktorý vážil okolo 150 kilogramov. Tejto záťaže sa museli zbavovať zhruba každé tri - štyri dni. O zábavu sa im postaral aj riadiaci letovej prepravy v Tripolise, ktorý nevedel po anglicky, a oni sa s ním museli dohovárať sprostredkované cez operačné centrum v Ženeve.

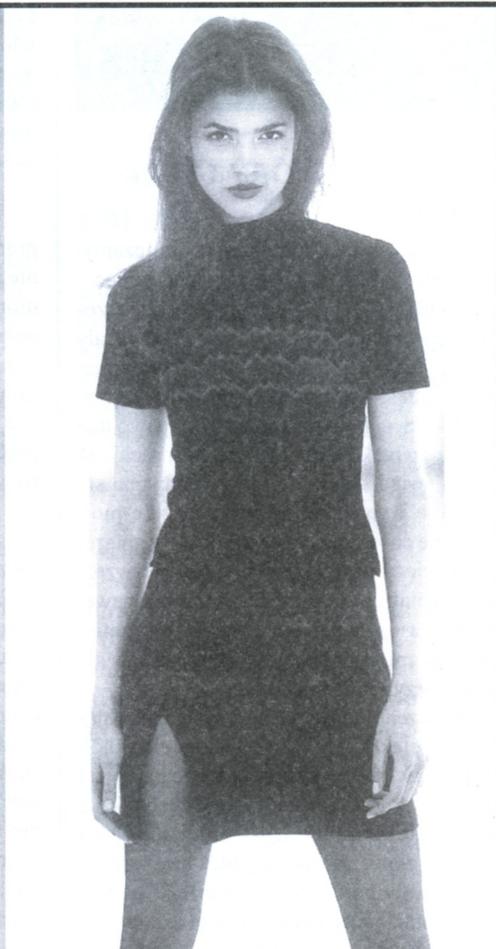
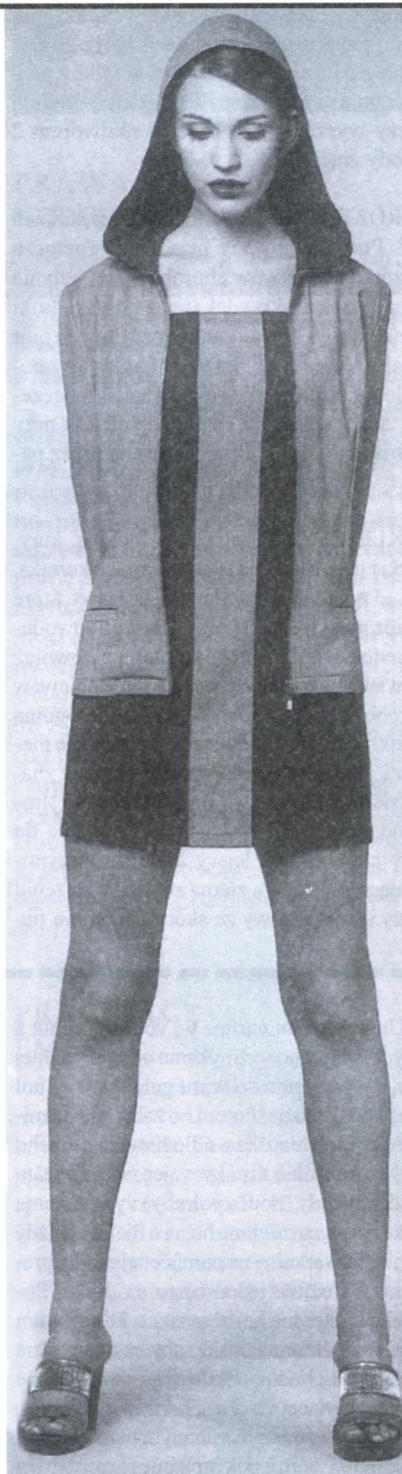
Siedmeho marca nad územím Indie sa dozvedeli, že balón ich konkurentov s Andy Elsonom a Collinom Prescottom skončil v mori blízko Japonska. „Je mi ich samozrejme ľúto, ale to súčasne znamená, že sme hore ostali sami,” poznamenal vecne Brian Jones. Optimizmus na Breitlingu ešte vzrástol, keď zistili, že po desaťtisíc kilometroch letu vyprázdnil len šesť z 32 palivových nádrží. Na ôsmy deň letu preleteli Indiu a dostali sa nad oceán.

Gondolu museli opustiť piloti v jedenásty a trinásty deň letu, aby skontrolovali nejaké technické drobnosti a ako povedali - aby trochu upratali domácnosť. Nad Havajami mali tiež prvé problémy so spojením. Po tom, ako vystúpali do deväťkilometrovej výšky, balón tak zväčšil svoj objem, že zatienil anténu, ktorá ich spájala s rovnakým satelitom Inmarsat.

Rekord padol

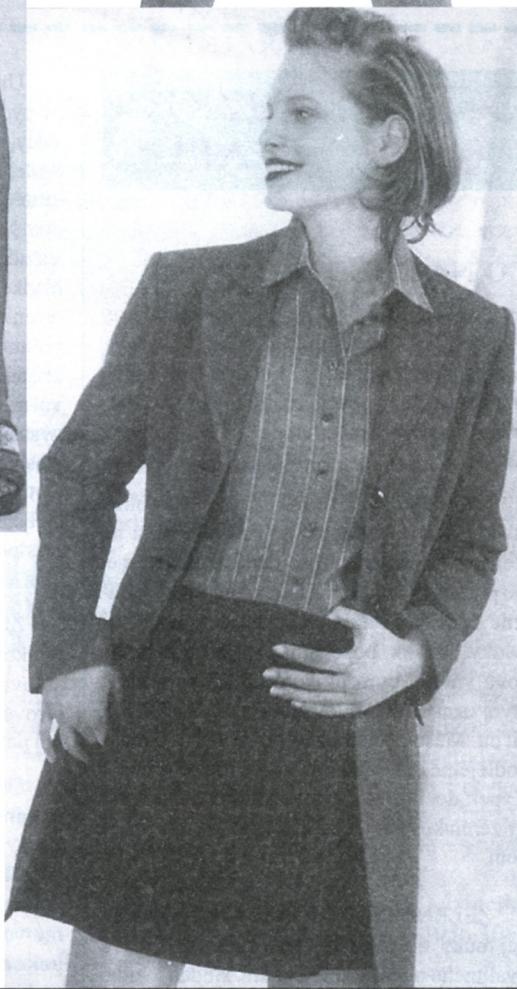
Na štrnásty deň letu prekonal diaľkový rekord Steva Fosseta 22 910 kilometrov, čo posádka komentovala vecne: „Nie sme tu na to, aby sme prekonávali rekordy, ale na to, aby sme sa stali prvým balónom, ktorý obletel svet.” Prvý väčší problém nastal v pätnásty deň letu, pravda, ak nepočítame štvordňový výpadok spojenia, keď komunikovali len rádiom cez riadiace stredisko v San Francisku. Vtedy, počas letu nad Tichým oceánom, Piccard zistil, že najhoršou, nekonečnou a nudnou púšťou nie je piesok, ale voda. V ten deň sa navyše porúchalo kúrenie a teplota v kabíne klesla na osem stupňov. „Je to horšie a horšie,” povedal Piccard. Ale optimisticky pridal: „Keď sme strávili jeden deň v gondole v Chateau d'Oex, zdalo sa nám to strašne dlhé a nudné. Teraz sme chytili rytmus a ľahko tu vydržíme ešte týždeň.”

„Čo by ešte mohlo ohroziť vaše dobrodružstvo?” znela otázka zo Ženevy. „Smola, ako vždy,” odpovedal Piccard. Tá sa trochu pripomenula, keď začali mať problémy s dýchaním a museli využiť kyslík z rezervných zdrojov, ale všetko to trvalo len pätnásť minút. Smola sa teda nekonala, obaja piloti triumfálne pristáli a Piccard naplnil poslanie svojej rodiny. Aj on vytvoril rekord, ktorý už nikto neprekoná. A sedemsnásť balónových posádok, ktoré sa o oblet pokúsili od začiatku osemdesiatych rokov, si dnes môže povedať, že nemali šancu. Lebo kto iný ako muž s menom Piccard to mohol dokázať...



NOVÉ MINI

Istý čas sa zdalo, že móda mini pomaly mizne. Bolo to len zdanlivé - opäť sa vracia. Veď či si niekto z nás môže predstaviť letné obdobie bez krátkej sukničky? Samozrejme nová vlna mini, ktorú už začíname pozorovať na uliciach, sa trochu zmenila. Sukničky sú, tak ako kedysi, naďalej jednoduché, ale o niečo dlhšie. Dalo by sa povedať, že je to niečo prostredné medzi dávny mini a midi. Navyše hodí sa nielen pre mladé dievčatá, ale aj pre zrelé ženy, samozrejme tie štíhlejšie s peknou, súmernou postavou. (jš)





PASOŽYTY SKÓRY I PIÓR DROBIU

Do najczęściej spotykanych zaliczamy: piórojady, roztocze, kleszcze i ptaszyniec.

PIÓROJADY - to pasożyty rzędu wszołów, typowe dla każdego gatunku ptaków. Cały rozwój tych pasożytów odbywa się bez zmiany żywiciela a żywią się one zluszczanym naskórkciem i piórami. Działanie ich powoduje niepokój u ptaków, gdyż przez swój ruch wywołują świąd skóry. Na skutek drapania się następuje wypadanie lub uszkodzenie piór, obniżenie nośności, schodzenie kwok z gniazd. U młodzięży następuje zahamowanie wzrostu, wychudzenie a przy silnej inwazji nawet śmierć. Pasożyta rozpoznać łatwo, gdyż między piórami widać szybko poruszające się owady przypominające wszy.

W leczeniu stosuje się (tylko w lecie) dające dobre efekty ciepłe (38°C) kąpiele z 0,25% kreoliny. Kąpiel powinna trwać najwyżej 30 - 40 sekund, a przed wyjęciem ptaka z kąpeli należy na przeciąg 3 - 4 sekund zanurzyć jego głowę, ale tak, aby ptak nie napił się płynu owadobójczego. Po zabiegu należy chronić ptaki przed bezpośrednim działaniem

promieni słonecznych. Zabieg należy powtórzyć po dwóch tygodniach, gdyż środek ten nie działa niszcząco na jaja. Ściółkę z podłogi i gniazda należy spalić. Ściany i podłogi należy wyszorować gorącym roztworem 2% sody żrącej.

ROZTOCZE - pasożyt żyjący w tutkach piór. Ptak opiany przez tego roztocza nie zdradza objawów chorobowych, jedynie pióra ogona i skrzydeł tracą połysk, tutki wyginają się i łamią. Łamliwość dużych piór i znalezienie w ich wnętrzu pasożytów pozwala na postawienie rozpoznania. W leczeniu należy stosować ciepłe kąpiele jak przy piórojadach. Osobniki opianowane przez pasożyty należy wydzielić ze stada.

KLESZCZE - najczęściej atakują kury, kaczki i geśi. Składają jaja w szparach kurnika. Po 2 - 3 tygodniach wykluwają się larwy, które atakują ptaki i ssą ich krew. Kleszcz powoduje niedokrwistość ptaków, atakuje również człowieka powodując występowanie objawów chorobowych. Choroba ta wywołuje ogólną niedokrwistość, wychudzenie i obniżenie nieśności. Oglądając ptaka w dzień można znaleźć wśród piór na szyi, po wewnętrznej stronie ud i pod skrzydłami przytwierdzone do skóry ciemnoszare larwy kleszcza, przypominające wyglądem ziarna zboża. W leczeniu należy usuwać larwy ze skóry uprzednio na-

oliwionej, ażeby przy wyjmowaniu nie pozostawić głów pasożytów.

PTASZYNIEC - żywi się krwią, wywołując niedokrwistość drobiu. W miesiącach letnich - lipcu, sierpniu a nawet i wrześniu - pojawiają się masowo pasożyty na skórze. Pasożyt ten występuje niekiedy w wielkiej ilości, atakuje przeważnie swoją ofiarę nocą, w dzień zaś przebywa w szparach ścian kurnika. Stąd też za dnia znajdujemy zaledwie pojedyncze okazy ptaszynców na skórze pod skrzydłami albo w szparach dzioba i przewodach nosowych lub uszach. Z powodu swej niezwykłej odporności na głód, pasożyt ten bez pokarmu nawet po kilku miesiącach nie traci swych zdolności rozwoju. Chorobotwórcze działanie ptaszynców polega na ssaniu krwi i powodowaniu ogólnej niedokrwistości. Atakujące pasożyty niepokoją zwierzę nie pozwalając mu na sen w nocy. Jeżeli kurnik znajduje się w stajni albo oborze, wówczas ptaszynce przechodzą w nocy na blisko stojące konie oraz bydło niepokojąc je. Tak samo ptaszynce atakują człowieka, jednakże poza ukłuciem nie powodują większej szkody. Ptaki niepokojone co noc przez ptaszynce nie śpią i chudną. Kury przestają nieść. Postępująca niedokrwistość po 10 - 15 dniach prowadzi do śmierci.

W leczeniu stosuje się rozpylanie między piórami środków owadobójczych, do-



ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PLNENÉ KARÉ. 1 kg bravčového karé, 2 vajcia, olej, 100 g šunky alebo mäkkej salámy, sterilizovaný hrášok, 1 lyžica žemľových omrvínek, hrst' sušených húb, 1 sladká paprika, mleté čierne korenje, soľ, petržlenová vňať.

Mäso vykostíme, nožom do neho urobíme otvor a celý kus posolíme. Pripravíme si na oleji mäkkú praženicu, osolíme ju a okoreníme. Do praženice vmiešame nakrájanú šunku, uvarené a posekané huby, pridáme žemľové omrvinky, hrášok, posekanú papriku a petržlenovú vňať. Touto plnkou mäso naplníme a otvor uzatvoríme ihlou alebo zašijeme bielou niťou. Mäso pečieme v rúre asi 1 hod., občas podlejeme malým množstvom horúcej vody. Výpek dochutíme vegetou. Podávame teplé so zemiakovou kašou alebo studené s chlebom.

ZELENÉ CESTOVINY. 500 g polohrubej múky, 4 väčšie vajcia, 12 g soli, 2 lyžice kvalitného oleja, 100 g špenátu, studená voda.

Umytý špenát varíme vo vode 10 minút a po vychladnutí ho vyžmýkame od prebytočnej vody, vytvarujeme do tvaru gule tak, aby bol tvrdej konzistencie. Potom ho zabalíme do mikroténového vrečúška a odložíme do druhého dňa. Na druhý deň z múky, vajec, soli, špenátu a studenej vody (podľa potreby) vypracujeme hladké cesto a rozdelíme ho na 6 dielov. Každý natenko rozvalkáme na pomúčenej doske, prepolíme a uložíme jedno cesto na druhé. Pokrájame na stredne hrubé rezance, ktoré potom voľne rozložíme na doske, aby sa dostatočne vysušili (8-12 hodín). Cestoviny potom varíme v osolenej vriacej vode asi 3-4 minúty. Po scedení ich posypeme postrúhaným parmezánom alebo iným syrom a pokvapkáme rozpusteným maslom.

ZEMIAKOVÁ POLIEVKA. 800 g zemiakov, 2 lyžice oleja alebo masla, 1 lyžica sójovej múky, 1,5 dl kyslej smotany, 2-3 zelerové listy, soľ, bobkový list, hrst' posekanej petržlenovej vňate.

Očistené a umyté zemiaky pokrájame na stredne veľké kocky, zalejeme vodou, osolíme, pridáme bobkový list, zelerové listy a domákka uvaríme. Z oleja alebo masla a sójovej múky pripravíme zápražku, ktorú zriedime vodou. Polievku zahustíme zápražkou a nakoniec dochutíme kyslou smotanou a nadrobno posekanou petržlenovou vňaťou.

JARNÉ ŠALÁTY

MRKVOVO-KAPUSTOVÝ. 2-3 väčšie mrkvy, 1 cibuľa, 500 g hlávkovej alebo čínskej kapusty, 2 lyžice majolky, 1 téglik smotany alebo smotanového jogurtu, 2 lyžice olivového alebo slnečnicového oleja, citrónová šťava, soľ, cukor, mleté čierne korenje.

Kapustu postrúhame na tenké rezance, mrkvu úplne najemno a cibuľu nadrobno. Túto základnú zmes rozdelíme na 3 časti. Jednu premiešame s nálevom pripraveným z citrónovej šťavy, cukru, štipky soli a mletého čierneho korenia. Druhú premiešame s tým istým nálevom, pridáme však 2 lyžice oleja. Tretiu časť premiešame s omáčkou z majolky a smotany alebo jogurtu a podľa potreby prichutíme. Všetky druhy šalátu poukladáme na misu vloženu listami hlávkového šalátu.

MŮČNIKY

SYROVÉ TYČINKY. 400 g polohrubej múky, 1 prášok do pečiva, 250 g masla alebo kvalitného rastlinného tuku, 2 žltky, soľ, 150 g mäkkého taveného syra.

Múku zmiešame s práškom do pečiva, pridáme soľ, maslo, žltky, syr a vypracujeme na hladké cesto. Odložíme ho asi na 2 hodiny odležať na chladné miesto. Potom ho na pomúčenej doske rozvalkáme a vykrajujeme kolieska alebo tyčinky. Po povrchu môžeme posypať rascou buď makom a ukladáme na vy-

dawanie przez 2 - 3 tygodnie do karmy siarki w ilości 3 % (wydzielająca się przez skórę siarka płoszy pasożyty), albo dodawanie siarki do piasku (kąpiel piaskowa). Równocześnie z leczeniem kur należy mechanicznie dokładnie oczyszczać kurniki i odkażać je środkami chemicznymi, w szczególności grzędę i gniazda niosek. Dobrym środkiem odkażającym okazało się karbolineum sodownicze, którym po dezynfekcji smaruje się wszystkie szpary w kurniku. Zamiast kabolineum można użyć także nafty.

CZYRAKI U OWIEC

Czyraki tworzą się u owiec i kóz na skórze, najczęściej u nasady strzyków w postaci bolesnych ropni. Przyczyną bywa łatwe brudzenie się wymienia nawozem, przy dojeniu zaś zarazki z nawozu zostają wtarte w skórę i powodują właśnie powstawanie czyraków. W takim wypadku wymię należy obmyć ciepłą wodą z mydłem i smarować maścią ichtiolową. Gdy czyrak dojrzeje (ukazuje się biały punkt na czubku), trzeba zwrócić się do lekarza, który usunie go metodą chirurgiczną. Pozostawienie sprawy samej sobie może spowodować ogólne zakażenie i śmierć zwierzęcia. Aby uniknąć powstawania czyraków, należy zawsze przed dojeniem wymię myć letnią wodą.

HENRYK MĄCZKA

mastený plech. Upečieme vo vopred vyhriatej rúre.

OVOCNÝ KOLÁČ. 500 g hladkej múky, 1 prášok do pečiva, 400 g práškového cukru, 3 vajcia, 160 g masla, 2 dl vlažného mlieka, 700 g ovocia (jablká, hrušky, marhule - aj sterilizované).

Vajcia, zmäknuté maslo a cukor vymiešame, najlepšie elektrickým šľahačom. Pridáme múku zmiešanú s práškom do pečiva, mlieko a vymiešame na hladké cesto. Cesto nalejeme do vymasteneho a múkou vysypaného plechu, po povrchu ozdobíme pokrájaným ovocím a upečieme vo vopred vyhriatej rúre. Ešte horúci koláč môžeme posypať práškovým cukrom.

MLADÝM GAZDINÁM

- Zrazenú majonézu môžeme napraviť tak, že ju primiešavame do čerstvého žltka.
- Upravené ryby môžeme bez zmrazovania odložiť len do druhého dňa.
- Z dobre vyzretého ovocia sa rôsol nedá pripraviť.
- Červená paprika sa najlepšie rozpustí v teplom tuku, pričom sfarbí pokrm.
- Na varenie mlieka, čaju a kávy musíme mať vždy osobitné nádoby.
- Aby mandle pri sekaní neodskakovali, posypeme ich práškovým cukrom. (jš)



PRAWNIK

PRAWA Kobiet CIĘŻARNYCH

Kobiet w ciąży, a także tych karmiących małe dzieci piersią, nie można zatrudniać do wykonywania niektórych prac. Na przykład pracy stojącej, o ile trwa ona ponad 3 godziny na zmianę roboczą, również pracy w pozycji wymuszonej, w mikroklimacie gorącym, zimnym lub przy nagłych zmianach temperatur oraz pracy, która naraża je na działanie czynników rakotwórczych. Zabrania się im także wykonywania zajęć w warunkach podwyższonego lub obniżonego ciśnienia, bądź też takich, przy których narażone są na ciężki uraz fizyczny lub psychiczny. Nie wolno ich też zatrudniać do pracy stwarzającej ryzyko zakażenia chorobami zakaźnymi. W każdym zakładzie pracodawca powinien ustalić listę prac zakazanych dla kobiet ciężarnych i karmiących. Wykaz taki winien być zawarty w regulaminie pracy lub zbiorowym układzie pracy. Pracodawca musi przy tym również uwzględnić badania i pomiary stanu środowiska.

PRACUJĄCY EMERYT

W 1999 r. zmieniły się przepisy normujące sprawę dopuszczalnych zarobków emerytów. Osoby, które otrzymują emeryturę u mają ukończone: kobiety - 60 lat, mężczyźni - 65, mogą pracować bez żadnych ograniczeń. Niezależnie od tego, jakie wysokie osiągną zarobki, ich emerytura nie zostanie zmniejszona. Nieco inna jest sytuacja osób, które przeszły na tzw. wcześniejszą emeryturę. Dla nich istnieją w dalszym ciągu progi dopuszczalnych przychodów. Jednakże są one wyższe niż w roku ubiegłym, wynoszą bowiem 70 proc i 130 proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za trzeci kwartał 1988 r. (70 proc. to 874,30 zł, zaś 130 proc. - 1623,60 zł) Wysokość progów będzie podwyższona w związku z waloryzacją. Przypominamy: zarobki nie przekraczające 874,30 zł nie powodują zawieszenia, ani zmniejszenia emerytury. Zarobki między 70 a 130 proc. powodują zmniejszenie. Kwoty maksymalnego zmniejszenia są następujące: 287,15 zł - dla emerytury oraz renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy; 215,36 zł - dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy; 244,08 zł - dla renty rodzinnej, do której

uprawniona jest jedna osoba. Natomiast zarobki przekraczające 1623,60 zł powodują całkowite zawieszenie renty lub emerytury.

TRZEBA UBEZPIECZAĆ

Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej jest obowiązkowe. Dlatego za jego brak kroczą kary. W 1999 r. zmieniła się ich wysokość. Osoba, która nie zawarła umowy ubezpieczenia obowiązkowego, powinna zapłacić określoną przez ministra finansów opłatę. Jej wysokość zależy od tego, jaki przedmiot nie został ubezpieczony. W ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych wynosi ona: 2300 zł - przy samochodach osobowych; 3500 zł - przy samochodach ciężarowych i autobusach; 270 zł - przy pozostałych pojazdach. Natomiast w razie niedopełnienia obowiązku ubezpieczenia (od ognia i innych zdarzeń losowych) budynków, które wchodzi w skład gospodarstwa rolnego, opłata wynosi 430 zł. Dodajmy jeszcze, iż za brak ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego płacimy 60 zł.

DZIEDZICZENIE GOSPODARSTWA

Gdy będziemy dziedziczyć gospodarstwo rolne, musimy pamiętać, że odbywa się to na innych zasadach, niż dziedziczenie np. mieszkania. Chodzi tutaj o gospodarstwo, w którym grunty rolne obejmują powierzchnię przekraczającą 1 ha. Gospodarstwo rolne mogą dziedziczyć ci ze spadkobierców ustawowych, którzy w chwili otwarcia spadku stale pracowali bezpośrednio przy produkcji rolnej, albo mają przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej. Mogą je również odziedziczyć osoby małoletnie lub uczęszczające do szkół, względnie pobierające naukę zawodu, bądź też osoby trwale niezdolne do pracy. W pierwszej kolejności z mocy ustawy (czyli w razie braku testamentu) prawo do dziedziczenia gospodarstwa rolnego mają dzieci i małżonek zmarłego spadkodawcy. Może się jednak zdarzyć, że dziecko umarło wcześniej. W takim wypadku dziedziczą wnuki spadkodawcy, ale tylko wtedy, gdy stale pracują one przy produkcji rolnej lub mają przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej. Spełniające te wymogi wnuki dziedziczą gospodarstwo rolne także w sytuacji, jeśli ich ojciec lub matka nie mogą dziedziczyć (Art. 1058-1063 kodeksu cywilnego).

HVIEZDY O NÁS

BLÍŽENECI (21.5.-21.6.)



Keď sa chystáš na cestu, snaž sa cestovať v prvej polovici mesiaca, získáš veľa nezabudnuteľných zážitkov. Mesiac bude veľmi priaznivý pre zvyšovanie kvalifikácií a dopĺňanie vedomostí. Keď zachováš k ľuďom a budeš konať taktne, vyhneš sa mnohým nepríjemnostiam. Platí to aj o vzťahoch so svojou rodinou.

RAK (22.6.-22.7.)



Snaž sa nikdy nepreceňovať vlastné sily a možnosti, ak sa nechceš vystaviť vážnym stratám a sklamaniam. Nezeruj sa ľuďom, ktorých dobre nepoznáš, never ich zdanlivej srdečnosti. Keď niekto zneužije tvoju trepezlivosť, nedávaj najavo, že ťa to mrzí. Keď zachováš pokoj, môže byť mesiac celkom dobrý, ba snáď lepší, ako si to očakával.

LEV (23.7.-23.8.)



Všetko nasvedčuje tomu, že to bude dosť búrlivý mesiac. Nejednen lev ukáže pazúry. Ovzdušie bude také napäté, že sa ti nepodarí zabrániť výbuchu - vlastnému, cudziemu alebo obom. Koncom mesiaca sa viaceré nedorozumenia vysvetlia. Na nebi sa ukáže slnko a ty môžeš očakávať viac pokoja a radosti - doma i v zamestnaní.

PANNA (24.8.-23.9.)



Vďaka priaznivej konštelácii hviezd pôjde všetko hladko ako po masle. Preto buď trepezlivý a vytrvalý, ale aj neústupčivý tam, kde si stopercentne presvedčený, že máš pravdu. V najbližšom období vyriešiš tiež všetky právne a finančné ťažkosti, navyše môžeš očakávať nejaký cenný darček, prípadne výhru alebo odmenu. A ešte jedna priaznivá okolnosť - tvoja láska bude opätovaná.

VÁHY (24.9.-23.10.)



V tomto mesiaci budeš musieť konať proti svojej vôli a aj proti svojim zásadám. Nesnaž sa dokazovať priamo, že máš pravdu, ale pokús sa dosiahnuť svoje okružnou cestou a diplomaciou. Vo všetkom však musíš zachovať mieru. Snaž sa načas ujasniť rastúce nedorozumenia, keďže v opačnom prípade ti to sťaží život. V polovici mesiaca sa tvoja životná situácia trochu zlepší.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)



Tvoji prestavení sú ti naklonení, preto bez ťažkosti môžeš dosiahnuť všetko, na čom ti najviac záleží. Snaž sa však dokázať, že svoje postavenie nevd'áčiš len podpore vplyvných ľudí, ale predovšetkým vlastnej práci a svojim vedomostiam. Pozývaj priateľov a prijímaj pozvania. Na týchto stretnutiach pôjde často o viac, než si myslíš.

STRELEČ (23.11.-21.12.)



Už v najbližšom období sa v spoločnosti staneš veľmi obľúbený, priam na roztrhanie. Dostaneš celý rad pochlebovačných dopisov, pozvánok, darčiekov, ale aj dôkaz vzájomnosti od osoby, ktorá je tvojmu srdcu veľmi milá. Čaká ťa vybavovanie istých zložitých a nevelmi príjemných záležitostí. Pust' sa do toho asi v polovici mesiaca, keď bude situácia vyzerat' najslubnejšie.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)



Vyzerá na to, že čoskoro budeš mať plno nápadov a plánov. Dá sa povedať, že všetko pôjde ako po masle. Snaž sa však konať rozvážne a múdro, buď prezieravý, vďaka čomu dôjdeš k cieľu. Porozmýšľaj trochu aj o svojej budúcnosti. Keď nemáš na to čas, vyber sa na krátku dovolenku. Zdravie je dôležitejšie, ako kariéra. Bez odpočinku naozaj dlho nevydržíš.

VOVNÁR (21.1.-18.2.)



V najbližšom období nastane mnoho zmätku. S niekým sa pohádaš, na niekoho zanevrieš buď sa uraziš. Vyhybaj sa ostrým, nepremysleným slovám a chladným citom. Okolo teba sa predsa deje toľko zaujímavých vecí! Keď si chceš so všetkým poradiť, musíš si svoju prácu dobre zorganizovať. Totiž samou pracovitou a usilovnosťou by si v tomto prípade veľa nedokázal.

RBY (19.2.-20.3.)



Všetko prichádza do správnych kolají, nachádzajú dobré dni, bez väčších starostí. Vysvitne, že tvoje plány, zdanlivo nereálne, sa dajú uskutočniť. Prežiješ niekoľko príjemných prekvapení a šťastných náhod. Budeš mať viac peňazí, šťastie v hre a vo svojich tvorivých plánoch. Nesmieš však otáľať a odkladať všetko na neskôr. Rodina a priatelia ti pomôžu prekonať prekážky.

BARAN (21.3.-20.4.)



Zdá sa, že sa rýchlo približuje obdobie dôležitých rozhodnutí o tvojej budúcnosti. Nesnaž sa príliš zdorazňovať svoju osobu, ani svoj postoj, lebo by to mohlo vyvolať zlý dojem a možno aj konflikt. Tvoja situácia je v podstate dobrá, ale snaž sa, aby sa nikto nedomyšľal, že sa nechceš uspokojiť tým, čo už máš. Zachovaj pokoj a konaj rozvážne a taktne.

BÝK (21.4.-20.5.)



Všetky býky narodené v prvej polovici znamenia čaká zaujímavé obdobie, plné stretnutí, rozhovorov a nových kontaktov, vďaka čomu môžu dosiahnuť konkrétny úspech. Býky narodené v druhej polovici znamenia nemôžu už počítať s takým úspechom. Na ceste im totiž stojí príliš veľa prekážok, navyše nemajú dostatočne veľa sily a priebornosti, aby ich mohli prekonať. (jš)

NÁS TEST

Čo očakávate od svojho partnera?

V nasledujúcom zozname zakrúžkujte najviac desať výrokov, ktoré by mohli prichádzať od vás. Potom zistíte, aké písmeno ste zakrúžkovali najčastejšie.

- a/ Milujem červenú farbu.
- b/ V zamestnaní potrebujem pocit spolupatričnosti ku kolektívu.
- c/ Mój partner musí vyžarovať sebaistotu.
- a/ Mám rada páry, na ktorých vidieť ich zaľúbenosť.

- b/ Snívam o lepšom partnerskom vzťahu ako je ten, v ktorom žijem.
- c/ Zbožňujem starozitnosti, dýcha z nich atmosféra starých čias.
- a/ V zamestnaní pracujem rada samostatne.
- b/ Milujem zelenú farbu.
- c/ Mám rada páry, z ktorých vyžaruje pocit istoty.
- a/ Pri mojom partnerovi musím zabudnúť na všetko ostatné.
- b/ V povolani i v súkromnom živote mám rada všetko ustálené.
- c/ Snívam o útulnejšom byte než je ten, v ktorom bývam.
- a/ Zbieram starozitnosti presne určeného druhu a štýlu.
- b/ Mój partner mi musí byť oporou v dobrom i zlom.
- c/ Milujem modrú farbu.
- a/ Snívam o lepšom svete.
- b/ Mám rada páry, ktoré pôsobia nerozlučne.



Doktor vyčíta pacientovi:
 - Nemali by ste piť toľko pálenky, to vás zabije.
 - Kdeže, pán doktor. Alkohol mi dokonca raz zachránil život.
 - Ako to?
 - Kopal som jamu, odskočil som si na pohárik a medzitým sa to celé zosunulo.

* * *
 Krčmár sa spytuje susedy:
 - Čo sa stalo s vašim Janom?
 Už dva týždne sa u mňa neukázal.

- Vari nevíete? Zomrel, chudáčisko...
 - Chvalabohu, už som si myslal, že sa na mňa nahneval.

* * *
 Maťo príde za farárom a spovedá sa:
 - Pán farár, som zlodej.
 - A čo si ukradol?
 - Ukradol so susedovi päťnásť sliepok. Predvčerom päť a včera tiež päť.

- Ale to je len desať...
 - Dnes ukradnem zasa päť...

* * *
 Turista sa pýta baču:
 - Ako môžete tak rýchlo po-

rátat také veľké stádo oviec?
 - Veľmi jednoducho. Zrátam nohy a vydělím štyrmi.

* * *
 V kostole prebieha sv. omša a tu sa odrazu zdvihne zopár babičiek a odchádzajú.
 - Čo je, čo sa deje? - pýta sa farár kostolníka.
 - O piatej im začína seriál Esmeralda, - odpovie ticho kostolník.

* * *
 Cez dedinu prechádza skupina turistov. Dedo Matúš sedí pred svojou chalúpkou a pofajčieva si z fajky. Jeden turista sa zastaví a osloví ho:

- Dobrý deň, báči, sedíte na slniečku, sedíte?

Dedko vytiahne fajku z úst a odpovie:
 - Ale kdeže na slniečku, sedím na riti.

* * *
 Úradník na úrade práce sa pýta Michala:

- Mišo, prečo vo svojom dotazníku vždy uvádzaš meno svojho otca v zátvorke?

- Lebo on, prosím pekne, je ztvorený.

MENO VEŠTÍ

IVETA - úprimné, prosté, jasné a dobrosrdečné meno. Obyčajne tmavá blondínka, niekedy s gaštanovými vlasmi, nízkej bud' strednej postavy. Máva veľké, sivé alebo zelenkavé oči a niekedy zabludnenú pohybu. Pochádza často z početnejšej rodiny a je obyčajne najmladším dieťaťom bud' jedináčkou medzi niekoľkými bratmi. Má okrúhlu tvár, rovné vlasy, priemerný nos. Od detstva musí pracovať, čo jej však nekazí náladu. Svoj osud znáša trpezlivo a pokojne, často sa usmieva a dokáže vyvolať smiech aj u iných. Od skorej mladosti je dobrou gazdinou. Je k všetkým veľmi dôverčivá. Niekedy dosť ťažko prežíva svoju prvú lásku a občas aj nevydarené manželstvo. V súvislosti s tým sa niekedy rozvádza a druhýkrát vydáva, tentoraz už oveľa lepšie a šťastne. Máva 1 - 2 deti, najčastejšie dcéry, občas však syna a dcéru.

Iveta nie je veľmi ambiciózna. V škole, aj keď nemáva ťažkosti, sa učí len priemerne a svoje vzdelanie končí obyčajne na strednej všeobecno-vzdelávacej alebo nejakej inej odbornej škole. Najčastejšie pracuje ako vychovávateľka v materskej škole, zdravotná sestra, predavačka, úradníčka nižšieho stupňa, robotníčka a pod. Na každom pracovisku sa však cíti ako ryba vo vode. Nadriadení, zákazníci, priateľky a priatelia ju majú veľmi radi.

Iveta vedie spravidla veľkú a dosť rušnú domácnosť. Starostlivo udržiava všetky rodinné zväzky. Varí chutne a bohato. Povráva sa, že jej polievky vystačia za celý obed. Za manžela (pri druhom výdaji) dostáva dobrého, prostoduchého, úprimného a veselého človeka, ktorý je manželke verný. Podobne, ako manželka, je domased. Má veľmi rád deti, ktoré priam zbožňuje. Obaja sa snažia zaisťiť deťom vyššie vzdelanie. Avšak deti, hoci sú dobre vychované a poslušné, sa bránia pred prílišnou starostlivosťou rodičov a pomerne skoro sa osamostatňujú, samozrejme v dobrom zmysle. Dcéra sa pomerne skoro vydáva a syn žení - často už počas štúdií - obidvoje však šťastne. Prospieva tomu iste milé rodinné ovzdušie, v akom boli vychovaní. (jš)



SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za prežitok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Klaňať sa - poníženie, škoda.

Klenoty vidieť - ješitnosť ti prinesie utrpenie; nosiť - šťastie, spokojnosť; dostať do daru - lichotníci ťa klamú; kúpiť - budeš mať šťastie. Klinec nájsť - tvoje nádeje sa splnia; zatĺkať - tvoje rozhodnutie bude správne; vyrovnávať ho - musíš šetriť; kuť - budeš robiť užitočnú prácu.

Klobučník - zbytočne sa namáhaš.

Klopať samému - potešujúca správa; počuť klopať - znepokojujúca správa.

Kobyľku zelenú vidieť skákať - nastanú pre teba bezstarostné časy.

Kočiari - dosiahneš cieľ svojich túžob; - vystupovať z neho - strata.

Koktať - snaž sa byť rozhodnejší.

Kolovrátok - prácou dosiahneš šťastie.

Konský chvost - vyznamenanie.

Koňak piť - vystríhaj sa nestrídnosti.

Konzervu otvárať a jesť - hlad, bieda.

Kopyto zvieracie - dozvieš sa príjemnú správu.

Kosiť nezrelé obilie - neprijemnosti v práci; zrelé obilie - máš pred sebou dobré vyhliadky; zelenú trávu - chráň sa pred zlými známostami; suchú trávu - neúspech v práci.

Kožu vidieť spracovávať - strata; väčší kus vidieť - neprijemnosti, odpor; kupovať - choroba; krájať - hádky.

Krájať niečo - dostaneš novinku.

Kruh okolo mesiaca vidieť - hanba a potupa. (jš)

c/ V povolání potrebujem istotu, že nebudem musieť vyvíjať vlastnú iniciatívu.

VYHODNOTENIE:

Najviac odpovedí a: Od lásky očakávate opojenie zmyslov. Chcete so svojim partnerom utiecť pred všedným, ničotným svetom a vznášať sa celý život v oblakoch. Pozor: nestraťte spojenie s realitou.

Najviac odpovedí b: Túžite po nerozlučnom spoložití. Vernosť je pre vás v partnerskom vzťahu najdôležitejšia. Potrebujete silného partnera, na ktorého sa môžete spoľahnúť v každej situácii.

Najviac odpovedí c: Od svojho partnera očakávate veľmi veľa. Hľadáte silné peclia, o ktoré sa môžete oprieť, keď to najviac potrebujete, pretože podvedome cítite, že ste prislábabá pre tento svet. (jš)

ŽENA PREZIDENTOM? Americké dejiny zaznamenali už vyše štyridsať prezidentov. Nikdy však do tejto najvyššej štátnej funkcie nezvolili Američania ženu. Kto vie, či sa to onedlho nezmení? Povedzme najprv, že jej manžel sa už dvakrát uchádzal o miesto v Bielom dome, a dvakrát prehral. Avšak Elizabeth Doleová, lebo o nej je reč, sa tak ľahko nevzdáva. Vždy elegantná, starostlivo upravená a veľmi ambiciózná sa už „zriekla“ svojej doterajšej funkcie predsedníčky Amerického



červeného kríža a opäť sa vracia k politike. Naskytá sa teda otázka, či v roku 2000 vyštartuje v prezidentských voľbách? Vo svojej republikánskej strane má silného súpera - syna bývalého prezidenta Busha. Povráva sa však, že keby aj vyhral, iste by za svojho zástupcu vzal práve Elizabeth Doleovú. Poznamenajme ešte, že Elizabeth je v Spojených štátoch veľmi populárna, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že vo vlaňajšom plebiscite na najobdivovanejšiu ženu roka obsadila tretie miesto za Oprah Winfreyovou a Hillary Clintonovou. Na snímke: Elizabeth Doleová.

NÁVRAT Z EXILU. Známy nemecký tenista Boris Becker (30) so svojou manželkou - modelkou Barbarou Feltusovou (30) a troj-



ročným synčekom Noahom Gabrielom sa dal vyfotografovať na Oktoberfeste v Mníchove - slávnej oslave piva, kde ho prijali s veľkými ováciami. Prečo? Už dlhší čas totiž býval v Monte Carle, aby sa vyhol mnohým polemikám a neprijemnostiam, ktoré vyvolali niektoré nemecké rasistické organizácie, čo ho ostro kritizovali za to, že sa oženil s černoškou. Na jeho sympatickú manželku Barbaru sa sypali „agresívne slovné náračky“ a po narodení ich syna nazvali Beckerovi fanúšikovia chlapčeka čiernym bastardom. Zdá sa, že teraz akoby rasistické tlaky zo strany nemeckej tlače ustali. Boris Becker sa preto rozhodol vrátiť do Nemecka, kde prišiel osláviť aj 165. výročie Oktoberfestu - tohto historického sviatku piva, dôležitého v dejinách tejto krajiny. Na snímke: B. Becker so svojou rodinou.

KAROLÍNA SA VYDALA. Na tento sobáš už všetci oddávna čakali. Bolo všeobecne známe, že sa zaľúbenci skôr alebo neskôr zoberú. Nikto však nepredpokladal, že sa macká princezná Karolína a jej milý, princ Ernst z Hanoveru, stanú manželským párom skoro potajomky. Sobáš sa konal v predposlednú januárovú sobotu a médiá sa o všetkom dozvedeli neskoro po fakte. Na civilnom sobáši v paláci Grimaldich sa zúčastnila len najbližšia rodina. Na uzavretie sňatku musel princ dostať súhlas od... britskej kráľovnej. Je totiž jej poddaný a aj on stojí v rade do britského trónu, hoci na dosť ďalekom mieste. Pre peknú Karolínu sa po 16 rokoch manželstva rozviedol s manželkou. Karolína, ako je známe, je vdova a má tri deti z druhého manželstva. Jej prvý manželský zväzok s francúzskym playboyom zru-



šila Svätá stolica. Ernst, ako rozvedený, nemôže mať cirkevný sobáš. Na snímke: Karolína a Ernst.

STRATENÉ NÁUŠNICE. Tieto nádherné zafíry a diamanty dostala valeská princezná Diana ako svadobný dar od princa Saudskej Arábie. Najprv zdobili jej hodinky. Potom ich však dal princ Karol prerobiť na nádherné náušnice a daroval ich manželke. Princezná Diana ich veľmi rada nosila. Po jej tragickej smrti, keď katalogizovali Dianin ma-

jetok, boli vyhodnotené na 3,4 mil. dolárov. Prednedávnom však vysvitlo, že počas prepravy z Londýna do sídla rodu Spencerovcov tieto drahé náušnice náhle zmizli. Dianina rodina predpokladá, že klenoty neukradli, ale že sa v zmlúku pri usporadúvaní Dianinho dedičstva jedno- ducho stratili. Na snímke: princezná Diana.



NAOMI HEREČKOU. Po televíznom obraze *Girl 6 a In and Out* sa slávna čierna topmodelka Naomi Campbellová, o ktorej sme viackrát písali, opäť vracia k filmu. Tentoraz



to však nie je len pre krásu svojej sošnej postavy. Vo filme *Intimná pasca* režiséra Anthonyho Hickoxa dostala svoju prvú ozajstnú hereckú príležitosť. Dráma, ktorá ukazuje, do akej miery vie byť láska slepá, podhrňa rúško nad problematikou potratov a odsudzuje extrémizmus vášní. Naomi v ňom stelesňuje kvetinárku, ktorá je príťažlivá svojou skromnosťou a svoje telo odhaľuje iba v džínsoch. Profesii modelky sa však venuje aj naďalej a z prostredia módného tvorcu Isaaca Mizrahiho nakrútila nedávno zaujímavý dokumentárny film pod názvom *Unzipped*. Na snímke: Naomi ako kvetinárka.

BARBIE MÁ 40 ROKOV. Pôvabná bábika, ktorá si podmanila celý svet, o ktorej snívajú každé dievčatko, sa nedávno dožila štyridsiatky. Táto čarovná, dlhovlasá „fešanda“, majúca postavu dospelkej modelky, sa napriek zrelejšiemu veku vôbec nezmenila. Vyzerá tak isto ako v roku 1959, kedy ju pre americkú hračkársku firmu Mattel navrhol dovedy nevelmi známy návrhár Jack Ryan. Pomenoval ju podľa 17-ročnej dcéry majiteľa firmy Barbary Handlerovej. Odvtedy slávna Barbie nadobúdala stále nové povolania, z roka na rok získavala nové úbory, jedno krajšie ako druhé a nikdy nikomu sa nezunovala. K 40. narodeninám peknej bábiky vyšla aj zaujímavá príležitostná známka.



V Oravke



V Jurgove

DREVENÉ KOSTOLY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: J. Pivovarčík a P. Kollárik

V Tribši



V Repiskách-Grocholovom Potoku





Kyčory - zátišie s kaplnkou. Foto: P. Kollárik



DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE WYKONUJE:

**jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I, (rocznik)</i> , Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik)</i> , Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	5,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	7,00 zł
M. Homza, St. A. Sroka, <i>Stúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>„Klucz Swiatła” - wybór poezji</i> , Kraków 1998	10,00 zł